

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NİZİP İLÇESİNDE ANTEPFISTIĞI ÜRETİMİ YAPAN
AİLELERİN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI

Bülent GÜLÇUBUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

1991
ANKARA

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NİZİP İLÇESİNDE ANTEP FISTIĞI ÜRETİMİ YAPAN
AİLELERİN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI

Bülent GÜLÇUBUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Bu Tez 16./9./1991 Tarihinde Aşağıdaki Jüri
Tarafından Doksanbeş (...95...) Not Takdir
Edilerek Oybirliği/Çoğunlukla ile Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Nurettin
YILDIRIM

Prof. Dr. İ. Hakkı
İNAN

Doç. Dr. Hasan
TATLIDÜL

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

NİZİP İLÇESİNDE ANTEPFİSTİĞİ ÜRETİMİ YAPAN
AİLELERİN SOSYO-EKONOMİK YAPILARI

Bülent GÜLÇUBUK

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışmanı: Prof.Dr. Nurettin YILDIRAK
1991, Sayfa: 186

Juri : Prof.Dr. Nurettin YILDIRAK
Prof.Dr. İ.Hakkı İNAN
Doç.Dr. Hasan TATLIDİL

Bu araştırma Gaziantep İli, Nizip İlçesinin köylerinde yürütülmüştür. Araştırmada antepfıstığı üretiminde bulunan ailelerin sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları şu şekilde özetlenebilir: İncelenen ailelerde ortalama aile nüfusu 6.51 olup, Türkiye ortalamasının (5.50) üzerindedir. İşletmeler ortalama 747.2 adet antepfıstığı ağacına sahiptir. Bu ağaçların % 58'i meyve veren, % 42'si meyve vermeyen yaştadır. Ailelerde ortalama işgücü 4.19 E.İ.B. (Erkek İş Birimi) olup, mevcut işgücünün % 39.54'ü (atıl işgücü) kullanılmamaktadır. Bölgede kadın ve çocuk işgücünden yoğun olarak yararlanılmaktadır. % 36.22 oranında üretici ailesi sulama veya alternatif ürün olanakları gerçekleştirebildiğinde antepfıstığı yetiştiriciliğinden ayrıcalıklarını belirtmişlerdir. Ortalama olarak en alt gelir basamağında bulunan aileler ile en üst gelir basamağında bulunan aileler arasında yaklaşık 14 kat gelir farkı bulunmaktadır. Aile başkanlarının gelir düzeyi ile yönetime katılmaları arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. İlçede tarımsal yayım hizmetleri yetersiz durumdadır. Ekonomik, teknik ve yönetsel (idari) birçok sorunla karşı karşıya bulunan antepfıstığı üreticilerine her türlü tarımsal girdinin zamanında ve uygun koşullarda sağlanmasına çalışılmalı ve tarımsal yayım hizmetleri yeniden düzenlenmelidir.

ANAHTAR KELİMELELER: Sosyal yapı, tarımsal yapı, kırsal yapı, haberleşme davranışları, toplumsal değişme, boş zaman, tutum ve değer yargıları, tarımsal yayım.

ABSTRACT
Masters Thesis

THE SOCIO-ECONOMIC STRUCTURE OF THE FAMILIES PISTACHIO
PRODUCERS IN RURAL AREAS OF NIZIP DISTRICT

Bülent GÜLÇUBUK
Ankara University
Graduate School of Natural and Applied
Sciences Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof.Dr. Nurettin YILDIRAK
1991, Page: 186

Jury: Prof.Dr. Nurettin YILDIRAK
Prof.Dr. İ.Hakkı İNAN
Assoc.Prof.Dr. Hasan TATLIDİL

This research was carried out in the villages of Nizip District in Gaziantep of pistachio farming families has been aimed. The findings of this research can be summerized as follows: In the analyses, the average family size found as 6.51 and is higher than the Turkey's average. The average size of pistachio production found 747.2 unit of pistachio trees 58 % of these trees are of the age of fruit giving, 42 % unit are young trees that cannot give fruit. The average manpower found as 4.19 male-work-unit and 39.54 % of the available manpower was idle. Female and child workforces are widely used in the region. 36.22 % of the pistachio farmers are planning to give up pistachio farming when they find irrigation or alternative production possibilities. The income difference between families which are belong to the lowest and highest income groups found as 14 times. It is also determined that there is a linear relationship between the income level and participation level of family heads to the village administration. It is thought than the provincial extension services is ineffective in the district. In order to solve economic, technical and administrative problems faced by pistachio farmers, the below measures should be taken. These measures can be summerized as fallows, the supply of agricultural inputs, several incentives for farmers such as credit and reorganization of the provincial extension services.

KEY WORDS: Social structure, agricultural structure, rural structure, communicational behaviors, social change, free time, manners and appraisals, agricultural extension.

ÖNSÖZ

Ülkemizde gerek tarımın, gerekse tarımsal uğraşıda bulunanların birçok sorunlarının bulunduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Bu sorunların ortaya çıkarılması için, tarım kesiminde çalışan aileler üzerinde yapılan sosyo-ekonomik amaçlı araştırmalar, gittikçe daha fazla önem taşımaktadır.

Bu araştırmada Gaziantep İli Nizip İlçesinin köylerinde antepfıstığı yetiştiriciliği yapan aileler ele alınmıştır. Araştırma kapsamında bulunan ailelerin sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi ile, ailelerin toplumdaki yeri ve konumu, eğitim bakımından ne durumda olduğu, ekonomik yönden hangi düzeyde bulunduğu ve bu konulardaki sorunları ile sosyal değerler ve toplumsal değişmelerin yönünün ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır.

Böyle bir konuda, bana araştırma yapmayı öneren ve çalışmalarımın her aşamasında yardımcı olan, yol gösteren değerli hocam Sn. Prof. Dr. Nurettin YILDIRAK'a ve bilgisayar işlemleri sırasında yardımlarını esirgemeyen Uzman Duygu ÇELİK'e teşekkürlerimi sunmak benim için, zevkli ve yerine getirilmesi gerekli bir görevdir.

Ayrıca, araştırma sırasında gerek personel ve araç, gerekse tarımsal bilgiler konusunda her türlü yardımcı ve desteği veren başta müdür Sn. Orhan GÜNYOLU olmak üzere, Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü'nün değerli elemanları ile anket uygulamaları sırasında ellerinden gelen bütün yardım ve konukseverliği gösteren köy muhtarları ile soruları içtenlikle yanıtlayan tüm deneklere de sonsuz teşekkür ederim.

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa No
ÖNSÖZ	
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.2. Araştırmanın Kapsamı	5
1.3. Konu İle İlgili Örnek Çalışmalar	6
1.3.1. Konu ile ilgili ülke dışındaki çalışmalar.	6
1.3.2. Konu ile ilgili ülke içindeki çalışmalar..	9
2. MATERYAL VE YÖNTEM	19
2.1. Araştırmada Kullanılan Materyal	19
2.2. Araştırmada Kullanılan Yöntem	19
2.2.1. Köylerin seçimi	19
2.2.2. İşletmelerin seçimi	20
2.2.3. Öndeneme ve anketlerin uygulanması	21
2.2.4. Verilerin değerlendirilmesi	22
3. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	23
3.1. İlçenin Tarihçesi	23
3.2. Coğrafi Durum	23
3.3. İlçenin Nüfus Durumu	25
3.4. Altyapı Durumu	25
3.4.1. Ulaşım	25
3.4.2. Su ve elektrifikasyon	26
3.5. Sağlık Durumu	26
3.6. Eğitim Durumu	27
3.7. Tarımsal Yapı ve Üretim Durumu	27
3.8. Tarımsal Yatırımlar	33

4. ANTEPEİSTİĞİ TARIMININ ÜLKE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	34
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	44
5.1. Üretici Ailelerin Sosyal Yapısı	44
5.1.1. Aile yapısı	44
5.1.1.1. Aile başkanlarının ve bireylerinin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımı...	44
5.1.1.2. Ailelerde birey sayısı	47
5.1.1.3. Aile tipleri	49
5.1.2. Eğitim durumu.....	51
5.1.2.1. Aile başkanlarının yaş ve cinsiyete göre eğitim durumları	52
5.1.2.2. Aile bireylerinin yaş ve cinsiyete göre eğitim durumları	57
5.1.3. İncelenen ailelerde aile bireylerinin mesleki eğilimleri, meslek yapıları ve yan meslekler	63
5.1.4. Beslenme ve sağlık durumu	70
5.1.5. Konutların durumu ve donanımı	75
5.1.6. Sosyo-kültürel yapı	81
5.1.6.1. Aile bireylerinin sosyal statüleri	
5.1.6.2. Ailelerde karar verme	85
5.1.6.3. Ailelerde evlenme ve koşulları	87
5.1.6.4. Yönetime katılma durumu'	97
5.1.6.5. Haberleşme davranışları	98
5.1.6.6. Ailelerde sosyal ilişkiler	105
5.1.6.7. Sosyal güvenlik	109
5.2. Tarımsal Yapı	112
5.2.1. Tarımsal işletme büyüklükleri	112

5.2.1.1. İşletmelerin tarla arazisi varlığı	113
5.2.1.2. İşletmelerin antepfıstığı ağaç varlığı.....	114
5.2.1.3. İşletmelerin zeytin ağacı varlığı	115
5.2.2. İşletmelerin mülkiyet ve tasarruf şekilleri..	116
5.2.3. İşletmelerde işgücü varlığı ve antepfıstığı yetiştiriciliğinde işgücü kullanımı	119
5.2.4. İşletmelerde tarımsal araç ve gereç varlığı..	121
5.2.5. Bitkisel üretim durumu	129
5.2.6. İncelenen işletmelerde hayvan varlığı	131
5.2.7. İşletmelerde antepfıstığı üretimi için girdi kullanımı ve başlıca gider türleri.....	133
5.2.8. İşletmelerde kredi kullanımı ve kooperatif- leşme	138
5.2.9. İşletmelerin gelir durumları	145
5.2.9.1. Tarımsal ve tarımdışı gelirler	145
5.2.9.2. Toplam aile gelirleri	147
5.2.10. İşletmelerde Güneydoğu Tarım Satış Koope- ratifleri Birliklerinin ve Zirai Araştırma Enstitüsü'nün yeri ve önemi	150
5.3. Araştırma Bölgesinde Sosyal Değerler ve Toplumsal Değişme	154
5.3.1. Köylerde boş zamanların değerlendirilmesi	154
5.3.2. Aile başkanlarının geleceğe yönelik tercihleri ve beklentileri	155
5.4. Aile Başkanlarının Antepfıstığı Yetiştiriciliğine İlişkin Düşünceleri.....	158

5.5. Antepfıstığı Üreticilerinin Sorunları.....	161
5.5.1. Eğitim ve sağlık sorunları	161
5.5.2. Teknik sorunlar	162
5.5.3. Ekonomik sorunlar	164
5.5.4. Diğer sorunlar	167
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	169
KAYNAKLAR	181
Ek:1 Çizelge:1. Şanlıurfa Zirai Araştırma Ensti- tüsünün Gaziantep ve Şanlıurfa'da Kuru Tarım Alanlarında Antepfıs- tığı Üretimi İçin Belirledikleri Gereken İşgücü Miktarı	
Ek:1 Çizelge:2. Verim Yılında Bir Antepfıstığı Bahçesi İçin Gerekli İşgücü Miktarı	
Ek: Harita 1. Nizip İlçesi Köyleri	

T A B L O L İ S T E S İ

<u>Tablo No:</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No:</u>
3.1.	Nizip İlçesinde İşlenebilir Arazi- nin Kullanıma Göre Dağılımı	28
3.2.	Nizip İlçesinde Mülk İşletme Geniş- likleri ve Üretici Ailelerine Göre Dağılımı	29
3.3.	Nizip İlçesinde Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı	30
3.4.	Nizip İlçesinde Alet-Makina Varlığı..	31
3.5.	Nizip İlçesinde Antepfıstığı Üretimi İçin Kullanılan Gübre Miktarı.....	32
4.1.	Türkiye'de 1971-1988 Yılları İtibariy- le Antepfıstığı Ağaç Sayısı	35
4.2.	Türkiye'de 1971-1988 Yılları İtiba- riyle Antepfıstığı Üretimi	37
4.3.	Türkiye'de Yıllar İtibariyle Antep- fıstığı Tüketimi	38
4.4.	Dünya'da Antepfıstığı Üretimi	39
4.5.	Türkiye'nin 1980-1989 Yılları İtibariy- le Antepfıstığı Dışsatımı	41
4.6.	Üretici Ülkelerin Antepfıstığı Dışsatımları	42
5.1.	Aile Başkanlarının Yaş Gruplarına ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	45
5.2.	Aile Bireylerinin Yaş ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı	46
5.3.	Aile Başına Düşen Birey Sayısı	48
5.4.	Araştırma Alanındaki Başlıca Aile Tipleri	50
5.5.	Aile Başkanlarının Yaş ve Cinsiyete Göre Eğitim Durumları	52
5.6.	Köy Gruplarına Göre Aile Başkanları- nın Eğitim Durumları	53

<u>Tablo No:</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No:</u>
5.7.	Aile Başkanlarının Eşlerinin Eğitim Düzeyi	55
5.8.	Aile Başkanlarının Eşlerinin Köy Gruplarına ve Eğitim Düzeylerine Göre Oransal Dağılımı	55
5.9.	Aile Başkanlarının Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu	57
5.10.	Aile Başkanlarının Yaş ve Cinsiyete Göre Eğitim Durumları	58
5.11.	Köy Gruplarında Aile Bireylerinin Cinsiyete Göre Eğitim Durumları.....	60
5.12.	Aile Başkanlarının Çocukları İçin İstedikleri Eğitim Düzeyleri	62
5.13.	Ekonomik Faaliyet Dallarına Göre Aile Başkanlarının ve Eşlerinin Yaptıkları Asıl ve İkinci İş	64
5.14.	Aile Bireylerinin Meslek Durumları....	66
5.15.	Aile Başkanlarının Çocukları İçin İstedikleri Meslekler	68
5.16.	Ailelerin Yiyecek Maddelerini Temin Ettikleri Yerler	71
5.17.	Aile Başkanlarının Son Bir Yıl İçinde Doktora Gitme Sıklığı	75
5.18.	Köy Gruplarına Göre Konutların Durumu.	77
5.19.	Konutların Kullanım Durumu	78
5.20.	Ailelerde Bulunan Ev Eşyası Varlığı...	80
5.21.	Ailelerde Karar Verme Durumu	86
5.22.	Aile Başkanlarının Eş Seçimini Nereden Yaptıkları	91
5.23.	Aile Başkanlarının Evlenme Şekilleri..	92
5.24.	Çocukların Evlendirilmesinde Karar Verenler	93

<u>Tablo No:</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No:</u>
5.25.	Aile Başkanlarının Başlık Parası Verme Durumu	94
5.26.	Aile Başkanlarının Başlık Parası Hakkında Düşünceleri	95
5.27.	Eşler Arasında Akrabalık Durumu	96
5.28.	Köyde Yönetime Katılma Durumu	97
5.29.	Aile Başkanlarının Gazete Okuma Sıklığına Göre Dağılımı	99
5.30.	Aile Başkanlarının Radyo Dinleme Sıklığına Göre Dağılımı	101
5.31.	Radyoda Dinlenen Programlar	102
5.32.	Aile Başkanlarının Televizyon İzleme Sıklığına Göre Dağılımı	103
5.33.	Televizyonda İzlenen Programlar....	104
5.34.	Aile Başkanlarının İşbirliği ve Dayanışmada Bulunduğu Kişi ve Kurumlar.	107
5.35.	Aile Başkanlarının Yaptığı İşbirliğinin İçeriği	109
5.36.	Aile Başkanlarının Kayıtlı Oldukları Sosyal Güvenlik Kurumuna Göre Dağılımları	110
5.37.	İşletmelerin Tarla Arazisi Varlığı.....	113
5.38.	İşletmelerin Toplam Antepfıstığı Ağaç Varlığı.....	115
5.39.	İşletmelerin Zeytin Ağaç Varlığı.....	116
5.40.	İncelenen İşletmelerde Ortalama İşgücü Varlığı	119
5.41.	İncelenen İşletmelerde İşgücü Varlığı ve Kullanım Durumu	121
5.42.	İncelenen İşletmelerde Tarımsal Alet ve Makina Varlığı.....	126
5.43.	İncelenen İşletmelerde Traktör Başına Düşen Tarım Makinaları Sayısı	127

<u>Tablo No:</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>: Sayfa No:</u>
5.44.	İşletme Başına Düşen Bitkisel Ürünlerin Ekiliş Miktarları ve Oranları	129
5.45.	Aile Başkanlarının Kaç Yıldır Tarımla Uğraştıkları	130
5.46.	İncelenen İşletmelerde Hayvan Varlığı	131
5.47.	Aile Başkanlarının Üye Oldukları Kooperatifler	140
5.48.	Kullanılan Kredinin Kaynakları....	140
5.49.	Kredinin Kullanılma Amaçları	141
5.50.	Aile Başkanlarının Kredi Kullanma Nedenleri.....	142
5.51.	Aile Başkanlarının, Kooperatiflerin Sağladığı Olanaklar Hakkındaki Görüşleri	143
5.52.	Ailelerin Yıllık Toplam Gelirlerine Göre Dağılımları	148
5.53.	Köy Gruplarına Göre Aile Başına Düşen Ortalama Yıllık Toplam Gelir Miktarı.....	149
5.54.	Aile Başkanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri	155
5.55.	Aile Başkanlarının Olanak Sahibi Olmaları Durumunda Geleceğe Yönelik Tercihleri	156
5.56.	Aile Başkanlarının Antepfıstığı Yetiştiriciliğinden Memnun Olma Nedenleri,.....	158
5.57.	Aile Başkanlarının Antepfıstığı Yetiştiriciliğinden Memnun Olmama Nedenleri	159
5.58.	Antepfıstığından Elde Edilen Gelirin Yeterlilik Durumu	159

ÇİZELGELER LİSTESİ

<u>Çizelge No:</u>	<u>Çizelge Adı</u>	<u>: Sayfa No:</u>
Çizelge 1.	Antepfıstığı Yetiştiriciliğinde Başlıca Gider Türleri	135
Çizelge 2.	Güneydoğu Tarım Satış Kooperatif- leri Birliğince 1990 Yılı Ürünü İçin Belirlenen 1 Dekar Antepfıs- tığı Bahçesinin ve 1 kg. Antep- fıstığının Maliyet Bedeli	137

HARİTA LİSTESİ

<u>Harita No:</u>	<u>Harita Adı</u>	<u>: Sayfa No:</u>
4.1.	Antepfıstığı Üretilen Başlıca İller	36

K I S A L T M A L A R

- G.T.S.K.B. : Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri
Birlikleri
- S.S.K. : Sosyal Sigortalar Kurumu
- T.C.Z.B. : Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
- T.K.K. : Tarım Kredi Kooperatifi
- T.O.K.B. : Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı
- Z.A.E. : Ziraat Araştırma Enstitüsü

1. GİRİŞ

Son yıllarını yaşadığımız 20.ci yüzyılda, liberal ekonomilerin pek çoğunun tarım kesimlerinde aile emeğinin egemen olduğu işletme biçimleri diğer işletme biçimlerine oranla daha yaygın bir alan kaplamaktadır. Genellikle kapitalist olmayan bir üretim ilişkisine dayanan bu aile işletmeleri tam olmasa da yüksek verimli, ileri teknolojili bir düzeyi tutturabilmiş ve genelde tarım kesiminin ulusal ekonomilere olumlu katkılar sağlamasına olanak tanımıştır.

Bu genel durum içinde ele alınan araştırma bölgesi kendine özgü yapısı ile oldukça ayrı bir durum sergilemektedir. Çünkü ele alınan bölge diğer tarım şubelerine oranla daha fazla emek isteyen ve daha fazla zorluklar içeren bir yapıya sahiptir. Bu zorluklar antepfıstığı gibi çok özel bir ürünün yetiştirilmesi ile ilgilidir. Antepfıstığının; gerek meyveye yatma süresinin 13-15 yıl gibi uzun yıllar alması, gerekse periyodisiteye yatkın bir bitki olması yetiştiricilerin tarımdışı bir gelir kaynağına sahip olmalarını da zorlamaktadır. Monokültür yetiştiriciliğinin diğer dallarında olduğu gibi antepfıstığı yetiştiriciliğinde de periyodisitenin olduğu yıl çiftçi -çoğu defa ailesi ile birlikte- geçimini sağlamak üzere tarımdışı uğraşılara başvurmak zorunda kalır

Ülkemizde nüfusun önemli bir bölümünü bünyesinde barındıran, ulusal gelire önemli katkılar sağlayan, tarımdışı

sektörlere sermaye transferi gerçekleştiren, kısaca; ekonominin sürükleyici unsuru olan tarım sektörüne ve bu sektörde bulunanlara daha fazla önemin verilmesi ve sorunlarına değinilmesi tartışmasız kabul edilmesi gereken bir unsurdur. Çünkü Türkiye, gelişmiş ülkelerle arasındaki mesafeyi ancak kendi kaynaklarını daha verimli kullanarak kapatabilir. Bu öz kaynakların başında da kuşkusuz tarım gelmektedir. Bundan dolayı kalkınma çabasında olan ülkemizde tarım sektörünün gözardı edilmesi büyük bir yanlış olacaktır. Tarım sektörünün gerek ekonomik ve gerekse sosyal anlamda ülke kalkınmasına katkısının artırılmasına bilinçli ve planlı çalışmalarla daha ciddi yaklaşılması ile, hem ekonomiye daha fazla katkı sağlanabilecek hem de halkın genel refah düzeyinin arttırılmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmaya konu olan antepfıstığı; dağlık, taşlık hatta kayalık alanlara değerlendirebilen, onbinlerce üretici ailesine geçim kaynağı ve iş olanağı sağlayan, yetiştirildiği bölgenin sosyo-ekonomik yapısına önemli katkılarda bulunan ender tarım ürünlerinden birisidir. Ülkemiz tarımı içinde kendine özgü yapısı ile araştırılmaya değer bulunan Nizip ilçesinin köylerinde antepfıstığı üretiminde bulunan ailelerin sosyo-ekonomik yapılarını araştırmadaki temel amaç; bu ailelerin sosyo-ekonomik yapılarının ortaya çıkarılması, sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlarına çözümler önerilmesidir. Araştırmanın, diğer yörelerde üretimde bulunan antepfıstığı üreticilerinin de aynı yapıda olabilecekleri varsayımı ile, sosyo-ekonomik amaçlı çalışmalarda yararlı olabileceği düşünülmüştür.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bilindiği gibi, tarımsal yapı; tarım sektöründe toprak mülkiyet yapısını, işletme büyüklüklerini, ürün ve tarımsal girdi kullanımını, bunlardaki değişmeyi de kapsayan geniş bir kavramdır. Tarım kesimindeki bu değişme, tarım sektörünün kendine özgü işlevsel özelliklerinden dolayı çevresel ilişkileri de kapsayan ve alt süreçlerle beslenen karmaşık bir görünümde dir.

Kente oranla daha zor yaşam koşulları altında bulunan, köy toplumunun modernleşmesini ve kentleşmesini önleyen sosyo-ekonomik engellerin neler olduğunu araştırmak, köysel yaşam düzeyinin yükseltilmesinde alınacak önlemlerin başta gelen öğelerinden biridir.

Bu çalışma ile ekonomik dayanakları önemli ölçüde antepfıstığı üretimine bağlı olan ailelerin sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi amaç edinilmiştir.

Üretim ve dışsatım bakımından önemli tarım ürünlerimizden biri olan antepfıstığı, ülke ekonomisine sağladığı iş olanağı ile de aynı zamanda önemli bir üretim kolu olarak yer almaktadır. Antepfıstığı hakkında bugüne kadar yetiştirme teknikleri ve mücadele konusunda incelemeler yapılmış, fakat üretici ailelerin sosyo-ekonomik yapılarını ve sorunlarını inceleyen araştırmalara pek rastlanılmamıştır. Bu çalışma ile gıda endüstrisinde ve dünya sofralarında saygın bir yeri olan ve lüks bir

tüketir maddesi sayılan antepfıstığında yetiştiricilerin sosyo-ekonomik yapılarının belirlenmesine ve sorunlarının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Ayrıca, antepfıstığı üretimi yapan işletmelerde, ailede yaşayan bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımları, eğitim ve yaşam düzeyleri, meslek yapıları, işletme büyüklükleri, mülkiyet ve eğitim durumları, iş örgütlenme biçimleri, işletmelerde aile içi ve dışı ilişkiler, özellikle mesleki kuruluşlarla ilgili bilgi alışverişi ile sosyal yardımlaşma ve dayanışma durumlarının belirlenmesine ve antepfıstığı ile ilgili teknik konular dışında kalan ekonomik, sosyal, yönetsel sorunların ortaya çıkarılmasına ve önerilerin geliştirilmesine çalışılmıştır.

Antepfıstığı genellikle hiçbir bitkinin yetişemeyeceği sulanamayan, taşlık, kıraç hatta kayalık arazilerde bile yetişebilmesi nedeniyle, ülke topraklarının değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda antepfıstığı hem iç, hem dış pazarlarda yüksek değer bulan ender ürünlerimizden biridir. Ancak antepfıstığı gerek iç, gerekse dış pazarlarda birçok zorluk ve olumsuzluklarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Varolan engellerin aşılması ve arzu edilen yaşam, üretim ve pazarlama düzeyine erişebilmek ancak üreticilerin örgütlenmesi, üretim sorunlarının çözümlenmesi ve pazar koşullarının düzenlenmesi ile gerçekleşir. Çalışanların yaşam standartlarının yükseltilmesi, sosyal güvenliklerinin garanti altına alınması, aile ve işletme birimlerinde çağdaş önlemlerin alınmasını zorunlu kılar. Bunların gerçekleşmesi ise ancak üretici kitlenin yakından

tanınması ve sorunları hakkında daha geniş ve net bilgi sahibi olunması ile mümkün olur. İşte, bu araştırmanın önemli bir yönü de şimdiye kadar eksikliği duyulan bu konu hakkında bilgi edinilmesi ve küçük çapta da olsa bir eksikliği giderme çabasıdır. Ayrıca araştırma bölgesi olarak ele alınan saba,ülke içinde çok küçük bir yeri kaplamasına karşın, ürünün yetiştirme özelliklerinden dolayı benzer sosyo-ekonomik yapıya sahip yörelerin de sorunlarını dile getirmesi gibi bir öneme sahiptir.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmaya konu olarak ele alınan Gaziantep İli Nizip İlçesine bağlı toplam 119 köy bulunmaktadır. Topografik yönden çeşitli özelliklere sahip ilçenin yüzölçümü 1348 km² 'dir. İlçe merkezi dışında köylerde yaşayan nüfus miktarı 47.816 olup, ilçe toplam nüfusunun % 45.08 ini oluşturmaktadır (Anonymous 1990).

Araştırma bölgesi topografik yapı, ulaşım olanakları ve köylerin kuruluş yerleri itibariyle dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlardan Barak Grubu köylerde 68, Dağ Grubu köylerde 27, Fıratkenarı Grubu köylerde 16, Dere Grubu köylerde 8 köy bulunmaktadır. İlçeye bağlı bütün köylerde antepfıstığı tarımı yapılmaktadır.

Bu çalışma ile Nizip ilçesinde antepfıstığı tarımı yapılan ve dört kategoriden oluşan köylerden toplam 6 köy yöreyi; doğal yapı, tarım tekniği, yapılan bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri ile ekonomik koşullar bakımından

temsil edilebilecek şekilde İlçe Tarım Müdürlüğü elemanlarının da görüşleri alınarak seçilmiştir. Seçilen bütün köylerde antepfıstığı tarımı yapıldığından, anket uygulanacak aileler araştırmada kullanılan yöntem kuralları ile belirlenmiştir.

1.3. Konu ile İlgili Örnek Çalışmalar

1.3.1. Konu ile ilgili ülke dışındaki çalışmalar

Ülke dışında antepfıstığı üreticileri ile doğrudan ilgili çalışmalara, çeşitli kurumların dökümantasyon merkezlerinde rastlanılmadığından zorunlu olarak dolaylı yapıtların incelenmesi yolu benimsenmiştir.

Eberhard(1954), "Change in Leading Families in Southern Turkey" adlı araştırmasını, Antalya Merkez ve Hassa(Antakya) ilçelerinde yapmıştır. Bu araştırmada, kent ve köysel yerleşimlerdeki sosyal yapı değişikliği konusu ele alınmıştır. Gözlem ve kişisel görüşme yönteminden yararlanılarak hazırlanan bu çalışmada, 100 yıldır liderlik pozisyonunu koruyan aileler belirtilmekte ve bu oluşumun nedenleri incelenmektedir.

Schramm(1954), kitle haberleşme araçları (televizyon, gazete, radyo, magazinler v.b.) ile toplumda etkili bir değişimin sağlanabileceğini kanıtları ile sergilemiştir. Ancak bu etkin değişimin sağlanmasında bu araçların yanı sıra diğer koşulların da yerine getirilmesi gereğinin önemini vurgulamaktadır.

Goode (1964), "The Sociology of the Family" adlı çalışmasında endüstrileşme ve kentleşme süreçlerinin aile biçimini değiştirmesinin doğal olduğunu, makinalaşma geleneksellikten kurtulma, açık bir sınıf yapısı ve coğrafi hareketlilik gibi faktörlerin tümünün aileyi etkilediğini kabul etmekte ancak endüstrileşme ve kentleşme sürecinde hangi öğelerin önce topluma girdiği ve aile yapısını hangi yönde ve ne zaman etkilediğinin gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Kephart(1966), "The Family, Society and The Individual" adlı çalışmasında endüstrileşme ve kentleşme sürecinde, geniş aile tipinin giderek yerini çekirdek aileye bırakacağını belirtmiştir. Ayrıca, kırsal toplumda fonksiyonel olan geniş ailenin endüstri toplumunda fonksiyonunu yitirdiğini de öne sürmektedir.

Osterkamp(1967), Türkiye'de yaptığı araştırmada iki Orta Anadolu köyünde görülen gizli işsizliğin nedenlerini analiz etmiştir. Bu araştırmada Anadolu'nun kırsal yapısı; sosyo-ekonomik ve yönetsel açıdan ele alınmış ve bu konularda bilgiler verilmiştir.

Anwar ve Bilgrees(1976) yaptıkları "The Environment Attitudes and Activities of Rural Women: A Case Study of Jhok Sayal" adlı araştırmada Pencap Bölgesinde(Pakistan) bulunan Jhok Sayal adlı müslüman köyü ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedirler: Köy La hare-Lyallpur karayoluna yürüyerek 15 mil uzaklıktadır. Sadece Camii ve üç

ağasının evinde elektrik vardır. Köyde ilkokula devam eden 100 öğrencinin ancak 6'sı kızdır. Köyde 110 aile bulunmakta olup, 63 evli kadınla görüşme yapılmıştır. Ailelerin 27'si tarımla uğraşmakta, 15'i daimi veya geçici olarak işçilik yapmakta, 21'ide servisle ilgili hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Okur-yazarlık kadınlarda % 7 oranındadır. Kadınların % 62'si kız çocuklarını 12-17 yaşları arasında evlendirmek istemektedirler.

Sas(1976), Macaristan'ın modern kırsal toplumundaki yaşam tarzını ve yapısını belirlemek amacıyla seçtiği 99 köy hakkında şu bilgileri vermektedir: Görüşme yapılan aile başkanlarından % 65'inin anne ve babasının 5-20 da. arasında değişen arazileri vardır. Sadece tarımla uğraşan aile oranı % 16,8'dir. Ailelerin % 36,8'i endüstri kuruluşlarında işçi olarak çalışmaktadır. Köyde en karakteristik aile tipi, hem tarım ve hem de tarım işçiliğini koordine edenlerdir. Aile büyüklüğü aileyi kuranların işinden çok, evlilik süresi ve eşlerin yaşı ile ilgilidir. Deneklerin % 27,4'ü evlendiklerinde döşenmiş evleri olduğunu, % 25'i ise evlendiklerinde hiçbir şeyleri olmadığını belirtmiştir.

Caporal(1982), "Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını" adlı çalışmasında, köysel ailelerin kentsel ailelere göre daha çok çocuk sahibi olduğunu vurgulayarak, metropollerde ve kentlerde bir ailenin ortalama 4.63 kişiden oluşurken, köylerde bu sayının 6,16'ya ulaştığını belirtmiştir. Caporal, çocuk ölüm oranlarının kırsal kesimde yüksek olduğunu, buna karşılık doğumların sınırlandırılmasının kentsel çevrede daha geniş bir biçimde uygulandığını ifade etmiştir.

Saleem(1984), Irak'ta yaptığı araştırmada üreticilerin televizyondaki tarımsal programlarından yararlanma ile; eğitim düzeyi, işletme büyüklüğü, gelir, sosyal statü ve televizyon alıcısının tipi arasındaki ilişkinin önemli, fakat ailedeki birey sayısı ve yaşları arasındaki ilişkinin önemsiz olduğunu belirtmektedir.

1.3.2. Konu ile ilgili ülke içindeki çalışmalar

Araştırmanın bu bölümünde konu ile ilgili ülkemizde yapılan benzer özelliklere sahip bazı çalışmalar tarih sırasına göre sunulmuştur.

Yasa(1960), tarafından Bergama'ya bağlı Sindel köyünde yapılan araştırmada konut durumu ve ailelerin yaşayış şekli üzerinde durulmuştur. Köyün, fiziksel yapısının toplu bir köy olduğu, evlerin birbirine yakın ve içiçe olduğu belirlenmiştir. Ailelerin çoğunun ataerkil aile tipinde ve evde otoritenin babada olduğu saptanmıştır. Köyde evlenme yaşı 17-20 arasındadır.

Kıray(1964)'ın Ereğli ve yakın çevresinde bulunan 6 köyü ele alarak toplam 484 örnek üzerinde yaptığı araştırmasında şu bulgular verilmektedir: Aile başına 6,29 kişi düşmektedir. Hiç çocuğu olmayan aile oranı % 5,9 dur. Bölgede geniş aile tipi yaygındır. Örneklemeye giren aile başkanlarından % 29,4'ü ilkokul mezunudur. Aile başkanlarının eşleri arasında yalnız % 20,4'lük oran okur-yazardır. Konutlar genellikle ahşap ve iki katlıdır. 5'den fazla

odası olan konut oranı % 16,2'dir. Elllerine açıktan para geçse aile başkanlarının % 39,7'si bir iş yeri olanağı hazırlamak istemektedir. Yalnız ilkokul eğitimi kızlar için yeterli bulan aile başkanı oranı % 41,2, erkek çocuklar için ilkokul eğitimi yeterli bulanların oranı ise % 5,9'dur. Hiç gazete almayan aile başkanlarının oranı % 45.6'dır.

D.P.T.(1968), tarafından yapılan Türk köyünde modernleşme eğilimleri konulu araştırmada; kırsal toplumların özelliklerini, sorunlarını incelemek, planlayıcı ve uygulayıcı kuruluşlar açısından önem taşıyan bazı bilgileri derlemek, köylünün çeşitli sosyo-ekonomik konulardaki davranış ve karar alma durumlarını etkileyen faktörler ile modernleşme eğilimleri hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Bu araştırmada; ekonomik durum, nüfus ve demografi, toplum yapısı, eğitim, sağlık ve konut ile ilgili genel bulgular ortaya konmuştur.

Yasa(1969)'nın "25 yıl sonra Hasanoğlan Köyü"adlı araştırmasında şu bilgiler verilmektedir: Hasanoğlan, tarihi 600 yılı aşkın, iklimi sert bir Orta Anadolu köyüdür. Kızlarda ortalama evlenme yaşı 18,8, erkeklerde ise 21,1 dir. Ailelerdeki çocuk sayısı 3-17 arasında değişmekte olup, arzulanan ortalama çocuk sayısı 2,92'dir. Konutlarda ortalama 3,1 oda ve her odaya 1,7 kişi düşmektedir. Bir konutta ortalama 5,58 birey barınmaktadır. Konutların % 67'si iki, geri kalanı tek katlıdır. Her 10 aile başkanından 7'si, eşlerden ise 3'ü okuma-yazma bilmektedir.

Serim(1972)'in, Türkiye'de Aile Yapısı" adlı araştırmasına göre: Türkiye'de ailelerin % 60'ı çekirdek aile, % 19'u ataerkil aile,% 13'ü geçici geniş aile,% 8'i eksik aile tipindedir. Okur-yazar olmayanlar % 31 oranındadır. Köylerde tüm kadınların olduğu gibi kocası akraba olanlarda, olmayanların da % 63'ünün başlık parası ödeyerek evlendikleri saptanmıştır. Kadınlar için ortalama ilk evlenme yaşı 17, erkekler için 22'dir.

Hasipek(1973), Çankırı İli köylerinde yaptığı araştırmada, aileleri çeşitli yönleriyle ele alıp incelemiştir. 180 aile üzerinde yapılan incelemede, eşlerin % 22'sinin aynı yaşta oldukları, eşinden 1-5 yaş büyük olan erkeklerin oranının % 50, 6-10 yaş büyük olanların % 13,89, 11-15 yaş büyük olanların % 1,67 ve 16-20 yaş büyük olanların ise % 0,55 olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma kapsamındaki ailelerin % 32,2'si çekirdek, % 50,6'sının küçük ataerkil, % 17,2'sinin ise büyük ataerkil aile oldukları saptanmıştır.

Yıldırak(1974)'in Muş İli merkez ilçesi köylerinden 17 köyde 377 ailede yaptığı araştırmaya göre; ailelerde ortalama birey sayısı 5.1'dir. Her üretici ailesi ortalama 109,2 da. tarımsal araziye, 3,7 adet büyükbaş ve 12,9 adet küçükbaş hayvana sahiptir. Evlenme yaşı erkeklerde 19-20, kadınlarda ise 16 olarak bulunmuştur. Aile başkanlarının % 93,43'ü başlık parası ödemişlerdir. Yörede en çok tahıl üretilmekte ve tüketimin çoğunluğunu unlu maddeler oluşturmaktadır.

Erdentuğ(1977), "Sosyal Adet ve Gelenekler" adlı çalışmasında; ülkemizde kırsal toplumda yapılan evliliklerde kız tarafına genellikle "başlık" verildiğini ve bunda kız tarafına mali yardımda bulunma amacının bulunduğunu belirtmiştir. Araştırmacıya göre, ülkemiz köy topluluklarında kadın aile ekonomisinde önemli bir yardımcı olup, kızın evden ayrılması aile için aynı zamanda maddi bir kayıptır.

Tezcan(1977), yaptığı araştırmada, boş zamanlar sosyolojisi ve değerlendirilmesi konularında kuramsal açıklamalarda bulunmuş ve bu konudaki kavramların anlamlarını açıklamaya çalışmıştır.

Türkdoğan(1977), "Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları" adlı çalışmasında yol ve taşıt araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşması ile köyden kente göç olayının hızlandığını bunun ile de köylerde tarımsal faaliyetle uğraşanların sayısında az da olsa bir düşme görüldüğünü belirtmiştir. Araştırmacıya göre, tarımsal teknolojinin gelişmesi hem köyün sosyal yapısını değiştirmiş, hem de köylünün üretim gücünü artırmıştır. Aynı eserde, büyük ailelerin kırsal toplumlardaki fonksiyonel yapısına değinilmiş, büyük ailelerin aynı zamanda ekonomik uğraşın merkezi olduğu belirtilmiştir. Türkdoğan'a göre, büyük ailede cinsiyete göre iş bölümü vardır. Kadınlar ev işlerinde (ekmek-yemek pişirme, temizlik, çamaşır yıkama, ürün işleme ve çocukların bakımı) erkekler ise tarlada ve iş yerlerinde çalışırlar.

Bu tip ailelerde kız çocuklar annenin, erkek çocuklar da babanın yardımcılarıdır. Çocuklar aile üretiminde ekonomik güç ve değere sahiptirler.

Eraktan(1978), "Hatay İli Amik Ovasında Tarımsal Gelir Analizi" adlı çalışmasında, ele alınan işletmelerde ortalama aile nüfusunu 9,1 kişi olarak ve erkek nüfus oranının da kadın nüfustan daha yüksek olduğunu saptamıştır. Ayrıca işletmelerde toplam işgücü içinde aile işgücünün ortalama olarak % 18,4, yabancı işgücünün ise % 81,6 oranlarında olduğu ve işletmeler büyüdükçe aile işgücü oranının azaldığı, yabancı işgücü oranının ise arttığı belirtilmiştir.

Rehber(1978), Nevşehir'de patates üreten tarım işletmelerinde yaptığı bir araştırmada; ortalama işletme genişliğini 81,69 da. olarak bulmuştur. Tüm işletmeler ortalamasında 8,26 kişi olan nüfusun 4,15'i erkek ve 4,11'i kadındır. Okur-yazar olması gereken 7 ve daha büyük yaştaki nüfusun % 71,31'i okur-yazar durumdadır. İşletmeler ortalamasında 3,76 E.İ.B. bulunmaktadır. İşletmelerde mevcut işgücü ve dışardan tutulan işgücü toplamının yaklaşık % 60,12'si atıl durumdadır.

Tatlıdil(1978), Konya'nın Ereğli İlçesinde 248 denekle yaptığı çalışmasında kooperatiflerin yayılması ve benimsenmesinin karar verme aşamasında yararlanılan bilgi kaynaklarının önem sırasıyla % 41 ile kooperatifin kurucu üyeleri, % 30,8 ile yayım servisleri, % 10,5 ile öğretmen,

% 4,9 ile radyo ve gazete, % 2,1 ile muhtar olduğunu saptamıştır. Araştırmacıya göre kooperatifleri benimseme davranışı ile sosyo-ekonomik karakterlerden yıllık tarımsal gelir, eğitim düzeyi ile ailede eğitim görenlerin bulunması arasında olumlu bağlantı olduğu halde, işletme genişliği ve yaş ile herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır.

Yurttaş(1979), tarafından yapılan araştırmada Erzurum ilinin bir köyü ele alınmış ve birinci bölümde bu köyün coğrafi, sosyal, kültürel, ekonomik ve tarımsal durumu tarımsal yayım açısından incelenerek önemli sorunlar ve çözüm yolları ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın diğer bölümleri ise Erzurum ile T.D.K.B. teşkilatının uyguladığı bir tarımsal yayım projesinin(Doğu Anadolu Sığır Yetiştiriciliği Geliştirme Projesi) bu köydeki uygulaması ve etkilerinin tarımsal yayım sürecindeki aşamalara dayalı olarak değerlendirilmesine ayrılmıştır. Yapılan değerlendirmede, ele alınan tarımsal yayım projesinin üreticilere birçok yararlar sağlamasına karşılık, proje amaçlarının gerçekleştirilmesinde yüksek düzeyde bir etkinlik sağlanamadığı saptanmıştır.

Aziz(1982), Ankara'nın üç köyünde kitle haberleşmesinin toplumsallaşmaya etkisini incelemiştir. Araştırmada, radyonun daha çok gündüzleri dinlendiği, televizyonun ise daha çok haber amacı ile dinlendiği ayrıca televizyonda haber, eğitim, kültür yayınları dışındaki yayınlara daha çok ilgi bulunmakta olduğu belirtilmiştir. Televizyonda köye yönelik yayınları izleyenlerin oranı ise % 11'dir.

Balamir (1982), yaptığı araştırmada Türkiye'nin bazı sosyo-ekonomik ölçütlere göre türdeş olan kırsal yörelerden seçilmiş 30 köyden, 12-19 yaşlarında 3053 genç kız ve erkeğin kendileri, aileleri ve köyleri ile ilgili değişkenler biraraya getirilmiştir. Araştırmada amaçlanan konu, kırsal Türkiye'de ilköğretim ve ilkokul sonrası eğitim düzeyinin; köylerarası ekonomik, demografik, toplumsal ve eğitsel farklılıklardan nasıl ve ne ölçüde etkilendiğidir. Eğitim hizmetleri, eğitim düzeyini etkilerken kendisi de toplumsal, ekonomik ve demografik özelliklerden etkilenmekte, demografik öge ise bir yandan eğitim hizmetleri ve eğitim düzeylerini belirlemekte, öte yandan da toplumsal ve ekonomik değişkenler tarafından etkilenmektedir. Gerek kuramsal çerçevede, gerekse denencelerde ileri sürüldüğü gibi, eğitim düzeyinin eğitsel kurumlardan doğrudan, toplumsal yapıdan ise hem doğrudan hem de eğitsel kurumlar aracılığıyla dolaylı bir biçimde etkilendiği savı doğrulanmıştır.

Kıral (1987), Ankara İli Çubuk İlçesi tarım işletmelerinde yaptığı araştırmaya göre, dağ işletmelerinde ortalama olarak 6,38, ova işletmelerinde 7,19 nüfus bulunmaktadır. E.İ.B. cinsinden bu değerler sırasıyla 3,76 ve 4,31'dir. İşletmede kullanılabilir işgücünün, dağ işletmelerinde % 60,32'si, ova işletmelerinde ise % 64,03'ü değerlendirilememektedir.

Aksoy, Badiel, Eraktan, Kuhnen, Winkler'in (1988), "Türkiye'de İnsan ve Toprak ilişkileri (Adana ve Adıyaman Örneği)" adlı ortak çalışmalarında; mekanizasyon düzeyinin coğrafi bölgelere göre değişiklik gösterdiği, Doğu ve Güneydoğu

Anadolu'da tarımsal yapının bir sonucu olarak mekanizasyonun daha düşük olduğu belirtilmiştir. Aynı araştırmada, tarımsal işgücünün de makinalaşmada olduğu gibi; bölgelere, tarımsal yapıya ve üretim desenine göre değişiklikler gösterdiği (örneğin, ekstansif hububat tarımı yapılan Orta ve Güneydoğu Anadolu'da (1955 yılında) 100 hektara ortalama işgücü talebi 15-35 işgücü birimi iken, sahil kesimlerinde 100-300 işgücü birimi arasında değişmektedir.) belirtilmiştir.

Ceylan (1988), Çubuk İlçesinde televizyonun tarımsal programlarının izlenmesi ve etkileri üzerine yaptığı bir araştırmada, bölgede ortalama işletme arazisi genişliğinin 171,4 da. olarak belirlenmiştir. Bölgede kiraya arazi tutanların oranı % 33 iken, ortağa arazi tutma oranı ise % 39'dur. Araştırmada hergün radyo dinleyenlerin oranı % 73 iken, hemen hiç dinlemeyenlerin oranı ise % 15 olarak bulunmuştur.

Eraktan (1988), "Türkiye'de Tarım, Tarım Kesimine Yönelik Politikalar ve AT Karşısındaki Durumu" adlı eserinde, tarımdaki emek verimliliğinin düşük olduğunu belirtmiş ve bunun nedenleri arasında "yaratılan üretim değerlerinin azlığı" ve aile işgücü sayısının fazlalığına işaret etmiştir. Aynı eserde, ülkemizde tarımda çalışan nüfusun oranının, tarım ağırlıklı ekonomisi olan birçok ülkeninkinden daha yüksek olduğu belirtilmiş ve tarımdaki emek verimliliğinin, çoğunlukla işletmelerde sıfır ve sıfıra yakın olduğu öne sürülmüştür.

Genç (1988), "Tarımsal Kesimde Sosyal Statünün Evlenme Üzerinde Etkileri konulu araştırmasında; arazi varlığı açısından zengin erkeklerin, yine arazi varlığı açısından orta halli ve fakir sayılabilecek kadınlarla evlenmeyi tercih ettiklerini, buna karşılık orta halli ve fakir kadınların, yüksek gelir grubundan ve arazi varlığınca zengin erkeklerle evlendiklerini saptamıştır.

Karakaş (1988), Rize'nin Ortapazar Köyünde yaptığı bir araştırmada, çay yetiştiriciliğinde kullanılan toplam işgücünün % 84,7'sinin kadınlara ait olduğunu saptamış, çocukların ise günde 4,1 saatten yıllık çalışma saatlerinin yaklaşık 140 saate ulaştığını belirtmiştir. Karakaş'a göre kadınlar; çiftlik gübresi taşınması ve atılmasında işgücünün % 94,7'sini karşılamakta, buna karşılık kadının işgücüne katılımı budama işleminde en az olmaktadır (% 49,2). Erkeklerin ise en yoğun çalıştıkları evre budama evresidir. Buna rağmen bu evrede işgücü katılım oranları ancak % 50,8'dir.

Yıldırak ve Yılmaz (1988), "Köy Çocuğunun Kente ve Kent Yaşamına Bakış Açıkları" adlı çalışmalarında; kırsal ailede üretim işlevinin toplumsallaştırma işlevinden önde geldiğini ve bu ailelerde çocuğun öncelikle bir işgücü olarak değer taşıdığını ve bu durumun kırsal kesimde doğurganlığın yüksek oluşunda etken olduğunu belirtmişlerdir.

Yıldırak ve Tatlıdil (1988), Kalecik İlçesi üzüm üreticilerinin sosyo-ekonomik yapısı üzerine yaptıkları bir araştırmada, aile başkanlarının % 28,58'inin eşlerinin ise % 45,70'inin herhangi bir okul eğitimi görmedikleri saptanmıştır.

Yıldırak (1990), "Türkiye'de Köy Çocukları" adlı araştırmasında, Türkiye çapında 42 köyde 588 aile başkanı, 420 köy kadını ve 588 çocuk ile görüşme yapmış ve şu bulguları elde etmiştir. Erkek ve kız çocukların ilkokula gitme zorunlulukları hemen hemen tüm kırsal halk tarafından kabul edilmiştir. Küçük çocuklar üçüncü yaştan itibaren otoriter bir eğitimden sonra söz dinlemek ve saygılı olmak zorundadır. Kırsal kesimde yaşayan çocukların önemli sayılacak bir bölümü yoksul ve sağlıksız bir ortamda bulunmaktadır. Beslenmeleri yetersiz ve dengesiz, hijyen kuralları işletilmemekte ve sağlıkla ilgili önlemler bilinmemektedir.

Yılmaz (1991), Ankara İli Polatlı İlçesi köylerinde hububat üretimi yapan aileler üzerine yaptığı araştırmada ,kız ve erkek çocukların 6-7 yaşından itibaren üretim sürecinde yerlerini almakta olduğunu ve çocukların 13-14 yaşlarına kadar hafif işlerde, yardımcı aile işgücü olarak çalıştıklarını saptamıştır. Köylerde erkek çocuklara 13-14 yaşına geldiklerinde, köydeki sosyal değerler ve üretim yapısından kaynaklanan özellikler nedeniyle önemli sorumluluklar yüklenmektedir. Kız çocukları ise küçük yaşlarda ailesine yardımcı olmaya başlar ve bu süreçte bir yandan yardımcı aile işgücü fonksiyonunu yerine getirirken, bir yandan da gelecekte üstleneceği ev kadınlığı, hatta annelik rollerini çok erken bir yaştan başlayarak, yaşayarak öğrenir. Aynı araştırmada deneklerin % 32'sinin akraba evliliği yaptıkları, bölgede başlık geleneginin gittikçe azalmasına karşın devam etmekte olduğu belirtilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırmada Kullanılan Materyal

Araştırmanın kapsamı bölümünde belirtildiği gibi, inceleme alanı olarak seçilen Gaziantep İli Nizip İlçesinde yer alan 119 köyün tümünde antepfıstığı tarımı yapılmaktadır. Bu araştırmada ilçeyi sosyo-ekonomik yönden temsil edebilecek Günaltı, Yeşerti, Keklik, Köseler, Aşağıçardak ve Sekili köyleri ele alınmıştır.

Kullanılan veriler, araştırma alanında bulunan ve antepfıstığı yetiştiriciliği yapılan tarım işletmelerinde 1989-1990 üretim yılı içerisinde -araştırmacı tarafından- anket uygulanarak toplanmıştır. Anket formlarının ele alınan işletmelerde doldurulmasıyla elde edilen veriler çalışmanın ana materyalini oluşturmuştur. Ayrıca konu ile ilgili literatürlerden, istatistikî yayınlardan, T.O.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü dosyalarından, Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (G.T.S.K.B) verilerinden ve ilgili kuruluşların dökümanlarından yararlanılmıştır. Ayrıca, anket formlarında yer verilmeyen bazı konular araştırma sırasında gözlemlere dayanarak saptanmış ve gözlem defterine kaydedilmiştir.

2.2. Araştırmada Kullanılan Yöntem

2.2.1. Köylerin seçimi

İnceleme alanında bulunan köylerin topoğrafik ve coğrafi bakımdan genellikle farklı yapıya sahip olmaları

ve bu durumun sosyal ve ekonomik gelişmeleri üzerinde etken bir faktör olduğu varsayımı ile araştırma alanı içinde kalan köyler, topoğrafik yapılarına göre dört kategori altında toplanmıştır.

Olanaklar çerçevesinde değişik sayıda bulunan dört köy grubundan; gruplarını doğal şartlar, tarım tekniği, yapılan bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri ile ekonomik koşullar bakımından temsil edilebilecek şekilde, Tarım İlçe Müdürlüğünün görüşleri de alınarak, altı köy gayeli olarak seçilmiş ve araştırma kapsamına alınmıştır.

2.2.2. İşletmelerin seçimi

Araştırma kapsamına alınacak köyler belirlendikten sonra, Tarım İlçe Müdürlüğünün elemanlarıyla birlikte bu köyler ziyaret edilerek, genel durumları ve antepfıstığı üretimi ile ilgili konuları daha yakından izlenmeye çalışılmıştır. İncelemeye alınan 6 köyden, antepfıstığı yetiştiriciliği yapan 508 işletme ana kitleyi oluşturmaktadır. Bu işletmelerin antepfıstığı yetiştirdikleri alanların genişliği Tarım İlçe Müdürlüğünün dosyalarından çıkartılmış ve buradan elde edilen listeler ile çerçeve tespit tablosu ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmada örnekleme birimi olarak, işletmelerin antepfıstığı üretimi yaptıkları ağaç sayıları ele alınmak istenmiştir. Fakat işletmelerin sahip oldukları antepfıstığı ağaçlarının meyve veren ve/veya vermeyen yaşta olmaları birçok unsurları (gelir, giderler, işgücü v.s.) etkilendiğinden bu amaca erişilememiştir. Bundan dolayı ana kitleyi oluşturan 508 işletmeden % 25 örnekleme oranı ile örnek çekme yoluna gidilmiştir. Buna göre örneklemeye girecek işletme sayısı;

Örneklem Büyüklüğü(n)= Örneklem Oranı(%) X Evrenin Büyüklüğü (N) formülünden,

$$n= 0.25 \times 508$$

n= 127 olarak bulunmuştur. Daha sonra araştırma kapsamına giren köylerdeki mevcut aile sayılarının ana kitle içindeki oranları dikkate alınarak her köyden görüşme yapılacak denek sayısı tespit edilmiştir. Araştırmadaki denekler, ele alınan işletmelerin aile başkanlarıdır.

2.2.3. Öndeneme ve anketlerin uygulanması

Örnekleme yolu ile seçilen 6 köyden 12 işletmeye öndeneme amacı ile anket uygulanmıştır. Bu işlem sonucunda, soruların araştırma alanında ne ölçüde uygulanabilir olacağı saptanmış, anket formlarında işlerlik kazanmayan sorular çıkartılmış ve bazı yeni sorular eklenmiştir. Anket formları deneme anketlerinin değerlendirilmesinden ve düzeltmelerin yapılmasından sonra son şeklini almıştır. Anketlerin uygulanacağı günler, köy muhtarlarına ve rastlantılı örnekleme yöntemi ile saptanan aile başkanlarına önceden mektupla bildirilmiş ve belirtilen zamanda anketin uygulanmasına özen gösterilmiştir. Örneğe giren işletmelerde 1990-Eylül ayı içerisinde karşılıklı görüşme suretiyle deneklere, anket formlarındaki sorular tek tek yöneltilmiş ve yanıtları alınmıştır. Soruların açık ve anlaşılması kolay bir dille sorulmasına dikkat edilmiş, yaşlılık veya hastalık gibi nedenlerden dolayı işitme, anlamama veya dil yönünden zorluk içerisinde bulunan deneklerin görüş ve düşünceleri ise üçüncü kişiler yardımıyla

öğrenilmiştir. Anket uygulaması amacı ile gidilen her köyde, araştırma kapsamına alınan kişilerin tüm işlemlerinin bitirilmesi ve bundan sonra bir başka köye başlanması kuralına uyulmuştur.

2.2.4. Verilerin değerlendirilmesi

Anketlerde yer alan her soru -özellikle açık uçlu sorulara alınan yanıtları belirlemek- için anketler tek tek elden geçirilmiş ve her soru için yanıt seçenekleri belirlenmiştir. Bu işlemden sonra her açık uçlu soruya alınan yanıtlar tüm anketlerden % 10 oranında çekilen anketlerin yanıt seçeneklerinden yararlanarak saptanmıştır. Sorulara deneklerce verilen yanıtlar yapılan kodplanı yardımı ile sayıya çevrilerek önce bilgi işlem formuna, buradan da bilgisayara verilmiştir.

İncelenen ailelerde üretim faaliyetlerinin çeşitli işlemlerinde kullanılan insan işgücü, erkek, kadın ve çocuk sayıları ve çalışma süreleri itibariyle belirlenmiş ve bunlar katsayılar (κ) kullanılarak erkek işbirimine (E.İ.B) çevrilmiştir.

(κ) Erkek, kadın ve çocuk işgüçlerinin E.İ.B.'ne çevrilme katsayıları (Kıral, 1987).

<u>Yaş</u>	<u>Erkek</u>	<u>Kadın</u>
0-6	-	-
7-14	0,50	0,50
15-49	1,00	0,75
50- +	0,75	0,50

3. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

3.1. İlçenin Tarihçesi

Nizip ilçesi, çok eski yerleşim yerlerinden biridir. M.Ö. XII-XIII yüzyıllarda Eti'lerin önemli bir şehri olan Nizip, daha sonraları sırasıyla Asuri'lerin, Firikya'luların ve Bizans'luların eline geçmiştir. 1516 yılında Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılan Nizip, bir köy olarak Birecik İlçesine bağlıydı. 1926 yılında Cumhuriyet Hükümeti zamanında ilçe yapılmış ve Gaziantep'e bağlanmıştır. Bu tarihten sonra yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır.

Gaziantep-Şanlıurfa karayolu üzerinde önemli bir istasyon olan Nizip, Birecik köprüsünün tamamlanmasından sonra bir **transit** noktası' olarak gelişmiştir. Gaziantep-Nizip-Barak demiryolunun tamamlanmasıyla Nizip, bir taraftan Doğu-Batı arasında bir köprü, diğer taraftan da güneğe bağlı bir ticaret yolu merkezi olarak hızla gelişmektedir.

Nizip dolayları günümüzde pek çok tarihi kalıntıların yatağıdır. Bunların başlıcaları; Nizip'e 33 km. uzaklıkta Kargamış kalıntıları, Kuzeydoğusunda 10 km. uzaklıkta Belkis kalıntıları ve Fırat nehri kıyısında bulunan Rumkale'dir.

3.2. Coğrafi Durum

Nizip ilçesi, Gaziantep iline bağlı ilçelerden biri olup, Gaziantep'e 45 km. uzaklıktadır. İlçenin, doğusunda

Fırat nehri ve Birecik ilçesi, batısında Gaziantep ili ve Oğuzeli ilçesi, kuzeyinde Yavuzeli ilçesi, güneyinde ise Suriye Devleti sınırları vardır.

İlçenin yüzölçümü 1348 km^2 olup, denizden yüksekliği 530 metredir. İlçe, coğrafi yapı itibarıyla kuzeyde plato, güneyde ova karakterlidir. Yer yer dere, vadi içleri ile çevrili arazi yapısında olup, kuzey tarafı dik yamaçlarla devam etmektedir.

İlçeye bağlı toplam 119 köy bulunmaktadır. Bu köyler Gaziantep ili toplam yüzölçümünün % 16'sı kadar bir alana sahiptir. Köylerin kapladığı alanın % 51'i düz, % 17,5'i hafif meyilli, % 17'si orta meyilli, % 12,4'ü dik % 2,1'i ise çok dik alanlardır. İlçeye bağlı köylerin % 11'i yol boyu, % 81'i toplu, % 7'si dağınık, % 1'i seyrek köy niteliğindedir. Yine köylerin % 4'ü nehir kenarında, % 51'i ovada, % 31'i sırtta, % 4'ü vadide, % 10'u etekte konumlanmıştır (Anonymous 1981).

Karasal bir iklime sahip ilçede; kışlar yağmurlu, bazı yıllar kar yağışlı, soğuk ve ılık geçer. Yaz mevsimleri ise kurak ve sıcak geçmektedir. Ortalama yağış miktarı yılda 600 mm. dir. Yıllık ortalama sıcaklık $18,5 \text{ }^\circ\text{C}$ olup, en sıcak ay (Temmuz) ortalaması $38 \text{ }^\circ\text{C}$, en soğuk ay (Ocak) ortalaması $9,4 \text{ }^\circ\text{C}$ dir. Bu iklim koşulları, bölgede antepfıstığı, zeytin, mercimek, üzüm, buğday ve arpa üretimine olanak tanımaktadır (T.O.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları).

3.3. İlçenin Nüfus Durumu

Nizip ilçesi, tarımsal potansiyeli yüksek bir ilçe olmasının yanı sıra, tarıma dayalı ticaret ve sanayi yönünden de oldukça aktif bir durumda bulunmaktadır. Bu nedenle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden ilçeye yönelen sürekli bir göçe rastlanılmaktadır. Göç ve doğal nüfus artışlarına karşın ilçe nüfusunda beklenen oranda bir artışın olmadığı dikkat çekicidir. 1985 yılında 98.597 olan toplam ilçe nüfusunun, 1990 yılında 106.075'e yükselmesine karşın ilçede yıllık nüfus artışının % 1,46 ile Türkiye genel nüfus artışından (% 2.34) düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durum, ilçeden Gaziantep il merkezine ve diğer büyük kent merkezlerine yönelen yoğun göçlerle açıklanabilir.

1990 yılı genel nüfus sayımı geçici sonuçlarına göre ilçe nüfusu 106.075 olup, km² ye 78.7 kişi düşmektedir. Nüfusun % 54,92'si ilçe merkezinde, % 45,08'i köylerde oturmaktadır. Erkek ve kadın nüfus oranları birbirine yakın olmakla birlikte kadın nüfus oranı biraz daha yüksektir. İlçe toplam nüfusunun % 49,58'ini erkekler, % 50,42'sini kadınlar oluşturmaktadır.

3.4. Altyapı Durumu

3.4.1. Ulaşım

İlçe önemli bir karayolu ve demiryolu hattı üzerindedir. Gaziantep-Şanlıurfa yolu(E-24 karayolu) ilçeden

geçmekte ve ilçeye canlılık vermektedir. Ayrıca ilçe merkezi ile Kargamış arasındaki 32 km lik yol Suriye'nin Carablus sınır kapısına ulaşım olanağı sağlamaktadır.

İlçeye bağlı köy yollarının toplam uzunluğu 2418 km. olup, bunun 197 km. si asfalt, 2000 km. si stabilize, geriye kalan 221 km. si ise toprak yol niteliğindedir. Köy yolları her mevsim ulaşım açıktır. Köyler ile ilçe merkezi arasında ulaşım köy otobüsleri ve taksi dolmuşlarla sağlanmakta, ayrıca bazı köylerden Gaziantep il merkezine de otobüs çalışmaktadır. İlçe merkezi ile Gaziantep arasında ise ulaşım taksi dolmuş, minibüs dolmuş, şehirlerarası otobüs ve ayrıca E-24 karayolundan geçen araçlarla sağlanmaktadır.

3.4.2. Su ve elektrifikasyon

İlçenin güney kısmını kapsayan ova köylerinde Barak ve Belkız su birlikleri kurulmuştur. Bu birliklerle 75 köye düzenli su verilmektedir. Dağlık kesimde bulunan ve su tesisatı olmayan köylerin su gereksinimini karşılama çalışmaları devam etmektedir. Susuz köy yoktur. Ancak özellikle dağ köylerinin suyu yetersiz durumdadır.

İlçeye bağlı bütün yerleşim birimlerinde elektrik mevcuttur. Yine ilçeye bağlı bütün köylerde telefon ve telsiz de bulunmaktadır.

3.5. Sağlık Durumu

Sağlık hizmetleri yönünden ilçe olanakları tatmin edici bir düzeyde değildir. İlçe merkezinde bir devlet

hastanesi, iki sağlık ocağı ve verem savaş dispanseri ile S.S.K. sağlık istasyonu bulunmaktadır. İlçeye bağlı İkiizce, Salkım, A.Çardak, /^{Sekili} ve Alahacı köylerinde de sağlık ocağı bulunmakta, fakat personel durumunun yetersiz olduğu yetkililerce belirtilmiştir.

Yöre halkı, sağlık hizmetlerinin yeterli olmamasından dolayı sağlıkla ilgili sorunlarını, genelde büyük kentlerde çözmeye çalışmaktadır.

3.6. Eğitim Durumu

İlçe merkezinde lise, İmam-Hatip lisesi, Ticaret lisesi, Endüstri Meslek lisesi, Anadolu Lisesi, Kız Sağlık Meslek lisesi ve Kız Sanat lisesi ile Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, 3 ortaokul ve 9 ilkokul vardır.

İlçeye bağlı ilkokulsuz köy yoktur. Ayrıca Uluyatır, Sekili, Salkım, Kocatepe, Çiftlik, Aşağlıçardak ve Köseler köylerinde ortaokul bulunmaktadır. Diğer yandan öğretmensizlikten eğitim yapılamayan köy ilkokul ve ortaokullarının bulunduğu yetkililerce belirtilmiştir.

3.7. Tarımsal Yapı ve Üretim Durumu

Daha öncede belirtildiği gibi, Nizip ilçesi tarım ve tarıma dayalı bir ticaret ve sanayi bölgesidir. İlçede geniş alanda tarımı yapılan antepfıstığı, zeytin, mercimek, buğday, arpa ve bağcılık faaliyetlerine dayalı çeşitli endüstri kuruluşları yer almaktadır. Yetiştirilen tarımsal ürünlerin genelde ilçede işlenmesi, değerlendirilmesi ilçeye ekonomik yönden canlılık getirmektedir.

Tablo: 3.1. Nizip İlçesinde İşlenebilir Arazinin Kullanıma Göre Dağılımı

Kullanım Şekli	Arazinin Genişliği	
	Ha.	%
Tarla Arazisi	51.850	43.94
Sulu Tarla Arazisi	5.000	4.24
Kuru Tarla Arazisi	46.850	39.70
Antepfıstığı Arazisi	25.000	21.19
Zeytin Arazisi	19.000	16.10
Bağ Arazisi	2.500	2.12
Diğer Meyve Arazisi	14.550	12.33
Sebze Arazisi	1.600	1.36
Diğer Ürünler	1.500	1.27
Mer'a ve Otlak	2.000	1.69
TOPLAM	118.000	100.00

Kaynak: T.D.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları-1990.

Tablo 3.1. de görüldüğü gibi ilçe sınırları içinde kalan arazinin tamamı tarımsal açıdan yararlanılabilir bir karaktere sahiptir. Mevcut 118.000 ha'lık işlenebilir arazi varlığının % 43,94'ü tarla, % 21,19'u antepfıstığı, % 16,10'u zeytin, % 2,12'si bağ, % 12,33'ü diğer meyve, % 1.36'sı sebze arazisi durumundadır. Ayrıca % 1,69 oranında arazi mer'a ve otlak olarak kullanılmaktadır.

Türkiye tarımının tipik özelliği olan küçük işletme egemenliği Nizip ilçesinde de görülmektedir. Tablo 3.2. de

Tablo: 3.2. Nizip İlçesinde Mülk İşletme Genişlikleri ve Üretici Ailelerine Göre Dağılımı

Mülk Arazi Genişliği (da)	Üretici Ailesi	
	Sayı	%
0 - 25	3.229	47.00
26 - 50	1.065	15.50
51 -100	1.099	16.00
101 -200	893	13.00
201 -500	412	6.00
501 -1000	144	2.10
1001 - +	28	0,40
TOPLAM	6.870	100.00

Kaynak: Köy Envanter Etüdü,1981.

görüldüğü gibi üretici ailelerinin % 78,50'si 100 da.dan daha az araziye sahip bulunmaktadır. 100 da.dan büyük arazisi bulunan üretici ailelerinin toplam içindeki oranı ise % 21,50'dir. Toprak sahibi üretici ailelerindeki bu dağılıma karşılık 1981 yılında (x) ilçede 2181 topraksız üretici ailesi bulunmaktadır. Toprak sahibi ve topraksız üretici ailelerini birlikte ele alırsak, üretici aileleri içinde topraksız üretici ailelerinin oranı % 24,10'dur. Bu oran Türkiye ortalamasının (% 14,50) üzerindedir.

İlçede hayvancılığın geliştiği pek söylenemez. Ot-lak ve mer'aların yetersiz düzeyde olması üreticilerin de yetiştiricilik açısından yeterli düzeyde bilgi sahibi olmayışı beklenen gelişmeyi engellemiştir. Bütün bunlara

(x) Köy Envanter Etüdü,1981.

karşın son zamanlarda besiciliğe yönelik hayvancılık faaliyetleri artış halindedir. İlçede hayvan varlığına ilişkin değerler tablo 3.3. de verilmiştir.

Tablo : 3.3. Nizip İlçesinde Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığı

Cinsi	Miktar(Adet)
Küçükbaş	85.400
Koyun	55.100
Keçi	30.300
Sığır	6.463
At	2.225
Katır	40
Eşek	2.700
Tavuk-Horoz	61.818
Hindi	16.000
Kaz-Ördek	2.430

Kaynak: T.O.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları-1990.

Tablo 3.3. de görüldüğü gibi ilçede 85.400 adet küçükbaş, 11.428 adet büyükbaş, 80.248 adet kanatlı hayvan bulunmakta, ayrıca 11 köyde az miktarda arıcılık yapılmakta olup, bu köylerde 1075 adet kovan bulunduğu öğrenilmiştir.

Tablo 3.4. den görülebileceği üzere ilçede toplam 1110 adet traktör bulunmaktadır. İlçede toplam işlenebilir alan dikkate alındığında (*) yaklaşık 1045 da'a bir traktör, 1200.8 da'a bir traktör pulluğu, 1516.3 da'a bir

(*) Mer'a arazisi olan 2000 ha. hariç (116.000 ha.)

kültivatör, 3314.3 da'a bir mibzer ve 2230.8 da'a bir diskaro düşmektedir. Traktör başına düşen ekipmanlar ise yaklaşık bir römork,0,9 adet pulluk,0,7 adet kültivatör, 0,3 adet mibzer ve 0,5 adet diskaro'dur.

Tablo: 3.4. Nizip İlçesinde Alet-Makina Varlığı

Alet ve Makinanın cinsi	Miktar (Adet)
Traktör	1.110
Traktör Pulluğu	966
Kültivatör	765
Mibzer	350
Diskaro	520
Motorlu Pülverizatör	35
Sırt Pülverizatörü	835
Römork	1.089

Kaynak: T.O.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları-1990

İlçede tarımsal üretim yönünden ilk sırayı antepfıstığı almaktadır. İlçe merkezi ve köylerinde bulunan toplam 2.300.000 adet ağaçtan yılda ortalama 3.500 ton kuru kırmızı kabuklu antepfıstığı elde edilmektedir. Ağaç başına düşen antepfıstığı verimi 1,52 kg olup, Türkiye ortalamasının (1,12 kg) üzerindedir. Üretim yönünden 2. sırada yer alan mevcut 1.500.000 adet zeytin ağacından yılda ortalama 12.000 ton zeytin elde edilmektedir. Tarla bitkilerinden ön sırayı 237.000 da'la arpa almakta ve yılda ortalama 55.000 ton arpa üretimi yapılmaktadır. Bunu 103.000 da'la buğday izlemekte olup yılda ortalama 30.000-35.000 ton arasında buğday elde edilmektedir. Ayrıca yılda

13.500 ton kırmızı mercimek ve 1350 ton pamuk üretimi yapılmaktadır. İlçe merkezi ve köylerinde az miktarda nar, kayısı, erik ve üzüm üretimi de yapılmaktadır(※).

Hayvansal üretim durumuna gelince; yılda ortalama olarak 1476 ton et, 200 ton süt, 49 ton yapağı, 50 ton peynir, 2 ton tereyağı, 5.000.000 adet yumurta elde edilmektedir. Ayrıca ilçede çok az miktarda (11 köyde) arıcılık yapılmaktadır. İlçede su ve orman ürünleri üretimi yoktur(※).

İlçede antepfıstığı ağaç sayısında son 10 yılda % 14.48'lik bir artış görülmesine karşılık, gübre kullanımında herhangi bir artış görülmemektedir(T.O.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü).

Tablo : 3.5. Nizip İlçesinde Antepfıstığı Üretimi İçin Kullanılan Gübre Miktarı

Yıllar	Azotlu Gübre(Ton)	Fosforlu Gübre(Ton)
1980	112.107	95.450
1981	115.102	82.550
1982	106.205	86.850
1983	104.450	91.305
1984	102.145	71.107
1985	81.302	58.504
1986	72.405	54.482
1987	73.542	90.864
1988	75.107	51.002
1989	108.746	55.005
1990	107.042	61.312

Kaynak: T.O.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları-1990

(※) T.O.K.B. Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları-1990.

Tablo 3.5. de görebileceği gibi son 10 yılda gübre kullanımında herhangi bir artış olmadığı gibi, bazı yıllar da azalma söz konusudur. Buna başlıca neden olarak, gübre fiyatlarının antepfıstığı fiyatlarından daha yüksek bir düzeyde artışta bulunması gösterilebilir.

3.8. Tarımsal Yatırımlar

İlçede T.O.K.B.'nin desteklediği bitkisel ve hayvansal üretime yönelik çeşitli yatırımlar vardır. Bitkisel üretim yatırımı olarak; arpa üretimi geliştirme projesi, meyve tesis ve bakım projesi, bağ tesis ve bakım projesi, 2. ci ürün mısır üretimi projesi, mercimek üretimi geliştirme projesi üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

Hayvansal üretim yatırımı olarak; hindi palazı ve civciv dağıtımı, sunf tohumlama, hayvan hastalıkları ile mücadele projeleri ve ithal inekleri geliştirme projeleri üzerinde yatırım çalışmaları devam etmektedir.

Ayrıca G.A.P. kapsamında bulunan Hancağız Barajı ve Sulama ünitesi tam olarak devreye girdiğinde ilçe kapsamında bulunan 7330 ha. kuru tarım alanı sulamaya açılacaktır.

4. ANTEPFISTIĞI TARIMININ ÜLKE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Tarıma elverişli toprak varlığımız, günümüzde kullanım yönünden artık son sınıra gelmiş ve mevcut araziler de oldukça parçalanmış bir durumda bulunmaktadır. Bütün bunlar dikkate alınırrsa, ülkemiz ekolojik koşullarında kendisine uygun ortam bulan, birçok kültür bitkisinin yetişemediği elverişsiz alanları bile en iyi şekilde değerlendirilebilen antepfıstığının, bu konudaki önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Antepfıstığı aynı zamanda, gerek üretim, gerek istihdam, gerekse dışsattım kapasitesi yönünden de önemli ürünlerimiz arasında yer almaktadır.

Ülkemizde yetiştiriciliği oldukça eskilere dayanan antepfıstığı, 1960'lı yıllardan sonra gelişme göstermeye başlamıştır. 1980 yılı genel tarım sayımına göre 641.044 da. alanda antepfıstığı yetiştirilmektedir. Antepfıstığı, ülkemizde 70.000-75.000 arasında üretici ailesinin ve dışsattım hazırlama merkezlerinde çalışan yaklaşık 25.000-30.000 kişinin geçim kaynağını oluşturmakta ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgemizin sosyo-ekonomik yapısına önemli katkıda bulunmaktadır.

Fındık, badem, ceviz, yerfıstığı, hindistan cevizi gibi çeşitli ikame ürünleri olan antepfıstığı, son derece besleyici bir ürün olup, başlıca sert kabuklu meyveler arasında; protein, karbonhidrat, kalori bakımından birinci, yağ oranı bakımından ise fındıktan sonra ikinci sırayı almaktadır.

Besin değeri yüksek olan bu meyve, Dünya'da tanındıkça artan hızla aranır hale gelmekte ve gerek çerez gerekse çikolata, şekerleme, pasta ve dondurma gibi yiyecekler içinde sevilerek tüketilmektedir.

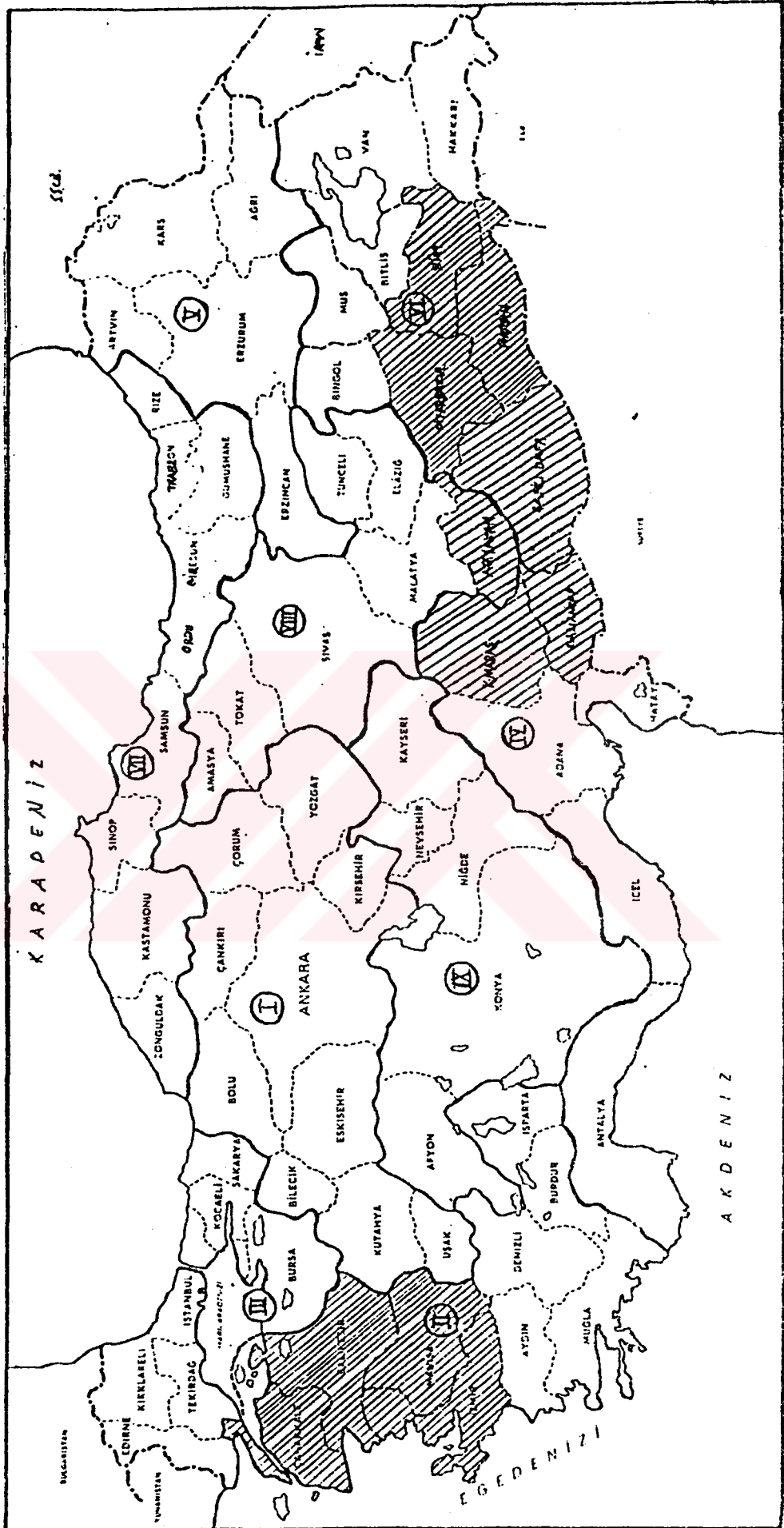
Harita:4.1.'de görülebileceği gibi, antepfıstığı anaçları ülkemizde Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege Bölgesinde yayılma göstermiştir. Antepfıstığı 1950'li yıllarda başlıca 11 ilde yetiştirilirken, bugün 50'den fazla ilde üretimi yapılmaktadır.

Tablo: 4.1. Türkiye'de 1971-1988 Yılları İtibariyle Antepfıstığı Ağaç Sayısı

Yıllar	Ağaç Sayısı (000 Adet)			Endex
	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta	Toplam	
1971	11.257	7.843	19.100	100.00
1972	11.650	9.700	21.350	111.78
1973	11.765	10.330	22.095	115.68
1974	13.500	10.440	23.940	125.34
1975	14.000	10.400	24.400	127.75
1976	14.300	10.360	24.660	129.11
1977	14.500	11.400	25.900	135.60
1978	15.400	11.300	26.700	139.79
1979	15.108	11.600	26.708	139.83
1980	16.150	12.000	28.150	147.38
1981	17.400	11.500	28.900	151.31
1982	17.400	12.930	30.330	158.80
1983	17.400	12.830	30.230	158.27
1984	17.600	13.000	30.600	160.20
1985	18.100	13.395	31.495	164.90
1986	18.640	12.670	31.310	163.93
1987	18.977	13.715	32.692	171.16
1988	19.343	14.034	33.377	174.75

Kaynak: Bşb. D.İ.E., Yıllık Tarım İstatistikleri Özetleri

Harite 4.1: Antepfıstığı Üretilen Başlıca İller

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi 1971 yılında yaklaşık 19 milyon olan antepfıstığı ağaç sayısı, 1988 yılında 33 milyonun üstüne çıkmış ve % 74.75'lik bir artış göstermiştir. 1988 yılında mevcut ağaç sayısının % 57.95'i meyve veren yaşta % 42,05'i meyve vermeyen yaştadır.

Tablo: 4.2. Türkiye'de 1971-1988 Yılları İtibariyle Antepfıstığı Üretimi

Yıllar	Üretim Miktarı (Ton)	İki Yıllık Ortalama (Ton)	Endex
1971	925	14.962,5	100.00
1972	29.000		
1973	6.500	14.750	98.58
1974	23.000		
1975	31.000	17.900	119.63
1976	4.800		
1977	40.000	23.150	154.72
1978	6.300		
1979	20.000	13.750	91.90
1980	7.500		
1981	25.000	19.000	127.00
1982	13.000		
1983	25.000	24.000	160.40
1984	23.000		
1985	35.000	32.500	217.20
1986	30.000		
1987	30.000	22.500	150.38
1988	15.000		

Kaynak: Bşb., D.İ.E. Tarım İstatistikleri Özetleri.

Tablo 4.2'de görüldüğü gibi antepfıstığı üretimi, 1971-72 yıllarından 1987-88 yıllarına gelinceye değin % 50.38'lik bir artış göstermiştir.

Tablo düzenlenirken iki yıllık ortalamaların dikkate alınmasının başlıca nedeni ürünün fizyolojisinde bulunan

periyodisiteden dolayı üretimin yıldan yıla dalgalanma göstermesidir. Ürünün az veya çok olduğu yıllara göre ortalamasının alınması ile üretim konusunda daha gerçekçi bir tablo ortaya çıkacağı düşünülmüştür.

Ülkemizde antepfıstığı üretim miktarındaki artışa karşın tüketim istenilen düzeyde değildir. Tablo 4.3'de görülebileceği gibi antepfıstığı tüketim miktarında son 10 yılda ancak % 37 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Kişi başına tüketim en çok ürün alınan yılda(1985) bile 278 gr'ı pek geçmemiştir. Ürünün diğer meyvelere oranla fiyatının yüksek olması nedeni ile, fiyatlar daha çok tüketim ve dışsatım durumuna göre oluşmaktadır. Sonuçta, bu fiyat değişmelerine paralel olarak tüketim yükselmekte veya düşmektedir.

Tablo:4.3. Türkiye'de Yıllar İtibariyle Antepfıstığı Tüketimi

Yıllar	Tüketim (Ton)	Endex	Kişi Başına Tüketim(gr/kişi)
1980	9.700	100.0	210
1981	10.500	108.0	230
1982	11.000	113.0	235
1983	12.000	124.0	250
1984	12.000	124.0	245
1985	14.000	144.0	278
1986	12.000	124.0	230
1987	13.000	134.0	246
1988	13.000	134.0	240
1989	13.300	137.0	240

Kaynak: Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğü Kayıtları, 1990.

Tablo : 4.4. Dünya'da Antepfıstığı Üretimi (Bin Ton)

Ülkeler	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	(***) 1989	9 Yıllık Ortalama	Aldığı Pay %
İran	42.0	23.0	60.0	70.0	63.5	59.0	32.0	90.0	50.0	54.38	45.9
(*)Türkiye	25.0	13.0	25.0	23.0	35.0	30.0	30.0	15.0	30.0	25.12	21.0
A.B.D.	6.6	19.7	12.0	28.6	12.2	34.0	35.0	41.3	17.2	22.96	19.0
Suriye	9.2	8.0	9.2	10.8	10.0	14.2	15.0	18.0	13.6	12.00	10.0
Yunanistan	2.3	1.6	2.5	2.0	2.3	2.3	3.2	4.0	2.5	2.52	2.1
İtalya	4.4	0.2	4.0	4.0	0.2	0.3	4.4	0.3	3.7	2.38	2.0
Toplam	89.0	65.5	112.7	138.4	123.2	139.8	119.6	168.6	117.0	119.36	100.0

Kaynak : Foodnews, 12 Mayıs 1989

* Kaynak: Bşb.,D.İ.E., Yıllık Tarım İstatistikleri Özetleri.

** Tahmini

Dünya'da antepfıstığı üreticisi ülkelerin başında İran, Türkiye ve A.B.D. gelmektedir. Suriye, İtalya ve Yunanistan'da üretici ülkeler arasında yer almakla beraber bunlar Dünya üretiminde ve ticaretinde önemli bir yer tutmamaktadır.

Tablo 4.4 'de görüldüğü gibi dünya antepfıstığı üretiminde 9 yıllık ortalamaya göre, İran % 45,9'luk payla birinci sırada, Türkiye % 21'lik payla ikinci sırada, A.B.D. % 19'luk payla üçüncü sırada yer almaktadır.

Antepfıstığı üreten ülkeler aynı zamanda önemli tüketici ülkelerdir. Bu ülkeler antepfıstığını çikolata, pasta, dondurma yapımında ve meze olarak kullanmaktadırlar. Üretici ülkelerden A.B.D.'nin kendi üretimi, tüketimine yetmemekte, dışalım yoluyla aradaki açığı kapatmaktadır. Tüketim bakımından A.B.D. birinci, Suriye ikinci, Türkiye üçüncü sırada yer almaktadır.

Geleneksel dışsatım ürünleri arasında yer alan antepfıstığı, dış piyasada geniş talep potansiyeline sahip olan ender ürünlerimizden biridir. Antepfıstığı dışsatımı ya kabuklu ya da iç olarak yapılmaktadır. Dışsatımın yaklaşık % 80'i kabuklu, % 20'si iç olarak gerçekleştirilmektedir. Antepfıstığı ülkemize yılda yaklaşık 20 Milyon Dolarlık döviz girdisi sağlamaktadır.

Tablo 4.5'de görülebileceği gibi Türkiye'nin antepfıstığı dışsatım miktarı, bazı yıllar dalgalanmakla beraber genelde bir artış göstermektedir. Gerçekten de

1980 yılından 1989 yılına gelinceye kadar toplam dışsatım miktarında, % 334.57'lik bir artış meydana gelmiştir. Türkiye'nin antepfıstığı dışsatımında birinci sırada İspanya, ikinci sırada A.B.D., üçüncü sırada F.Almanya yer almaktadır.

Tablo : 4.5. Türkiye'nin 1980-1989 Yılları İtibariyle Antepfıstığı Dışsatımı (Ton)

Yıllar	Kabuklu	İç	Toplam	
			Miktar	Endex
1980	535	388	923	100.00
1981	741	1.608	2.349	254.50
1982	1.401	1.298	2.699	292.41
1983	374	971	1.345	145.72
1984	933	1.170	2.103	227.84
1985	5.300	1.432	6.732	729.36
1986	4.198	1.206	5.404	535.48
1987	4.122	566	2.688	291.22
1988	4.407	1.256	5.663	613.54
1989	3.602	410	4.012	434.57

Kaynak: Bşb., Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, EBİM Kayıtları.

Dünya'da antepfıstığı dışsatımında birinci sırayı İran almaktadır. A.B.D. önemli antepfıstığı alıcısı olmasına rağmen, İran ve Türkiye'den aldığı fıstıkları modern tesislerde işledikten sonra üçüncü ülkelere satmaktadır. Bu şekilde A.B.D. antepfıstığı dışsatımında % 9'luk bir paya sahip bulunmaktadır (Tablo 4.6).

Tablo : 4.6. Üretici Ülkelerin Antepfıstığı Dışsatımları (Ton)

Ülkeler	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	Ortalama	Dışsatımdaki Payı (%)
İran	8.000	12.300	15.000	29.000	47.000	22.260	72.7
Türkiye	2.103	6.732	5.404	2.688	5.683	4.518	14.8
A.B.D.	1.869	2.576	2.871	3.800	2.623	2.747,8	9.0
İtalya	1.187	858	1.100	1.000	1.000	1.029	3.3
Yunanistan	180	50	50	30	15	65	2.0
Toplam	13.339	22.519	24.425	36.518	56.301	30.619,8	100.0

Kaynak :Bğb.,Hazine ve Ticaret Müsteşarlığı,EBİM Kayıtları

Ülkemizde antepfıstığı ile ilgili olarak çalışan kuruluşların başında Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri(G.T.S.K.B.) gelmektedir. Söz konusu birlik, 59 birim kooperatif ve onbinlerce ortak ve üretici ile faaliyet göstermektedir. G.T.S.K.B.'ne ait tesislerde, yılda ortalama 15.000 ton antepfıstığı işlenerek iç ve dış pazarlara sunulmaktadır. Ayrıca Gaziantep'te bulunan Zirai Araştırma Enstitüsü(Z.A.E) uzun yıllardan beri üreticiye teknik konularda yardımcı olmaya, çöğür temin etmeye ve bir tür danışmanlık görevini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Kısaca, antepfıstığının ülke ekonomisindeki önemi şu şekilde özetlenebilir; üretici ülkelerin işgücünün değerlendirilmesi, yabancı işgücüne istihdam kaynağı oluşturması, verimsiz alanlardan yararlanılabilmesi, ülke antepfıstığı gereksiniminin iç olanaklarla sağlanması ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinin sosyo-ekonomik yapısına katkıda bulunmasıdır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Üretici Ailelerin Sosyal Yapısı

Sosyal yapı; belirli bir kültüre sahip ve bir yerde yerleşmiş insan topluluğunun sosyal dokusunu ortaya koyan ve belirli bir toplumun fiziki ve kültürel yapı özelliklerini yere ve zamana bağlı olarak inceleyen, bir kavram olarak tanımlanabilir. Bu bakımdan sosyal yapı, bir toplumun belirli bir yer ve zamana göre çekilmiş fotoğrafıdır. Sosyal yapıda; nüfus, çevre ve yerleşim, eğitim, aile gibi toplumsal yapı öğeleri ve toplumun başlıca küme ve kuruluşları arasındaki karşılıklı ilişkiler sözkonusudur.

Araştırmaya konu olan alandaki antepfıstığı üreticilerin durumunu, sorunlarını, iç ve dış ilişkilerini, aktivitelerini daha iyi anlayabilmek amacı ile araştırmanın bu bölümünde ele alınan deneklerin yaş ve cinsiyet yapısı, eğitim düzeyi, mesleki durumu, beslenme-sağlık ve konut durumu, sosyo-kültürel yapıları ile sosyal güvenlik konuları ele alınacak ve bu öğelerin sosyal yapıya etkileri, sorunlardaki payları ile toplumsal dinamizmdeki rolleri araştırılmaya çalışılacaktır.

5.1.1. Aile yapısı

5.1.1.1. Aile başkanlarının ve bireylerinin yaş ve cinsiyet durumlarına göre dağılımı

Araştırma kapsamına alınan ailelerdeki bireylerin yaşlarının belirlenmesi, sosyo-ekonomik yapılarının daha

iyi bir biçimde ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, antepfıstığı üretimi ile yaşamlarını sürdüren kırsal halkın yaş gruplarını belirlemek, bireye özgü bazı özelliklerle üretim biçimi arasındaki ilişkilerin ortaya konulması açısından da önemlidir.

Tablo: 5.1. Aile Başkanlarının Yaş Gruplarına ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Aile Başkanları				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
0 - 14	-	-	-	-	-	-
15 - 29	4	3.15	-	-	4	3.15
30 - 39	23	18.10	-	-	23	18.10
40 - 49	23	18.10	-	-	23	18.10
50 - 59	42	33.10	4	3.15	46	36.25
60 ve +	28	22.00	3	2.40	31	24.40
Toplam	120	94.45	7	5.55	127	100.00

Tablo 5.1'de görüldüğü gibi aile başkanlarının % 94.45'i erkek, % 5.55'i kadındır. Kadın aile başkanlarının hepsi eşlerinin ölümü nedeniyle bu statüde bulunmaktadır. Aile başkanlarının yaş ortalaması yaklaşık 50 olarak bulunmuştur. Aile başkanlarının yaşı, kırsal kesimde aile anlayışını ve aile başkanı statüsünü yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır.

Şahinkaya(1966), Orta Anadolu köylerinde yaptığı bir araştırmada, aile başkanlarının ortalama yaşının erkeklerde 39-60, kadınlarda 40-60 arasında olduğunu saptamış

ve aile başkanı statüsünün yaşla daha da kuvvetlendiğini belirtmiştir. Ele alınan araştırma bölgesinde de aile başkanı statüsünün yaşla daha da kuvvetlendiği belirlenmiştir. Bu konuya aile bireylerinin sosyal statüleri bölümünde yeniden değinilecektir.

Aile bireylerinin yaş gruplarına göre dağılımı, aile başkanlarından alınan bilgiler doğrultusunda saptanmıştır.

Tablo: 5.2. Aile Bireylerinin Yaş ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Erkek		Kadın		Toplam	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
0 - 14	126	15.23	105	12.70	231	27.93
15 - 29	144	17.41	182	22.00	326	39.41
30 - 39	33	4.00	38	4.60	71	8.60
40 - 49	24	2.90	19	2.30	43	5.20
50 - 59	42	5.07	50	6.04	92	11.11
60 - +	36	4.35	28	3.40	64	7.75
Toplam	405	48.96	422	51.04	827	100.00

Tablo 5.2'de görüldüğü gibi en kalabalık nüfus grubu 15-29 yaş grubunda olup, toplam nüfusun % 39,41'ini oluşturmaktadır. Bu yaş grubundaki nüfusun oranı Türkiye ortalamasının (% 28,09) üzerindedir. Yine tablodan görülebileceği gibi, bu grupta kadın nüfusun oranı, erkek nüfus oranından yüksektir. Bu duruma, erkek bireylerin çalışma

amacıyla köy dışına çıkabilmeleri, kadın bireylerin ise böyle bir olanaktan yoksun bulunmaları neden olarak gösterilebilir. Bu gruptan sonra en kalabalık nüfus grubunu oluşturan 0-14 yaşları arasında kalan nüfusun ise, toplam nüfus içerisindeki oranı % 27,93 olup, Türkiye ortalamasının (% 37,52) altındadır (Anonymous 1985).

Araştırma alanının tipik bir tarımsal yapıya sahip olduğu dikkate alınır, 0-14 yaş grubundaki nüfusun, Türkiye ortalamasının altında yer almasına en önemli neden olarak, bölgede ölüm oranının yüksekliği ve beslenme koşullarının bozukluğu gösterilebilir (Cumhuriyet Gazetesi, 15-20 Ocak 1990). Ayrıca, yaşlılık devresine giren 60 ve yukarı yaş grubundaki nüfusun oranı % 7,75 olup, bu oranın % 4,35'i erkek, % 3,40'ı kadın nüfustur.

Araştırma alanında ekonomik yönden çalışabilir aktif nüfusun oranı yedi ve daha yüksek yaşlar itibarıyla yaklaşık % 90 olarak bulunmuştur. Ele alınan deneklerin yaşı ile antepfıstığı ağaç varlığı arasında herhangi bir ilişkinin bulunup bulunmadığı konusunda yapılan korelasyon analizinde, iki grup veri arasında herhangi bir ilişkinin sözkonusu olmadığı belirlenmiştir (0.011). Bunun nedeni ise, çok yıllık bir bitki olan antepfıstığının büyük ölçüde babadan çocuklara kalması ve bu nedenle bireyden çok aileye bağlı olarak antepfıstığı varlığının sürmesidir.

5.1.1.2. Ailelerde birey sayısı

Ele alınan ailelerde toplam birey sayısı 827 olarak bulunmuştur. Bunun 422'si kadın, 405'i erkek bireydir. Ailelerde ortalama birey sayısına ilişkin değerler tablo 5.3.'de verilmiştir.

Tablo: 5.3. Aile Başına Düşen Birey Sayısı

Birey Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
İşletmeler Toplamı	405	422	827
Aile Başına Düşen	3.19	3.32	6.51

Tablo 5.3'de görüldüğü gibi aile başına düşen birey sayısı 6.51'dir. Timur(1972), yapmış olduğu bir araştırmada, Türkiye'de aile başına düşen birey sayısını 5.5 olarak saptamıştır. Aile başına düşen birey sayısı, bölgelerin sosyo-ekonomik yönden gelişme durumlarıyla yakından ilgilidir. Örneğin, gelişmiş bölgeler grubuna giren Marmara Bölgesinde ortalama birey sayısı 5.7, Ege Bölgesinde 4.7 olarak bulunmuştur. Yine aynı gruba giren köylerde de aile başına düşen ortalama birey sayısı 5.5 olarak bulunmuştur. Marmara ve Ege Bölgesine göre sosyo-ekonomik yönden geri kalmış durumda bulunan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde aile başına düşen ortalama birey sayısı 6.2 olarak bulunmuştur. Araştırmada ele aldığımız köylerde de saptanan ortalama birey sayısı(6.51) bu bölgeler ortalamasına yakındır.

Araştırma konumuzu oluşturan 127 aileden, toplam 176 bireyin çeşitli nedenlerle köy dışında yaşadıkları belirlenmiştir. Başka bir deyişle, aile başına 1.38 birey köy dışında yaşamaktadır. Bunun başlıca nedenleri: nüfusun fazlalığı ve mevcut arazi varlığının artan nüfusa yanıt vermemesi ve yetersiz kalmasıdır.

5.1.1.3. Aile tipleri

Bilindiği gibi aile, toplumsal grupların ilkinin oluşturur. Toplumların varolmasında en önemli unsurlardan biri olan aile için, toplumun temel taşıdır denilebilir. Ülkelerin, bölgelerin sosyo-ekonomik yapısına göre toplumlarda yer alan aileler farklı tiplerde oluşur.

Yapısal ve sistematik şekillerde birbirinden farklılık gösteren aile tiplerini ortaya koymaktaki amacımız, aile içi ilişkileri, evlenme şekillerini, ailede karar verme durumunu ve otorite görüntüsünü, çocukların konumlarını ve ailenin büyüme sürecini belirlemek ve tüm bu olguların iç ve dış etkilerini sergilemeye çalışmaktır.

Toplumda en önemli sosyal kurumlardan biri olan aile; sosyal, ekonomik, psikolojik veya geleneksel nedenlerden dolayı çeşitli biçimlerde oluşur. Çekirdek ailenin kendi varlığı dışındaki birey, bireyler veya diğer bir çekirdek aile ile birleşmesinden ortaya çıkan yeni aile türü "geleneksel aile" veya "genişlemiş (geniş) aile" biçiminde adlandırılır. Çekirdek aile, çocuksuz karı-koca veya çocukları evden ayrılmış eşlerden oluşuyorsa, bu tip ailelere "koca ailesi" denir. Ailede, eşlerden herhangi birinin ölmesi durumunda "artık aile" ortaya çıkar. Köylerimizdeki "artık aile" biçimi, daha çok babanın ölümüyle ortaya çıkmaktadır. Çünkü kadının ölmesi halinde genellikle erkek yeniden evlenerek aileyi eski durumuna getirmektedir. Artık aileler, bekâr çocukların evlenmesi ile tekrar geniş aile durumuna geçerler (Yıldırak, 1982).

Araştırmada aileler gruplandırılırken, birden fazla çekirdek ailenin ve birkaç evli kuşağın birlikte yaşamasıyla oluşan aile biçimi "büyük aile" olarak ele alınmıştır. Geniş aile gruplandırılmasında ise, yaşlı anne-babanın yanında kalan evli çocuk ve torunların veya çekirdek aile ile birlikte yaşayan ebeveynlerden birinin; dayı, amca, hala veya bunların çocuklarının varlığına dikkat edilmiştir.

Tablo : 5.4. Araştırma Alanındaki Başlıca Aile Tipleri

Aile Tipleri	Aile Sayısı	%
Çekirdek aile	74	58.27
Geniş aile	23	18.11
Büyük aile	14	11.02
Artık aile	11	8.66
Karı-koca(koca)ailesi	5	3.94
Toplam	127	100.00

Tablo 5.4'de görüldüğü gibi ailelerin % 58.27'si ana-baba ve çocuklardan oluşan "çekirdek aile", % 18.11'i "geniş aile", % 11,02'si "büyük aile", % 8.66'sı "artık aile", % 3.94'ü ise "karı-koca" ailesi tipindedir.

Timur(1972), yapmış olduğu araştırmada Türkiye'de aileleri dört grupta toplamıştır. Buna göre Türkiye'de % 60 oranında çekirdek aile, % 19 oranında ataerkil geniş aile(araştırmamızda "büyük aile"), % 13 oranında geçici

geniş aile(araştırmamızda "geniş aile") ve % 8 oranında parçalanmış aile(araştırmamızda "artık aile" ve "karı-koca" ailesi) tipine rastlandığını belirtmiştir. Ele aldığımız araştırma alanında bulunan değerler, özellikle çekirdek aile tipinin Türkiye ortalamasına yakın düzeyde olduğunu göstermektedir. Eskiden oldukça yoğun olarak bulunan geniş aile tipi, yerini artık çekirdek aile tipine bırakmaktadır. Kitle iletişim araçlarının kırsal alanda da giderek yaygınlaşması özellikle televizyondan taklit yoluyla yeni benimsemeler, bireylerde yeni yaşam biçimlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Ayrıca ekonomik koşullarında ağırlaşması geniş ailelerin oluşmasına pek olanak vermemektedir. Bu nedenlerden dolayı kırsal kesimde çekirdek aile tipine gittikçe daha fazla rastlanılmaktadır.

5.1.2. Eğitim durumu

Genel anlamda eğitim; bireyin, içinde bulunduğu toplumsal kurallara uyabilmesi, akılcı bir yöntemle davranışlarını biçimlendirmesi, yaşamını sürdürebilmesi için gerekli tüm gereksinimleri teorik ya da pratik bir biçimde giderebilmesi amacıyla, bireye bazı olanak, yetenek ve seçenek hazırlayan sistematik bir öğretimdir(Tekin, 1984).

Eğitimin günümüzde toplumların kalkınmasında çağdaşlaşmasında, demokratikleşmesinde ve sağlıklı bir yapıya kavuşmasında etkin öğelerin en önemlilerinden olduğu tartışmasız kabul edilmektedir. Bundan dolayı kalkınma yolunda olan ülkemizde özellikle kırsal kesimin kalkındırılmasında eğitime yönelik çalışmalara öncelik ve hız

kazandırılması kaçınılmaz bir yükümlülüktür. Çünkü birey, ancak eğitim yoluyla içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını benimser, onların gereğini yapar ve kendisinden sonraki kuşaklara devreder. Kısaca, bireye biçim veren, yön veren, yaşam savaşında yol gösteren en önemli öğelerden biri de eğitimidir(Yıldırak,1986).

Bu kadar önemli bir araç ve olgu niteliğinde olan eğitimin ele alınan ailelerdeki durumunun incelenmesi, toplumun tanınması açısından kaçınılmazdır.

5.1.2.1. Aile başkanlarının yaş ve cinsiyete göre eğitim durumları

İncelenen ailelerde eğitim düzeyi; denek olarak ele alınan aile başkanlarına yöneltilen soru kağıdındaki "sizin ve diğer aile bireylerinin eğitim düzeyi nedir?" sorusuyla belirlenmiştir.

Tablo: 5.5. Aile Başkanlarının Yaş ve Cinsiyete Göre Eğitim Durumları

Yaş Grupları	Okur-Yazar Değil		Okur-Yazar		İlkokul Mezunu		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-29	-	-	-	-	4	3.1	4	3.1
30-39	-	-	-	-	20	15.8	20	15.8
40-49	6	4.8	4	3.1	14	11.0	24	18.9
50-59	17 ^(ж)	13.4	17 ^(xxx)	13.4	14	11.0	48	37.8
60- +	17 ^(xxx)	13.4	10	7.9	4	3.1	31	24.4
Toplam	40	31.6	31	24.4	56	44.0	127	100.0

(ж) Bu gruptaki aile başkanlarının 4'ü kadındır.

(xx) Bu gruptaki aile başkanlarının 1'i kadındır.

(xxx) Bu gruptaki aile başkanlarının 2'si kadındır.

Tabloda da görüldüğü gibi aile başkanlarının % 31.6'sı okur-yazar değil, % 24.4'ü yalnız okur-yazar durumda, % 44.0'ı ilkokul mezunu durumundadır. Toplam olarak, aile başkanlarının % 68.4'ü okur-yazardır. Kadın aile başkanlarından yalnızca 1'i okur-yazar olup bunun da herhangi bir eğitim kurumunu bitirmediği saptanmıştır. Erkek aile başkanlarının kendi aralarında okuma-yazma oranı % 71,7 olup, bunların içinde de % 65.9'u ilkokul mezunudur. İlkokul mezunu olan aile başkanlarının % 67.85'i 50 yaşın altındadır. Diğer yandan okur-yazar olmayan aile başkanlarının % 85'i 50 yaşından büyüktür. Aile başkanlarının yaşlarıyla okuma yazma durumları arasında ters bir orantının bulunduğu göze çarpmaktadır.

Herhangi bir eğitim kurumunu bitirmeyen fakat okur-yazar olan, aile başkanlarının % 65'i okuma-yazmayı askerlik yaptığı sırada, % 35'i ise 1980 yılından sonra başlatılan okuma-yazma seferberliği aracılığı ile öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Tablo: 5.6. Köy Gruplarına Göre Aile Başkanlarının Eğitim Durumları (%)

Eğitim Düzeyi	Köy Grupları			
	Barak Köyleri Grubu	Dağ Köyleri Grubu	Fıratkenarı Köyleri Grubu	Dere Köyleri Grubu
Okur-Yazar olmayan	47.50	27.50	18.20	24.00
Okur-yazar	5.00	37.50	36.40	24.00
İlkokul Mezunu	47.50	35.00	45.40	52.00
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00

Araştırma kapsamına alınan 6 köyde en az 30 yıldan bu yana ilkokul ayrıca üç köyde de 10 yıldan fazla bir süredir ortaokul bulunduğu belirlenmiştir. Tablo 5.6'da görüldüğü gibi okuma-yazma oranı en yüksek Fıratkenarı köylerinde, en düşük ise Barak köylerindedir. Her iki grupta da okur-yazar oranı (% 81.8 ve % 52.5), Türkiye ortalamasının (% 88) altında bulunmaktadır. Bunun nedeni; kırsal kesimde önceleri eğitim hizmetlerine verilen önemin yetersizliği ve kırsal halkın eğitime karşı olan tutumudur. Köyler arasında görülen farklılık daha çok okulların önceden beri faaliyette buldukları süreden kaynaklanmaktadır. Okur-yazar oranının en düşük olduğu Barak köylerinde yaklaşık 30 yıldan beri ilkokul bulunmaktadır. Bu grupta bulunan aile başkanlarının yaş ortalamasının 50'den yukarı olduğu dikkate alınır, okur-yazar oranının düşük olmasının nedeni kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Okur-yazarlık oranı en yüksek olan Fıratkenarı köylerinde ise 52 yıldan beri ilkokul bulunmaktadır. Diğer yandan tüm aile başkanları içinde ilkokul sonrası herhangi bir eğitim kurumunu bitirene rastlanılmamıştır.

Aile başkanlarının eşleri arasında okur-yazarlık oranı % 27.5 dir. Bu oranın % 24.2'si ilkokul mezunu, % 3.3'ü ise herhangi bir eğitim kurumunu bitirmeyen okur-yazarlardır. Aile başkanlarında olduğu gibi eşler arasında da ilkokuldan sonra herhangi bir eğitim kurumunu bitirene rastlanılmamıştır.

Tablo: 5.7. Aile Başkanlarının Eşlerinin Eğitim Düzeyi (%)

Yaş Grupları	Eğitim Düzeyi			
	Okur-yazar değil	Okur-Yazar	İlkokul Mezunu	Toplam
15-29	1.70	-	10.90	12.60
30-39	9.10	-	11.70	20.80
40-49	12.50	2.50	0.80	15.80
50-59	37.50	-	0.80	38.30
60 ve +	11.70	0.80	-	12.50
(*) Toplam	72.50	3.30	24.20	100.00

(*) Tablo'ya yalnız yaşayan veya aile başkanı statüsünde bulunan kadınlar dahil edilmemiştir.

Yine eşler arasında da yaş arttıkça okur-yazarlık oranı düşmekte, küçüldükçe de okur-yazarlık oranı artmaktadır. Okur-yazar olanların % 1.6'sı 50 ve 50 yaşından büyük, % 25,9'u 50 yaşından küçüktür.

Tablo: 5.8. Aile Başkanlarının Eşlerinin Köy Gruplarına ve Eğitim Düzeylerine Göre Oransal Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Köy Grupları			
	Barak Köyleri Grubu	Dağ Köyleri Grubu	Fıratkenarı Köyleri Grubu	Dere Köyleri Grubu
Okur-Yazar Değil	79.50	85.00	55.00	55.00
Okur-Yazar	7.70	-	5.00	-
İlkokul Mezunu	12.80	15.00	40.00	45.00
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00

Tablo 5.8'de görüldüğü gibi eşler arasında okur-yazar oranı en yüksek olan köyler Fıratkenarı ve Dere köyleri grubundadır(% 45'er). Dere köylerinde okur-yazar olan eşlerin tamamı okul eğitimi görmüş olmalarına karşılık, Fıratkenarı köylerinde okur-yazar olan eşlerin % 89'u okul eğitimi görmüştür. Diğer yandan okur-yazar eşlerin hepsi 40 yaşın altında bulunmaktadır. En az okur-yazar oranı Dağ köylerinde olup(% 15), tamamı okul eğitimi görmüş ve 40 yaşın altında bulunmaktadır.

Aile başkanları arasında en fazla okur-yazar oranına sahip olan Fıratkenarı köylerinde, eşler arasında da aynı durum geçerlilik göstermektedir. Dere köylerinde de aile başkanları arasında yüksek olan okur-yazarlık oranı, eşler arasında da geçerlidir. Kırsal kesimin genelinde olduğu gibi araştırma bölgesinde de kadın nüfusun okuma-yazma oranının düşük çıkması, kadınların ailenin ekonomik ve yönetsel kararlarında daha az sözsahibi olmaları bundan dolayı da özellikle köydışı ilişkilerinin sınırlı kalması ve okuma-yazmalarının kendileri için işlevsel bir özellik kazandırmamasından kaynaklanmaktadır. Burada diğer önemli bir nedenle, kırsal kesimin kadına bakış açısıdır. Yani kadının -daha ilk çocukluğu sırasında- sadece ev içi işlerden sorumlu olarak algılanması ve aile dışında görülmesinin pek olumlu karşılanmamasıdır. Fakat bu düşünceler günümüzde istenilen düzeyde olmasa da değişme göstermekte ve kız çocuklar en azından ilkokula gönderilmektedir.

5.1.2.2. Aile bireylerinin yaş ve cinsiyete göre eğitim durumları

İncelenen ailelerde eğitim durumu belirlenirken, 7 ve daha yukarı yaştaki bireyler ele alınmış ve buna göre değerlendirme yapılmıştır.

Tablo:5.9. Aile Bireylerinin Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Durumu (%)

Aile Bireyleri	Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar	Toplam
Kadın	17.73	33.15	50.88
Erkek	5.00	44.12	49.12
Toplam	22.73	77.27	100.00

Tablo 5.9'da görüldüğü gibi, tüm aile bireyleri arasında okur-yazarlık oranı % 77.27'dir. Bu oranın % 33.15'i kadın, % 42.12'si erkek bireylerdir. Okur-yazar olmayan % 22.73'lük nüfusun % 17.73'ünü kadınlar, % 5.00'ini erkekler oluşturmaktadır. Burada kadınların okur-yazar olmayan nüfus içerisinde çoğunluğu dikkat çekmektedir.

Tablo 5.10'da görülebileceği gibi, en yüksek okur-yazarlık oranı 7-14 yaş grubundadır. Bu grupta okur-yazarlık oranı erkeklerde % 100, kızlarda % 96.75'dir. Yine bu gruptaki erkek okur-yazar nüfusun % 29.27'si ilkokul, % 1.22'si ortaokul mezunudur. Burada yalnızca okur-yazar durumda olan oranın yüksek çıkmasının nedeni, ilkokula giden bireylerin de okur-yazar olarak değerlendirilmeye alınmasındadır. Yaş grubu ilerledikçe eğitim düzeyinin düştüğü görül-

Tablo: 5.10. Aile Bireylerinin Yaş ve Cinsiyete Göre Eğitim Durumları (%)

Eğitim Düzeyi	7-14		15-29		30-39		40-49		50-59		60 ve +	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Okur-Yazar Değil	3.25	-	12.04	-	45.45	-	84.21	20.00	96.16	30.00	96.30	62.86
Okur-Yazar	61.28	69.91	1.20	-	3.03	-	10.53	24.00	1.92	37.50	3.70	28.57
İlkokul Mezunu	33.86	29.27	77.72	62.42	51.52	88.24	5.26	56.00	1.92	32.50	-	8.57
Ortaokul Mezunu	1.61	1.22	9.04	31.54	-	11.76	-	-	-	-	-	-
Lise Mezunu	-	-	-	6.04	-	-	-	-	-	-	-	-
Üniversite Mezunu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

(*) Bu grubun içinde 2 üniversite öğrencisi bulunmaktadır.

mektedir. Özellikle 60 ve yukarı yaş grubunda okur-yazarlık oranı giderek azalmakta olup, bu grupta erkeklerin okur-yazarlık oranı % 37.14, kadınların ise % 3.70'dir. Aynı grupta erkeklerin yalnızca % 8.57'si ilkokul mezunudur.

Görüldüğü gibi, bütün yaş gruplarında kadın nüfusun okur-yazarlık oranı erkek nüfusa oranla daha düşüktür. Ayrıca ilkokul sonrası eğitim düzeyi oldukça düşük oranlarda olup, bu oran kadın nüfusta daha da düşmektedir. Bunun en önemli nedeni köylerde ortaokulun bulunmaması, bulunan köylerde de bu okulların son 10-15 yıl içerisinde açılmış olmasıdır.

TÜSİAD tarafından(1986); 17 il, 51 ilçe ve 60 köyde (1444 hanede) yapılan araştırmaya göre, ilkokul mezunlarının toplam nüfusa oranı % 54.1, ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının toplam nüfus oranı ise sırasıyla % 6.8, % 8.7 ve % 3.5'dir. Araştırma kapsamındaki ailelerde, ilkokul mezunlarının toplam nüfusa oranı % 41.84, ortaokul ve lise mezunlarının oranı ise sırasıyla % 8.22 ve % 1.09 olarak belirlenmiştir. Diğer yandan ailelerde, araştırma sırasında üniversite mezununa rastlanmamış, yalnızca iki üniversite öğrencisinin olduğu görülmüştür.

Tablo 5.11'de görülebileceği gibi araştırma kapsamında bulunan ailelerde, en yüksek okur-yazarlık oranı Fıratkenarı köylerindedir. Bu grupta erkeklerin okur-yazarlık oranı % 89.47 olup, % 47.37'si ilkokul mezunu, % 17.54'ü ise ortaokul mezunudur. Ortaokul sonrası eğitime devam eden bireye ise rastlanılmamıştır. Burada yalnızca okur-yazar olan orana halen ilkokula devam eden bireylerde dahildir.

İlkokul sonrası okullaşma oranının en yüksek olduğu grup Dere köyleridir. Bu köylerde erkeklerin % 29.16'sı ortaokul, % 9.72'si lise mezunudur. Kadınların da % 8.30'u ortaokul mezunu olduğu halde lise mezununa rastlanılmamıştır. Kadınlarda en yüksek okur-yazar oranı % 77.59'la Fıratkenarı köylerdedir. Bütün gruplarda kadın nüfus oranı, her eğitim düzeyinde erkek nüfus oranına göre düşük bulunmaktadır.

İlkokul sonrası eğitim düzeyinin düşmesi; eğitim kurumlarının yetersiz olması, tam işlerlik kazanmaması veya hiç bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Araştırma kapsamında bulunan altı köyden üçünde ortaokul bulunmakta olup, bu köylerde ilkököl sonrası eğitime devam eden nüfus % 28.82'dir. Ortaokulu bulunan köylerden biri öğretmensizlikten kapanma durumunda, birisinde de yalnızca iki öğretmen bulunmaktadır.

İncelenen ailelerde, aile başkanlarının büyük çoğunluğu, çocuklarını okutmak istemektedir. Fakat kız ve erkek çocuklarını okutma istekleri farklılık göstermektedir. Erkek çocuklarını okutmak isteyen aile başkanlarının oranı % 100.00 iken, kız çocukları için bu oran % 93.18'e düşmektedir. Bu oranın (% 93.18) içerisinde de % 11.26'sı kız çocuklarının yalnızca okuma-yazma bilmelerini yeterli görmektedir.

Tablo 5.12'den de görülebileceği gibi erkek ve kız çocukları için istenilen eğitim düzeyi oldukça farklıdır. Aile başkanlarının % 87.40'ı erkek çocuklarının üniversite mezunu olmalarını isterken, kız çocukları için bu oran % 27.34'e düşmektedir. Ayrıca aile başkanlarının % 6.82'si kız çocuklarının okumalarını istememektedir.

Tablo: 5.12. Aile Başkanlarının Çocukları İçin İstedikleri Eğitim Düzeyleri (%)

İstenilen Eğitim Düzeyi	Erkek Çocuklar İçin	Kız Çocuklar İçin
Okumasın	-	6.82
Okuma-yazma bil- meleri yeterli	0.79	11.26
İlkokul mezunu	2.36	21.51
Ortaokul mezunu	-	18.03
Lise mezunu	3.15	8.16
Üniversite mezunu	87.40	27.35
Yanıtsız	3.94	3.35
Çocuğu yok	2.36	3.24
Toplam	100.00	100.00

Köy muhtarlarından alınan bilgiye göre, genelde erkek ve kız çocuklarını okutmak için ailelerin ayırım göstermedikleri, buna karşın ilkökul sonrası eğitimde aile başkanlarının kız çocuklarını okutmada isteksiz davrandıkları belirlenmiştir. Buna neden olarak, kız çocuklarının köy dışında okutulmasına karşı olan güvensizlik duygusu öne sürülmektedir.

Diğer yandan aile başkanlarına, "çocuklarınızı okutmak için elinizden geleni yaptığınıza inanıyor musunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruyu aile başkanlarının % 23.63'ü evet, % 33.86'sı hayır diye yanıtlamış, % 13.39'u maddi olanaksızlıklar nedeni ile okutamadıklarını belirtmiştir. Ayrıca aile başkanlarının % 18.90'ı çocukları henüz küçük yaşta olduğu için % 2.36'sı çocuğu olmadığı için yanıt veremeyeceklerini belirtmişler, % 7.87'si de soruya hiç yanıt vermemişlerdir.

Görüldüğü gibi aile başkanlarının büyük bir bölümü olanakları bulursa; çocuklarını okutmak istemektedir. Bunun ile, köy halkının eğitime karşı olan tutumunun olumlu yönde oluştuğu sonucu çıkarılabilir. Fakat genel olarak kırsal kesimdeki temel eğitimin hem nitel hem de nicel ölçüler bakımından kentlere oranla yetersiz olduğu da bir gerçektir. Bundan dolayı, kırsal kesimdeki genç nüfusun orta ve yüksek öğretime erişme olasılıkları, kentli genç nüfusa göre daha sınırlı bulunmaktadır. Toplumların kalkınmasında en önemli unsurlardan olan eğitimin, kırsal alana gerekli yoğunluk ve içerikte götürülmesi ile ülkede, hem çağdaşlaşma, hem de kırsal kalkınma yolunda önemli aşamalar sağlanmış olunacaktır.

5.1.3. İncelenen ailelerde aile bireylerinin mesleki eğilimleri, meslek yapıları ve yan meslekler

Kırsal kesimde aile ekonomisinin temeli genelde tarımsal üretimle ilişkili olduğundan, meslek grupları da buna bağlı olarak biçimlenmektedir.

Araştırma kapsamında ele alınan 127 ailenin hiçbirisinde okula dayalı tarımsal mesleki eğitim gören bireye rastlanılmamıştır. Denekler tarım teknikleri konusunda bilmediklerini, tarım ilçe müdürlüğünden gelen personellerden veya bizzat kendileri gidip tarım ilçe müdürlüğü veya il müdürlüklerinden bilgi alarak öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Ayrıca aile başkanlarının eşlerinin de, tarımsal eğitime yönelik herhangi bir kurs eğitimi görmedikleri

saptanmıştır. Aralarında tarımdışı amaçlara yönelik kurslara katılanlara (dikiş-nakiş, halıcılık gibi) rastlanılmış ise de, bunlar konumuz dışında kaldığı için, herhangi bir değerlendirmeye alınmamıştır.

İncelenen ailelerde aile başkanlarıyla yapılan görüşmelerde kendilerinin ve eşlerinin asıl işi ile bunun dışında uğraştıkları ikinci işleri sorulmuş ve alınan yanıtlar tablo 5.13.'te verilmiştir.

Tablo: 5.13. Ekonomik Faaliyet Dallarına Göre Aile Başkanlarının ve Eşlerinin Yaptıkları Asıl ve İkinci İş

Ekonomik Faaliyet	Aile Başkanı				Eşler			
	Asıl İş		İkinci İş		Asıl İş		İkinci İş	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çiftçilik	115	90.55	9	7.09	7	5.74	1	0.82
Ev hanımı	5	3.94	3	2.36	115	94.26	1	0.82
Esnaf	3	2.37	7	5.52	-	-	-	-
Şoför	2	1.57	1	0.79	-	-	-	-
Çalışamayacak durumda	2	1.57	-	-	-	-	-	-
Tarım işçisi	-	-	2	1.57	-	-	-	-
Tarımdışı işçi	-	-	2	1.57	-	-	-	-
Diğer	-	-	2	1.57	-	-	-	-
2.iş yok	-	-	101	79.53	-	-	120	98.36
Toplam	127	100.00	127	100.00	122	100.00	122	100.00

Tablo 5.13'de görüldüğü gibi, araştırma bölgesindeki meslek yapısı, araştırma bölgesinin tipik bir tarımsal toplundan oluştuğunu ortaya koymaktadır. İncelenen ailelerde aile başkanlarının % 90.55'i asıl iş, % 7.09'u ise ikinci iş olarak tarımsal faaliyette bulunmaktadır. Kadın aile başkanlarından 5'i asıl işinin ev hanımlığı, 2'si ise çiftçilik olduğunu belirtmiştir. Aile başkanları arasında ikinci iş olarak en fazla çiftçilik ve esnafılık yer almakta olup, % 79.53 oranında aile başkanı ise asıl işinin dışında herhangi bir iş ile uğraşmamaktadır. Eşlerin % 94.26'sının asıl işinin ev hanımlığı, % 5.74'ünün ise çiftçilik olduğu belirtilmiştir. Yine eşlerin % 98.36'sı ikinci iş olarak herhangi bir faaliyette bulunmamakta, yalnızca birer eş ikinci iş olarak çiftçilik ve ev hanımlığı yapmaktadır.

Kaşkaloğlu(1987), tarafından yapılan araştırmaya göre, ekonomik olarak aktif kadın nüfusunun % 87'si tarımda, % 13'ü tarımdışı sektörlerde çalışmaktadır. Ekonomik açıdan aktif kadın nüfusunun tarım sektöründe yerleşik yüzdesi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde % 66'ya kadar çıkmaktadır. Ülkemizde bu oranın daha yüksek olduğu söylenebilir. Araştırma alanında da kadınlar, ya aile işgücü ya da ücretli tarım işçisi olarak tarımsal faaliyetlere katılmaktadır. Antepfıstığı tarımında kadınlar daha çok; hasat, toplama, depolama işlerinde yoğun olarak yer almakta, diğer yandan ev ekonomisi uğraşmaları ile de aile ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'de ve genellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücüne katılımları konusundaki verilerin

ortaya koyduğu gerçek, kentli kadınların tersine, köylü kadınların büyük çoğunluğunun aktif nüfus içinde yani çalışan ve üreten insanlar arasında yer aldığıdır. Üretime önemli ölçüde doğrudan katkıda bulunan kadınların eğitilerek, faaliyetlerinin desteklenerek, onların daha bilgili ve verimli olarak üretime katılıp yer almalarının sağlanması ürünlerin hem kalite ve hem de miktar artışını sağlayacaktır. Ayrıca üretime doğrudan katılan veya katılmayan tüm köy kadınlarının, ekonomik yaşama gerçek ve tam katılımı da sağlanmış olacaktır.

Tablo: 5.14. Aile Bireylerinin Meslek Durumları

Meslek Durumu	Sayı	%
Öğrenci	153	26.15
Evde(⌘)	134	22.91
İşsiz(⌘)	105	17.95
Çiftçi	50	8.55
Ev hanımı	36	6.15
Esnaf	8	1.37
Şoför	5	0.85
Tarımdışı işçi	3	0.52
Tarım işçisi	1	0.17
Memur	1	0.17
Çalışamayacak durumda	4	0.69
Diğer	6	1.02
Yanıtız	2	0.34
Çocuk yaşta	77	13.16
Toplam	585	100.00

(⌘) Aile başkanları; ilkokulu bitirip çalışmayan kızlar için "evde", erkekler için ise "işsiz" deyimini kullanmaktadır.

Tablo 5.14'de görüldüğü gibi aile bireylerinin % 26.15'i öğrencidir. Bu konu ile ilgili olarak alınan yanıtlarda dikkati çeken en önemli nokta, aile başkanlarının herhangi bir eğitim kurumunu bitirip çalışmayan veya iş bulamayan erkek bireyler için "işsiz", kız bireyler için "evde" deyimini kullanmalarıdır. Aile başkanları kız çocuklarına belirli bir yaştan sonra "evde kalmış" veya "herhangi bir iş yapamaz" düşüncesiyle bakmaktadır. Kız çocukları için "işsiz" deyimini kullanmamaları, aile başkanlarının köy dışında herhangi bir iş olsa da kız çocuklarını çalıştırmayacakları anlamını ortaya çıkarmaktadır. Çünkü toplumsal yapımız gereği kız çocuklarının çalışmaları henüz bir zorunluluk olarak görülmemektedir. Tabloda görüldüğü gibi aile başkanları % 22.91 oranındaki kız çocuğu için "evde" deyimini kullanmıştır. Ev hanımı olarak nitelendirilen bireylerin tümü ise gelin statüsünde bulunanlardır. Diğer yandan aile bireylerinin % 13.16'sı henüz çocuk yaşta bulunmaktadır. Aile bireyleri içinde işsiz olan % 17.95'lik grup içinde kız çocuklarını da erkek çocukları gibi işsiz olarak gören aile başkanlarının oranı % 1.52'dir. Bu oranı oluşturan aile başkanları 25-39 yaş grubunda olup, hepsi eşleri ile birlikte ilkökul mezumu durumundadır. Buradan aile başkanlarının eğitim düzeyi ve yaşı ile kız çocuklarını (iş bulunca) çalıştırma istekleri arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucu çıkarılabilir.

Araştırmada, ayrıca, aile başkanlarına "çocuklarınız için hangi mesleği uygun görürdünüz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Soruya alınan yanıtlar tablo 5.15'de verilmiştir.

Tablo: 5.15. Aile Başkanlarının Çocukları İçin İstedikleri Meslekler

İstenilen Meslekler	Sayı	%
Herhangi bir devlet memurluğu	43	33.85
Herhangi bir Üniversiteyi bitirmeleri	23	18.11
Maddi yönden rahatça geçindirebilecek bir meslek	23	18.11
Doktor,mühendis veya hukukçu	20	15.75
Askeri meslekler	7	5.51
Çocuğu yok	3	2.37
Çiftçi	1	0.79
Bilmiyorum-yanıtsız	7	5.51
Toplam	127	100.00

Tablo 5.15'de görüldüğü gibi aile başkanlarının % 33.85'i çocukları için herhangi bir devlet memurluğunu uygun görmektedir. Aile başkanlarının % 18.11'i çocuklarının herhangi bir üniversiteyi bitirmelerini,% 15.75'i doktor,mühendis veya hukukçu, % 5.51'i ise asker olmalarını istemektedirler.

Aile başkanları herşeyden önce çocuklarının kendilerine oranla daha iyi meslek şansına sahip olmalarını arzulamaktadırlar. Aile başkanları daha iyi meslekten; kendilerini daha rahat geçindirebilecek,bol paralı, iş garantisi olan,köyle ilgili olmayan meslekleri ifade etmektedirler.

Aile başkanlarından yalnızca 1'i çocuklarının baba mesleğini seçmelerini istemektedir.

Memurluğun aile başkanlarınca çok istenmesinin nedenleri; memurun devletin bir temsilcisi olması,devletin gücünü belirli bir ölçüde kullanması,devletin desteğinin devamlı arkasında olması ve ömür boyunca gelir garantisi verme düşüncesidir. Aile başkanlarının % 18.11'lik bir bölümü ise çocuklarının maddi yönden rahat edebilecekleri serbest meslek sahibi olmalarını istenmektedir. Burada ilginç olan,bu mesleklerin tamamına yakınının erkek çocukları için istenmesidir. Çünkü bu meslekler köy dışında gerçekleşmekte olup,kız çocuklarını çalıştırmak amacı ile köy dışına gönderme isteği aile başkanları için söz konusu değildir.

Kırsal kesimde halkın çoğunluğunun uğraşı alanını oluşturan çiftçilik ve tarım işçiliği,günümüzde diğer mesleklerden daha az bir öneme sahiptir(Yıldırak,1990). Bu görüşü araştırma alanında edinilen izlenimler de doğrulamıştır. Aile başkanlarının büyük çoğunluğu,çiftçiliğin yeni kuşaklar için herhangi bir öneme sahip olmadığını,artık kentsel mesleklerin ön planda yer aldığını belirtmişlerdir. Gerçekten de kırsal kesimde kaybolan eski geleneksel ilgi ve yakınlık yerini, kentsel yaşama yönelik para ve zengin olma hırsına bırakmaktadır.

Araştırma alanında meslek durumu konusunda edinilen diğer bir izlenim,meslek seçiminde ailelerin % 66.14'ünde çocukların kendisi karar vermekte, % 20.47'sinde aile ortak almakta,% 8.66'sında aile başkanları karar vermektedir. Ailelerin % 4.73'ünün ise ya çocuğu yok,ya da bu konuda yanıt vermemişlerdir.

Sonuç olarak bu konuda ortaya çıkan gerçek, genelde kırsal kesimde sosyal ve ekonomik yapı gereği ilkokulu bitiren çocuklar daha üst düzeydeki eğitim kurumlarına devam edememekte veya köyden ayrılacak bir olanağa sahip bulunmamakta, bunlardan dolayı da aile başkanlarının çocuklar için arzuladıkları mesleği görmeleri, çoğu kez hayalden öteye geçmemektedir.

5.1.4. Beslenme ve sağlık durumu

İnsanlığın temel ihtiyaçlarından olan beslenmenin, sağlık üzerinde çok büyük etkisi bulunduğu, yapılan araştırmalarla her geçen gün daha iyi anlaşılmakta ve benimsenmektedir.

Beslenme; bireyde büyüme ve gelişmeyi sağlayan, sağlık ve canlılık veren, dinçliği ve uğraş yeteneğini artıran ve ömrü uzatan en önemli faktörlerden biridir. İyi beslenen, dolayısıyla bedenlen ve ruhen sağlıklı olan kişiler iyi bir çalışma gücüne ve düzenli çalışma yeteneğine sahiptir.

Sosyolojik açıdan beslenme; birey, grup ve toplumun davranışlarını ayarlayan, yönelten ve yine onların kendileri ve çocukları için yararlı olabilmelerini oluşturan bir faktördür (Yıldırak, 1974).

Beslenme sorunu; tartışmasız, bir toplumun en başta gelen sorunlarından birisini oluşturur. Fizyolojik ve biyolojik fonksiyonların iyi bir şekilde yerine getirilmesi

ve bunun için gerekli enerjiyi sağlayacak besin maddelerinin miktarı, bileşimi ve bireylere dağılımı, bir toplumu bütünü ile etkilemektedir. Ülkemizde, beslenme sorununun henüz çözümlenememiş olduğu ve özellikle besin maddelerinin bireyler arasındaki dağılımında gerek nitelik gerekse nicelik yönünden önemli farkların bulunduğu bir gerçektir.

Araştırmada ele alınan ailelerin beslenme ile ilgili durumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için öncelikle aile başkanlarına, yiyecek maddelerinin nereden temin edildiği sorulmuştur. Soruya alınan yanıtlar tablo 5.16'da görülmektedir.

Tablo:5.16. Ailelerin Yiyecek Maddelerini Temin Ettikleri Yerler

Temin Yolu	Sayı	%
Çoğunu ilçeden temin edenler	54	42.52
Çoğunu ilden temin edenler	31	24.41
Çoğunu köyden temin edenler	19	14.96
Genelde kendileri yetiştirenler	13	10.24
Belirsiz	10	7.87
Toplam	127	100.00

Tablo 5.16'da görüldüğü gibi ailelerin % 42.52'si yiyecek maddelerini bağlı oldukları ilçeden, % 24.40'ı ilden, % 14.96'sı ise köylerinden temin etmektedirler. Aile başkanlarının % 10.24'ü de yiyecek maddelerini kendilerinin yetiştirdiğini belirtmiştir. Araştırma kapsamında bulunan köylerin arazi yapısı genelde kuru ve sulanamayan

yapıda olduğundan, buralarda meyve-sebze yetiştirilememekte bu durum yiyecek maddelerinin büyük bir bölümünün genelde dışarıdan temin edilmesine neden olmaktadır. Ailelerin yiyecek maddelerini il veya ilçeden temin etmeleri, köylerin buralara yakın olması ve ulaşım kolaylığına bağlıdır.

Araştırma kapsamına giren ailelerde aile başkanlarına yöneltilen soruların diğer bir değerlendirilmesi yapıldığında, genelde beslenmenin sadece karın doyurulması şeklinde anlaşıldığı ve fazla miktarda ekme tüketildiği sonucuna varılmıştır. Aile başkanlarına yöneltilen, evde tüketilen başlıca besin maddesi nedir? sorusuna, aile başkanlarının % 81.2'si ekme, % 12.5'i bulgur, % 3.4'ü patates, geriye kalanlar ise mısır diye yanıt vermişlerdir. Aile başkanları yıllık buğday tüketimlerinin büyük çoğunluğunun ekme yapımı için kullanıldığını belirtmişlerdir. Yapılan değerlendirme sonucu, kişi başına buğday tüketimi yıllık 244 kg/kişi olarak, ekme tüketimi de yıllık 155 kg/kişi olarak bulunmuştur. T.O.K.B. ve UNICEF(1987), tarafından yapılan bir araştırmaya göre ülkemizde kırsal kesimde kişi başına yıllık 139.4 kg. ekme tüketilmektedir. Ele alınan araştırma alanında kişi başına yıllık ekme tüketimi, Türkiye ortalamasının (139.4 kg/kişi) üzerindedir. Bu durum daha önce belirtildiği gibi beslenmenin daha çok karın doyurulması şeklinde yapıldığını göstermektedir.

Ailelerde, alınan günlük gıda miktarı içinde tahıla bağlı yiyecek maddelerine fazlaca yer verilmektedir. Ayrıca, özellikle sulanan araziye sahip ailelerde yiyecek maddeleri içinde az da olsa bir çeşitlilik söz konusudur. Tahılın

fazla tüketimini yalnızca beslenme alışkanlıklarına bağlamak inandırıcı sonuç vermeyebilir. Yemek çeşitleri itibariyle ekmeğin fazla tüketimi her ne kadar zorunlu ise de, halkın ekonomik düzeyi de tüketim miktarında önem taşımaktadır. Ayrıca yörede ekmeğin günlük olarak taze pişirilmesi de ekmeğin tüketimini artıran bir etken olarak gösterilebilir. Ailelerin tamamına yakın bölümü kış için yaz mevsiminden yiyecek hazırlamaktadır. Kış için hazırlanan yiyecekler içinde bulgur, tarhana, mercimek, kuru fasulye, nohut, pekmez, kuru sebze, turşu, salça, peynir, çökelek fazla miktarda yer almaktadır. Arazilerinde sebze çeşitlerini yetiştirebilen aileler genelde bunları kurutarak kışın tüketmektedirler.

Ailelerde hayvansal ürünlerin beslenme için önemi bilinmesine rağmen, yaşam için gerekli olan vitamin ve mineral maddelerin öneminin bilinmediği gözlenmiştir. Yaklaşık her aile kendi hayvansal ürün gereksinimini karşılayacak -yeterli olmasa da- kadar hayvana sahiptir. Fakat hayvansal ürünler günlük yeteri kadar olmamakta veya değerli bir şekilde alınmamaktadır.

Beslenme alışkanlığı itibariyle, zengin ve fakir aileler arasında dikkate alınacak ölçüde bir fark görülmemiştir. Karbonhidratça zengin besin maddeleri, gerek köy grupları, gerekse zengin ve fakir halk arasında pek fark olmaksızın yeterinden fazla tüketilmektedir. Başka bir deyişle, ailelerin maddi olanakları henüz tüketimlerine yansımamıştır.

Ailenin yaşama koşulları denince sağlık konusu da hiç kuşkusuz akla gelen konuların başında yer almaktadır. Kişi ve çevre sağlığı toplumu; ekonomik, toplumsal ve ruhsal yönlerden etkileyen en önemli etmenlerdendir. Kuşkusuz kişi ve toplum düzenli ve verimli çalışabilmesi, herşeyden önce onların sağlam ve sağlıklı olmasına bağlıdır.

Araştırmaya alınan 6 köyden 4'ünde sağlık ocağı bulunmakta olup yalnızca 2'sinde personel bulunmaktadır. Köy muhtarları ile yapılan görüşmelerde sağlık hizmetlerinin yöre gereksinmelerini tam olarak karşılayacak nitelik ve nicelikte olmadığı belirlenmiştir. Yapı ve tesis yetersizliği yanında, personel ve donanım eksikliği de bulunmaktadır. İl veya ilçe merkezine yakın olan köylerde bile sağlık kuruluşu ve elemanı bulunmadığı, yalnızca bir köyde doktor-ebe-hemşire ve sağlık memurunun birarada olduğu görülmüştür.

İncelenen ailelerde edinilen gözlemlere göre, sağlık durumlarının iyi olmadığını söyleyenler genelde yaşlı kişilerdir. Bunun yanında birçok aile başkanı sağlık durumları iyi olmadığı halde "iyidir" şeklinde yanıt vermiştir. Köy halkının sağlıkla ilgili şikayetlerinde doktora, sağlık kurumlarına başvurmasına etki eden çeşitli faktörler vardır. Bu faktörlerin başında, yerleşim yerlerinin sağlık birimlerinin bulunduğu yere uzaklığı ve ulaşım olanakları gelmektedir. Köylerinde sağlık ocağı ve doktor bulunmayan halkın çok acil olmadıkça doktora gitmedikleri belirlenmiştir. Köylünün sahip olduğu ekonomik ve eğitim düzeyi gibi faktörler de doktora gitme sıklığına etki etmektedir.

Tablo: 5.17. Aile Başkanlarının Son Bir Yıl İçinde Doktora Gitme Sıklığı

Sıklık Derecesi	Sayı	%
Hiç gitmedim	74	58.27
1 defa	27	21.26
2-3 defa	13	10.24
4-5 defa	10	7.87
5'den fazla	3	2.36
Toplam	127	100.00

Tablo 5.17'de görüldüğü gibi son bir yıl içinde aile başkanlarının % 58.27'si doktora gitmediklerini, % 41.73'ü en az bir veya daha fazla doktora gittiklerini belirtmiştir. Son bir yılda, en az bir veya daha fazla doktora giden % 41.73'lük oranın % 32'sinin kendi köylerinde bulunan doktora gittikleri belirlenmiştir. Doğaldır ki, sağlık durumu ile doktora gitme sıklığı arasında sıkı ilişki vardır. Son bir yıl içinde doktora hiç gitmediklerini belirten aile başkanları, sağlık konusunda önemli bir sorunlarının olmadığını belirtmişlerdir.

Ele alınan deneklerin yaşı ile doktora gitme sıklığı arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca, aile başkanlarının eğitim düzeyi ile doktora gitme sıklığı arasında 0,317 korelasyon değeri bulunmuş olup, anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Sağlık ocağı bulunan köylerde ele alınan aile başkanları, sağlık personellerinin sorunlarına tam çözüm bulamadığını

kendilerine karşı samimi ve gerçekçi davranmadığını, bundan dolayı da, personellere güven duyulmadığını belirtmişlerdir. Buna karşın sağlık personelinin zor koşullarda görev yaptığını da kabul etmektedirler. Köylerde dinsel inanışların, sağlıkla ilgili davranışlara pek etkide bulunmadığı gözlenmiştir. Yalnızca yaşlıların bir bölümü sağlık sorunlarını kaderlerinin bir eseri olarak görmektedir.

İnsanın yaşama ve çalışmasının ana amacını; mutlu, sağlıklı ve refah içinde yaşamak oluşturur. Bunu sağlamanın en önemli yolu, bireylerin ve dolayısıyla toplumların yeterli ve dengeli beslenmesinden, ayrıca sağlıklı bir yaşam sürdürmesinden geçmektedir. Ülkeler geleceğine güvenle bakmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek ve güçlü olmak ayrıca halkının gereği gibi beslenmesini sağlamak amacıyla özellikle kırsal alana yönelik çeşitli plan ve programlar yapmak ve uygulamaya koymak zorundadır. Ancak bu şekilde -ülke kalkınma ve ekonomik gelişme için- iyi bir çalışma gücüne ve düzenli çalışma yeteneğine sahip kişilerin varlığı mümkün olur.

5.1.5. Konutların durumu ve donanımı

Araştırma kapsamına alınan köylerde bulunan konutlar, köyün yerleşme yeri ve şekline, bölgenin ekonomik sosyal ve kültürel özelliğine göre değişik yapılarda olmaktadır. Ayrıca köyde varolan meslekler nedeniyle, konutlar kentlerdeki konutlardan farklı (ahır, ambar v.s.) durumdadır. Muhtarlardan alınan bilgiler doğrultusunda konutların yapı durumu hakkındaki bulgular tablo 5.18'de verilmiştir.

Tablo: 5.18. Köy Gruplarına Göre Konutların Durum(%)

Köy Grupları	Yapı Malzemesi				Toplam
	Taş	Kerpiç	Briket	Beton	
Barak Köyle-ri Grubu	-	74.00	4.00	22.00	100.00
Dağ Köyleri Grubu	36.00	29.00	25.00	10.00	100.00
Fıratkenarı Köyleri Grubu	-	14.00	63.00	23.00	100.00
Dere Köyleri Grubu	15.00	36.00	37.00	11.00	100.00

Yapı malzemesine göre konut durumu, köy gruplarında oldukça farklılık göstermektedir. Konut biçimlerine; ekonomik durum ve ulaşım gibi faktörler yanında yerleşim yerinin topoğrafik yapısı da etki etmektedir. Tablo 5.18'de görüldüğü gibi Dağ köylerinde evlerin % 36'sı taştan, % 29'u kerpiçten yapılmıştır. Bu grupta ele alınan aile başkanları, köylerinin yerleşim alanının engebeli olması nedeniyle taştan yapılan evlerin daha dayanıklı olduğunu belirtmişlerdir. Tüm gruplarda, kerpiçten yapılan evlerin sahipleri, bu şekilde yapılan evlerin daha sağlıklı (yazın serin, kışın sıcak) olduğunu öne sürmüşlerdir. Evlerin önemli bir bölümü briketten yapılan Fıratkenarı ve Dere köylerinde birer briket-hane bulunmaktadır. Betondan yapılmış evlerin az oranda bulunmasına neden olarak, köy muhtarları bu biçimde yapılan evlerin sağlıklı olduğunu (yazın aşırı sıcak, kışın aşırı soğuk), fazla masraf gerektirdiğini ve dışarıdan işçi getirilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir.

Araştırmada ele alınan ailelerin % 95.28'i kendi konutlarında, % 4,72'si de ya ebeveynlerinin evinde ya da kiraladıkları konutlarda oturmaktadırlar. Konutlar yalnız ailenin oturacağı şekilde ve yapıda değil, aynı zamanda hemen hemen her konutta birer ahırda bulunmaktadır.

Tablo: 5.19. Konutların Kullanım Durumu

Konut Tipi	Sayı	%
Yalnız konut	16	12.60
Konut+ahır	99	77.95
Konut+ahır+ambar	12	9.45
Toplam	127	100.00

Tablo 5.19'da görüldüğü gibi konutların % 77.95'inde ahır, % 9.45'inde hem ahır hem de ambar birlikte bulunmaktadır. Konutların % 12.60'ı ailelerin yalnız konut olarak kullanabileceği şekilde yapılmıştır. Bu konutlarda oturanlar, genelde evlenip ailesinden yeni ayrılan kimselerdir. Konutlarda antepfıstığı yetiştiriciliğine bağlı olarak herhangi bir yapı özelliği bulunmamaktadır. Bunun nedeni, üretici ailelerin ürünlerini depolamaması, hemen elden çıkarması ve kurutma işlemlerini genelde bahçelerinde yapmalarıdır.

Ailelerin sahip olduğu konutların oda sayısını belirlemek amacıyla, aile başkanlarına "eviniz kaç odalıdır?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Aile başkanlarının % 9.45'i evlerinin iki odalı, % 54.33'ü üç odalı, % 21.26'sı dört

odalı, % 12.60'ı beş odalı geriye kalanlar(% 2.36) ise altı odalı olduğunu belirtmişlerdir. Oda başına düşen nüfus miktarı barınma yoğunluğunu vermektedir(*). Yapılan hesaplamalar sonucu ailelerde oda başına düşen nüfus 1.89 olarak bulunmuştur.

Konut bireylerin ve/veya ailelerin ve toplulukların yaşamlarını sürdürdükleri ve kendilerini toplumsal olarak yeniden ürettikleri bir birimdir. Bir ülkede kişi başına düşen m^2 konut alanı o ülkenin gelişmişlik düzeyinin bir göstergesidir. Türkiye'de 1984 sayımına göre bir kişiye yaklaşık $18.5 m^2$ konut alanı düşerken, Almanya'da $34 m^2$ alan düşmektedir (Bakır,1987).

Araştırma bölgesinde, konutlarda bulunan odaların çok amaçlı olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Hemen hemen tüm konutlarda odalar; oturma, yemek yeme, konuk ağırlama, dinlenme, T.V. izleme, yatma v.b. amaçlar için kullanılmaktadır. Son yıllarda yapılmış olan betonarme yapıların da büyük bir çoğunluğu dahil olmak üzere, yaklaşık tüm konutlarda tuvaletin oturulan konutun dışında olduğu görülmüştür.

Konut donanımı konusuna gelince, ailelerin sahip olduğu ev eşyaları içinde bazıları diğerlerine oranla daha büyük önem taşımaktadır. Örneğin, buzdolabı yaygın bir şekilde kullanılmakta olup, ailenin ekonomik durumu bunu pek etkilememektedir. Yine radyo-televizyon da boş zamanları değerlendirme bakımından köylerde önemli bir

(*) Barınma yoğunluğu, şu şekilde hesaplanmıştır: Oda sayıları ile karşılıklarına isabet eden konut sayısı, oda dağılımına göre teker teker çarpılarak, sonuçlar toplanmıştır(437). Daha sonra toplam aile sayısı(127x6.51) ile aile başına düşen ortalama birey sayısı çarpılmış ve bulunan sayı (828/437) oda sayısına bölünmüştür(sonuç 1.89).

yere sahiptir. Radyo ve televizyon bir defa satın alınan ve daha sonra da para harcanmadan sürekli olarak kullanılan dayanıklı tüketim mallarındandır. Özellikle elektrifikasyonun tüm yerleşim birimlerine yayılması ile, köylerde kadın-erkek herkes bu araçlardan yararlanabilmektedirler.

Tablo: 5.20. Ailelerde Bulunan Ev Eşyası Varlığı

Ev Eşyası Çeşidi	Aile Sayısı	%
Tüpgaz-Fırın	127	100.00
Halı-Kilim	127	100.00
Buzdolabı	125	98.43
Televizyon	119	93.70
Dikiş Makinası	92	72.44
Radyo	72	56.70
Radyo-Teyp	32	25.20
Mobilya	11	8.66
Teyp	5	3.90
Video	3	2.36

Tablo 5.20'de görüldüğü gibi ele alınan bütün aileler tüpgaz-fırın ve halı-kilim kullanmaktadır. Bunun yanında buzdolabına da hemen her ailede rastlanılmaktadır. Görüldüğü gibi temel gereksinim araçları, ekonomik duruma bakılmaksızın, bütün ailelerde bulunmaktadır. Ailelerin % 72.44'ünde dikiş makinası da vardır. Sorularımıza alınan yanıtlardan, bunların aileye ek bir gelir sağlayacak bir eşya olmasından çok, kızlara ve gelinlere bir çeyiz eşyası olarak alındığı anlaşılmıştır.

5.1.6. Sosyal kültürel yapı

5.1.6.1. Aile bireylerinin sosyal statüleri

Sosyal statü; bir toplum içinde bireyin veya grubun başkalarıyla olan ilişki durumudur veya kısaca, bireyin toplumda işgal ettiği yerdir(Türkdoğan,1970).

Araştırma bölgesinde aileyi oluşturan bireylerin aile kurumu içinde birbirleriyle sıkı ilişkileri, bağlılıkları ve birbirlerine karşı sosyal etkilerinin oldukça güçlü olduğu gözlenmiştir. Aile kurumu, geleneklerin şekillendirdiği ilişkiler içinde bireylerin birbirlerine sevgi ve saygı temelleri üzerine kurulmuştur. Bu bakımdan toplumda geçerli olan sosyal normlara, geleneklere paralel olarak her bireyin sosyal statüsü birbirinden farklıdır.

- Aile başkanı

Bireyin farklı statü ve rollerinin olduğu aile gibi küçük bir grupta, otoritenin genellikle aile refahını sağlamada en stratejik yeri olan kişiye verilmesi ve otoritenin kimde olduğunun bilinmesinin fonksiyonel geçerlilik olduğu ileri sürülmüştür(Pitts, 1964).

Özellikle kırsal kesimin genelinde olduğu gibi araştırma kapsamına alınan ailelerde de aile refahını sağlama görevini aile başkanı olarak baba yüklenmiştir. Aile başkanı ailenin refahını, düzenini ve geçimini sağlamada en otoriter kişidir. Baba bu otoritesini yükümlü olduğu görevlerden ötürü kazanmıştır

Aile başkanı olarak baba, ailenin çevre ile ilişkilerini düzenler, aile ekonomisi ile ilgili konularda karar verir. Baba, otoritesine dayanarak, ailenin yaşamsal bazı önemli kararlarını alır ve uygular. Geniş ailelerde bu otorite, genelde aile başkanı olarak büyükbabaya verilmiş gibi görünse de, özellikle ekonomik konularda gerçek otorite sahibi babadır (Yıldırak, 1974).

Araştırmada edinilen gözlemlere göre de aile içinde aile başkanı olarak baba mutlak otoriter durumdadır. Baba aile içinde ve dışında hemen hemen tek otoriter durumda olup, ailenin ekonomik ve sosyal konularında en önemli sorumlulukları yüklenmektedir. Yine aile başkanı olarak baba, çevrenin sosyal normlarını da gözönünde bulundurarak, gerek eşi ve gerekse çocukları ile olan ilişkilerini çoğu defa buna göre düzenlemektedir. Çocukları ile olan ilişkilerde baba, gözle görünür bir aralık bırakmaktadır. Onların yapacağı anormal ve ciddi olmayan hareketlere göz yummakta ve bu tür davranışlara dikkat etmektedir. Ayrıca ailelerin çoğunluğunda büyükbaba ve büyükannelerin özellikle ailenin ekonomik kararları dışındaki konularda en otoriter kişiler durumunda olduğu gözlenmiştir.

- Eş (Anne)

Ele alınan ailelerde annenin hiçbir zaman yalnız başına bir otorite olarak görülmediği belirlenmiştir. **Yalnızca** geniş ailelerde eğer büyükbaba ölmüşse eşi -bazı konularda- otorite sahibi olarak ortaya çıkmaktadır. Edinilen gözlemlere göre anneler, dışı karşı bazı durumlarda

(çocukların evlendirilmesinde, çocuk sahibi olunmasında v.b) otoriter gibi görünse de bu niteliğini aile içinde babaya devretmek durumunda kalmaktadır. Anneler ancak babanın ölümü ve genellikle ailede büyük yaşta erkek çocuğun olmaması halinde gerçek bir otorite sahibi olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan araştırmada annelerin aile içinde en fazla kız çocukları üzerinde otoriter oldukları gözlenmiştir.

- Çocuklar

Çocuk, doğumdan itibaren aile kurumunun temeli ve ailenin üyelerini birbiriyle kaynaştıran başlıca unsurdur. Bundan dolayı çocuğa verilen yer ve değer bilmesinin büyük önemi vardır. Çünkü çocuk varlığı, ailenin tutarlı ve uzun ömürlü olmasını oluşturan etkin bir faktördür (Yasa, 1969).

Aile içinde çocuğun sosyal değerinin çok yüksek olmasına karşılık, kırsal kesimin genelinde olduğu gibi, araştırma bölgesinde de çocukların, modern, çağdaş koşullara göre yetiştirildiği kesin olarak söylenemez. Ele alınan ailelerde çocuklar daha çok çevrenin ve geleneklerin yön verdiği bir yaşam sürdürmektedir. Çocuklar sosyal ilişkilerinin yönünü genelde babadan etkilenecek veya onu taklit ederek öğrenmektedirler.

Araştırma kapsamında bulunan ailelerde -kırsal kesimin genelinde olduğu gibi- çocuklar tarafından yerine getirilmesi beklenen biçimsel bazı terbiye kurallarının

varlığı gözlenmiştir. Bu kurallar genelde mevcut örf ve adetlere göre uyulması gereken kurallardır. Aile içinde kız ve erkek çocuklar; babalarının, aile büyüklerinin, konukların, yaşlıların yanında her konuda görüş bildirememekte, sigara içememekte, tartışmalara katılamamakta, ayak ayak üstüne atıp oturamamaktadır. Çocuklar aile büyüklerine, yaşlılara karşı saygılarını bu tür davranışlarla göstermek durumundadırlar.

Çocukların aile içindeki statülerinde ilginç olan bir diğer konu da davranış şekillerinde kız ve erkek çocukların birbirlerinden farklı durumlarda bulunmalarıdır. Özellikle genç yaştaki kızlar erkeklere oranla daha dikkatli olmak zorundadır. Kız çocuklar, anneleriyle daha sıkı ilişkiler içinde bulunmaktadır. Aile içinde kız çocuklar erkeklere karşı daha dikkatli ve saygılı davranmaktadırlar. Kızların aile dışı ilişkileri, birinci derecede yakın akrabaya olmadıkça çok ölçülü olup, konu çoğu zaman çevrenin kontrolü altındadır. Erkek çocuklar -özellikle belirli bir yaştan sonra- kız çocuklara oranla daha serbestçe hareket etme, bazı konularda bağımsız karar verme yetkisine sahiptirler.

- Gelin, torun ve diğerleri

Köylerde tipik olarak rastlanılan evlenen çocukların belirli bir süre baba evinde birlikte oturması, araştırma kapsamına alınan köylerde de geçerlidir.

Erkek çocuğun evlenmesi ve gelinin eve gelmesi ile aile bireylerinin sosyal statülerinde belirli bir değişme

gözlemlenebilmektedir. Gerçekten, tüm aile bireyleri üzerinde genelde babadan sonra ikinci otorite pozisyonunda bulunan anne, gelin üzerinde birinci derecede otoriter olmaktadır. Gelin eve geldiği günden itibaren, yapacağı işler ve diğer aile bireyleri ile olan ilişkileri konusunda anneden doğrudan emir almaktadır. Gelinin davranışları ile anne ilgilenmekte ve baba bu konudaki sorumluluğu eşine yüklemektedir. İlk günden itibaren gelinin yüklenmesi gereken bir konu da, kendi ailesine ait gelenekleri ve yaşam biçimini unutup, geldiği evin yaşam biçimini benimsemesi, ailedeki bireylerin isteklerini elverdiği ölçüde yerine getirmesidir. Bu konuda gelin, eğer akrabalar arası evlilik yapmışsa pek zorlukla karşılaşmaksızın yeni statüsünü ve ailesini benimsemektedir. Eğer dışardan bir evlilik yapılmışsa gelin belirli bir süre zorlanmaktadır.

Araştırmada torunların genelde baba ve annesine karşı sorumlu oldukları gözlenmiştir. Torunlar üzerinde, babalar birinci derecede otoriter ise de bazı ailelerde büyükbabaların mutlak otoriter durumda olduğu da görülmüştür. Yine torunlar için özellikle evlenme gibi sosyal içerikli kararlarda büyükbabaya, yoksa büyükanneye danışılmaktadır. Gerek baba ve annelerine, gerekse büyükbaba ve büyükannelerine karşı torunlar, örf ve adetlerin gerektirdiği kurallara göre davranmakla yükümlüdürler.

5.1.6.2. Ailelerde karar verme

Tarımsal uğraşıda bulunan ailelerde, karar verme durumunda, söz sahibi olma veya bizzat karar verme önemli derecede sorumluluk taşıyan bir konudur.

Tablo: 5.21. Ailelerde Karar Verme Durumu

Karar Verenler	Sayı	%
Aile başkanı verir	103	81.10
Aile ortak karar verir	12	9.45
Aile başkanı ve eşi birlikte karar verir	8	6.30
Aile büyükleri karar verir	3	2.36
Eş karar verir	1	0.79
Toplam	127	100.00

Ailede kararların verilmesinde kimlerin etkili olduğu önemli ölçüde otoritenin kimde olduğuna bağlıdır. Kırsal ailede, daha önce belirtildiği gibi, otorite genellikle aile başkanı olarak babadadır. Bu durum, geleneksel değer yargılarının yanısıra ailede ekonomik sorumluluğun da bir sonucudur. Ele alınan ailelerde de ekonomik ve özellikle erkek çocukların geleceği ile ilgili kararlar büyük oranda aile başkanlarının sorumluluğundadır. Ailelerin yalnızca % 9.45'inde bütün yaşamsal kararlar ortak verilmekte, % 6,30'unda ise aile başkanı ve eşi ile birlikte karar vermektedir. Her iki grupta da yer alan ailelerin tamamı çekirdek aile yapısındadır. Yine ailelerin %2.36'sında görülen ve aile büyüklerince verilen kararların genelde ekonomik amaç dışındaki kararlar olduğu, bunun yanında ekonomik amaçlı kararların da yine aile başkanı tarafından yerine getirildiği belirlenmiştir.

Satın alma ve tüketim kararlarının alınmasında, aile başkanlarının eşlerinin ve çocuklarının kararları da

bir ölçüde etkili olmaktadır. Çünkü bu tür kararlar alınırken bile belirleyici olan yine aile bütçesini elinde bulunduran ve yöneten aile başkanı statüsündeki babalardır. Eşlerin özellikle kız çocukların geleceğine yönelik kararlarda, etkin rol aldıkları belirlenmiştir.

Aile başkanlarının yaşı ile ailede karar verme konusunda yapılan korelasyon analizinde (0.7881) iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ortaya konulmuştur. Yani, aile başkanlarının yaşları arttıkça yalnız başına karar verme durumu artmaktadır. Bu durum, aile başkanlığı statüsünün yaşla daha da kuvvetlendiğinin bir sonucu olarak belirtilebilir.

5.1.6.3. Ailede evlenme ve koşulları

Evlenme, insan topluluklarında tarihsel devirlerden bu yana her zaman ve her yerde en yaygın bir sosyal ve kişisel davranış niteliğini almıştır. Zamanımızda evlenme ve onun sonucu meydana gelen aile, kişinin içinde mutlu veya mutsuz olacağı bir kurum olarak anlaşılmaktan çıkmış, devamlı ıslâh isteyen çok yanlı durum ve ilgilerin toplamı olarak düşünölmeye başlanmıştır (Şahinkaya, 1967).

Türk Yurtttaşlar Yasasına (Medeni Kanun) göre evlenme; "iki karşıt cinsten insanın hukuken makbul ve muteber sayılan hayat ortaklığıdır". Yasada bu hayat ortaklığına daha doğrusu karı-kocanın kurduğu bu küçük topluma "Evlilik Birliği" denmektedir.

Köysel ailenin ekonomik yönü ağır basan bir yaşayış birliği içinde bulunduğu varsayılırsa, evlenme temellerinin herşeyden önce sağlam ekonomik dayanaklara dayanması gerekir. Bundan dolayı da, köysel evliliklerde eşin aşk ve sevgiden çok, ekonomik eylemlere uygunluğu aranır. Evlenecek bireylerin bu konuyu enine-boyuna düşünecek yaşta olmamaları ve köyde geçerli gelenekler nedeniyle eş seçimi genellikle oğlan tarafından baba, anne veya akrabalarca yapılır. Çocuklar da bu karara boyun eğmek zorunda kalırlar. Köylü kadın, yalnızca çocuklara bakma ve ev işlerini yürüten bir kişi olmadığından, onun aynı zamanda tarımsal uğraşılarda da çalışabilecek nitelikte olması arzulanır. Bu bakımdan da onun işgücü, becerisi, sağlığı, aile temellerinin kurulmasında en önemli öğeler olarak gözönünde bulundurulur. Böyle bir seçim gelecek kuşakların sağlam yetişmesinde de etkili olur(Yıldırak,1982).

- Evlenme yaşı

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, özellikle köy ve kırsal topluluklarındaki ailelerin belirgin özelliklerinden biri olan küçük yaşta evlenmeler, ülkemizde de (kırsal kesimde) hemen hemen egemen durumdadır.

Timur(1972), yaptığı araştırmaya göre, Türkiye'de kadınlarda ortalama ilk evlenme yaşı 17, erkeklerde ise 22'dir. Araştırma bölgesinde evlenme yaşı erkekler için 17-22, kadınlar için 15-18 olarak bulunmuştur. Evlenmeler arasında gerek erkeklerde gerekse kadınlarda büyük yaş

grubunda bulunanlarda evlenme yaşının küçük olduğu, yeni evlenenler arasında ise evlenme yaşının biraz daha yükseldiği belirlenmiştir. Bunun en önemli nedeni eskisi kadar görülmesi de, evliliğin dinsel kurallarla gerçekleştirilmesi ve dolayısıyla yaş faktörünün pek dikkate alınmamasıdır. Çünkü dini nikah ile gerçekleşen evliliklerde yaş pek önem taşımamaktadır.

Köylerde yaşamda genel olarak evlenmeler, erkek ve kız çocukların kendi aralarında yaş sırasına göre yapılmaktadır. Bu kural olağanüstü bir durum olmadıkça bozulmamaktadır. Aile bireyleri de saygı göstergesi olarak genelde bu kurallara uymaktadır. Erkek çocukların evlenmesi sonucu, gerek ev içinde gerekse işletmede aile bireylerine düşen iş yükü azalmaktadır. Aileye yeni katılan gelin, evin gerek içinde, gerek dışında ailenin işlerine ortak olmak durumundadır. Bu durumda erkek yaşta evlendirmeler, aile için bir işgücü kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca küçük yaşta evlenmelerde ebeveyn kurallarına uymak, oransal olarak daha fazla görülmektedir.

Araştırma bölgesinde eşinin ölümü gibi nedenlerden dolayı dul kalan erkeklerin, kendilerinden çok daha genç kız veya kadınlarla evlenebildikleri gözlenmiştir. Bunun tersi duruma ise hemen hemen hiç rastlanılmamıştır. Erkek için evlilik kaç yaşında olursa olsun normal sayılırken, kadınlar için bu konuda kesin bir şey söylenmemekte ve ileri yaşlarda yapılan evlilikler normal sayılmamaktadır.

- Eş Seçimi

Eş seçimi ve evlenme, insan yaşamında önemli bir dönüm noktasıdır. Özellikle yetişkin bir insanın yaşamaktan zevk alması, mutlu bir evlilik hayatı ile sağlanabilmektedir. Evlenme konusunda ilk ele alınacak konu olan eş seçimi, bireyin belirli bir yaşa geldikten sonra evlenmeyi düşünmesiyle başlar. Eş seçiminde hemen hemen bütün ülkelerde, toplumlarda ve her dönemde geçerli olan teori birbirinden hoşlanmaya dayanan "Romantik Doktrin"dir (Şahinkaya, 1967).

Ülkemizde kırsal kesimde bu doktrinin geçerli olduğunu söylemek herhalde gerçekçi olmaz. Çünkü kırsal kesimde halen görücü yöntemi veya aile büyüklerinin verdiği karara göre yapılan evliliklere rastlanılmaktadır.

Kırsal yaşamın kendine özgü bir yönü; ana-babaların çocuklarının evlendirilmelerinde çok etkin rol oynamalarıdır. Böyle bir girişim köy yaşamında ana-baba için kaçınılmaz bir görev sayılmaktadır (Yıldırak, 1982). Araştırmada ele alınan aile başkanları da çocuklarının evlendirilmelerinin kendilerinin en önemli sorumluluklarından birisi olduğunu belirtmişlerdir. Bundan hareketle ana-babalar çocuklarını evlendirdikten sonra kendilerini büyük bir sorumluluktan kurtulmuş saymakta ve mutluluk duymaktadırlar.

Ele alınan ailelerde, aile başkanlarına evlenme konusunda yöneltilen sorulardan birisi "Eş seçimini" nereden yaptınız? biçimindeydi. Bu soruya alınan yanıtlar tablo 5.22'de verilmiştir.

Tablo: 5.22. Aile Başkanlarının Eş Seçimini Nereden Yaptıkları

Eş Seçiminin Nereden Yapıldığı	Sayı	%
Aynı köyden	87	68.50
Komşu köylerden	31	24.41
Bağlı ilçeden(Nizip)	2	1.57
Bağlı ilden(Gaziantep)	1	0.79
Diğer il veya ilçelerden	4	3.16
Evlenmemiş aile başkanı	2	1.57
Toplam	127	100.00

Tablo 5.22'de görüldüğü gibi aile başkanlarının % 68.50'si köylerinden, % 24.41'i komşu köylerden kızlarla geriye kalanlar ise bağlı oldukları il veya ilçeden, ya da diğer il veya ilçelerden evlenmişlerdir. İki aile başkanı da hiç evlenmediklerini belirtmişlerdir. Kırsal kesimin özelliklerinden olan içe kapalılık, evlenmelerde de görülmektedir. Köy dışından evlenmeler az olup, bunlar da daha çok tanıdık veya kanbağı olan aileler arasında yapılmaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi, köysel yaşamda evlenme konusunda görülen bir özellik de, ana-babaların isteğine, tercihinine göre görücü usulü yapılan evliliklerdir. Aile başkanlarının eşleriyle ne şekilde tanıştıkları, evlendikleri ile ilgili bilgiler tablo 5.23'de gösterilmiştir.

Tablo 5.23'de görülebileceği gibi aile başkanlarının % 62.20'si görücü usulde, % 34.65'i karşılıklı anlaşarak ve bir tanesi de eşini kaçırmak suretiyle evlenmişlerdir.

Aile başkanları içinde büyük yaş grubunda bulunanlarda görücü usûlde yapılan evlilikler küçük yaş grubunda bulunanlarda ise karşılıklı anlaşarak yapılan evlilikler çoğunluktadır.

Tablo: 5.23. Aile Başkanlarının Evlenme Şekilleri

Evlenme Şekli	Sayı	%
Görücü usulü	79	62.20
Anlaşarak	44	34.65
Kaçırarak	1	0.79
Evlenmemiş	2	1.57
Yanıtsız	1	0.79
Toplam	127	100.00

Çocuklar evlenme konusunda kendileri karar vermekte ise de aile büyüklerinin ve ana-babalarının görüşleri alınmakta ve çoğu kez bunlara göre karar onaylanmaktadır. Araştırma kapsamında bulunan ailelerde çocukların, evlenme konusunda giderek daha fazla özgürce karar verme sürecine girdikleri söylenebilir.

Tablo 5.24'de görülebileceği gibi, çocukların evlendirilmesinde ailelerin % 52.76'sında kararları çocukların kendisi, % 18.90'ında aileler ortak, % 15.75'inde aile başkanı ve eşi, % 7.87'sinde aile büyükleri vermektedir.

Tablo: 5.24. Çocukların Evlendirilmesinde Karar Verenler

Karar Verenler	Adet	%
Çocukların kendisi	67	52.76
Aile ortak karar alır	24	18.90
Ben ve eşim	20	15.75
Aile büyükleri	10	7.87
Çocuğu yok	4	3.15
Yanıtsız	2	1.57
Toplam	127	100.00

Evlenme konusunda karar verdikten sonra evlenmesi kararlaştırılan erkek için aile girişimlerini oldukça gizli yürütür. Konu kız ailesi ile anlaşmaya varıldıktan sonra diğer kişilere duyurulur. Bunun nedeni: 1. Böyle bir girişim olumsuz sonuçlanınca, erkek tarafı için prestij kaybı söz konusu olmaz. 2. Kızın başka isteklileri varsa, kız ailesinin haberinin olmasına ve bu durumdan doğacak anlaşmazlıklara engel olunur.

Kırsal kesimde sıkça görüldüğü gibi araştırma bölgesinde de evlenecek çiftler, köyün sosyal değer ölçüleri içinde davranışta bulunmak zorundadırlar. Bundan dolayı sözlülük veya nişanlılık dönemlerinde akraba ve komşular tarafından çiftlerin dışarıda bir arada görünmeleri pek hoş karşılanmaz. Bu durum evlilik öncesi eşlerin birbirlerini iyice tanıyamamasına neden olmaktadır. Gerçekten de köylerde evlenmeden önce birbirleriyle hiç konuşmayan

ve hatta birbirlerini görmeden evlenen(özellikle yaşlılarda) çiftlerin bulunduğu görülmüştür. Kırsal kesimde evlilikler bu biçimde olmasına rağmen,boşanma olayı oldukça azdır. Bunda en büyük neden çiftlerin gerek aile büyüklerinin gerekse çevrenin olumsuz tepkileriyle karşılaşacaklarını hissetmeleridir.

- Başlık parası

Murdock(1949), başlığı; ailenin kızının üretime katılımını kaybetmesine karşılık aldığı bir tazminat olarak görür. Tazminat olma özelliğinin yanı sıra başlık aynı zamanda ailelerin birbirleriyle değişiminde bir karşılık sembolü olarak görülmektedir.

Gerçekten bugün köylerimizde ana-babanın kızından dolayı istediği başlık parası için anneler "süt parası", babalar ise "baba yarası" deyimini kullanırlar. Bir ölçüde ana-baba kızlarının büyütülmesi, yetiştirilmesi gibi harcamalardan doğan masrafları, erkek ailesinden istemektedir (Yıldırak,1990).

Aile başkanlarının evlendiklerinde başlık parası ödeyip ödemediklerini saptamak amacı ile aile başkanlarına "evlenirken başlık parası verdiniz mi?" sorusu yöneltilmiştir. Soruya alınan yanıtlar tablo 5.25'de verilmiştir.

Tablo:5.25. Aile Başkanlarının Başlık Parası Verme Durumu

Başlık Parası Verme Durumu	Sayı	%
Verenler	97	76.38
Vermeyenler	26	20.47
Bilmiyorum	2	1.57
Bekâr	2	1.57
Toplam	127	100.00

Tablo 5.25'de görüldüğü gibi aile başkanlarının % 76.38'i başlık parası vermiş, % 20.47'si ise vermemiştir.

Aile başkanlarından ve muhtarlardan edinilen bilgilere göre başlık parası alma geleneği hemen hemen kalkmıştır. Başlık parası genelde ekonomik bir olay olarak görülmektedir. Eğer düğün ve eşya masrafları erkek ailesi tarafından karşılanıyorsa kız ailesince başlık parası istenmemekte, eğer masraflar paylaşılacaksa istenmektedir. Araştırma sırasında, başlık parası ^{nın} hemen hemen kalktığı, buna karşılık düğün masraflarının büyük ölçüde erkek ailesi tarafından karşılandığı, kız tarafından sadece çeyiz hazırlandığı gözlenmiştir.

Araştırmada aile başkanlarının başlık parası hakkında düşünceleri alınmış ve tablo 5.26'da verilmiştir.

Tablo: 5.26. Aile Başkanlarının Başlık Parası Hakkında Düşünceleri

Düşünceler	Sayı	%
İyi bir gelenek değil	77	60.63
Ekonomik yönden aileleri zora soktuğu için iyi değil	22	17.32
Geçerliliği olmayan bir gelenek	16	12.60
Parayla satılma gibi bir olay	8	6.30
Geleneklerin ve dinsel kuralların yerine getirilmesi açısından iyi bir şey	4	3.15
Toplam	127	100.00

Tablo 5.26'da görüldüğü gibi aile başkanlarının büyük çoğunluğu başlık parasına "karşı bir tutum" içindedirler. Yalnızca % 3.15 oranında aile başkanı, geleneklerin ve dinsel kuralların yerine getirilmesi açısından sürdürülmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Sonuç olarak, başlık parası; önceki yıllarda köyün tarımsal ekonomik yapısına, aile yapısına ve kırsal yapıya bağlı olarak toplumsal yapıda önem taşıırken, günümüzde kentleşme ve tarımda makinalaşmanın artması ile fonksiyonel olmaktan çıkmış ve sembolik bir anlam taşımaktadır.

- Akrabalararası evlilik

Kırsal toplulukların en güçlü bağlılık ve dayanışma şekli, akrabalık kurumunda gerçek anlamını bulur. Köylerde karşılıklı bağlılık ve dayanışma neden gösterilerek, evlilik olaylarında akrabalık gündeme gelmektedir. Bunların sonucunda da köylerde, genelde yakın veya uzak akrabalarla evlilik yapılmakta, bunun mümkün olmadığı durumda ise aynı topluluk içinden kız alıp-verme yaygın olarak görülmektedir. Çocuklarının akraba evliliği yapmalarını isteyen aile başkanları, bu durumda sosyal ve ekonomik yönden dayanışmanın daha güçlü olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo: 5.27. Eşler Arasında Akrabalık Durumu

Akrabalık İlişkisi	Sayı	%
Var	69	54.34
Yok	56	44.09
Bekâr	2	1.57
Toplam	127	100.00

Tablo 5.27'de görüldüğü gibi ailelerde eşlerin % 54.34'ü akraba evliliği yapmalarıdır. Aralarında akraba bağı olmayan eşlerin çoğunluğu da bu tür evliliğin mümkün olmadığı için aynı köyden veya başka köyden evlilik yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu arada çok az da olsa aralarında sevgiden doğan yakınlıktan dolayı köy dışından evlilik yaptıklarını belirten aile başkanlarına da rastlanılmıştır.

5.1.6.4. Yönetime katılma durumu

Kırsal toplumlarda bir bireyin statüsünün, mensup olduğu ailenin topluluk içindeki konumuyla yakından ilgili olduğu söylenebilir (Tatlıdıl, 1984).

Köyün yönetiminde görev alanlar, köy toplumu dışında olup bitenler hakkında bilgi sahibi olarak görülürler ve köye getirecekleri birtakım yeniliklerle de köyü hem ekonomik hem de sosyal kalkınmasında önemli rol oynarlar. Bu kişiler köy dışındaki yaşama ve olaylara daha yakın durumdadırlar. Ayrıca bunlar (özellikle muhtar) köylü yurttaşın gözünde köyün çeşitli sorunlarını, güçlüklerini ve anlaşmazlıklarını çözebilecek güce sahiptirler.

Tablo: 5.28. Köyde Yönetime Katılma Durumu

Yönetime Katılma Durumu	Sayı	%
Muhtar olarak	2	1.57
Üye olarak	11	8.66
Okul aile birliği Bşk. olarak	1	0.79
Diğer	2	1.57
Katılmıyor	111	87.40
Toplam	127	100.00

Tablo 5.28'de görüldüğü gibi aile başkanlarının ancak % 12.60'ı çeşitli biçimlerde köyde yönetime katılmaktadır.

Eğitim düzeyi ile köyde yönetime katılma durumu arasında yapılan korelasyon analizinde(0.1099) iki değişken arasında bir ilişki olmadığı, buna karşılık gelir düzeyi ile köyde yönetime katılma durumu arasında yapılan korelasyon analizinde ise bu değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır(0.716).

Buradan da anlaşılacağı gibi, köy yaşamında yönetimde etkili olmak genellikle ekonomik varlıkla yakından ilgilidir. Gerçekten de eskinin soyluluk, namusluluk gibi soyut kavramları yerini bugün ekonomik varlığın etkinliğine bırakmaktadır.

5.1.6.5. Haberleşme davranışları

Haberleşme; fikir ve bilginin herkesce aynı şekil ve değerde anlaşılır hale getirilmesi, paylaşılması ve karşılıklı etkinin sağlanmasıdır(Kongar,1981).

Kırsal alanda bireylerin toplum dışında gerçekleşen olaylardan, gelişmelerden, yeniliklerden yararlanmaları kente oranla daha sınırlı olmaktadır. Toplumsal yapı içinde kırsal yapı modernleştikçe, geliştikçe bireylerin kendi çevreleri ile ilişkileri artmakta, yeniliklerin topluma girmesi hızlanmaktadır. Radyo, televizyon, gazete, dergi gibi kitle

haberleşme araçlarının etkinliği ve kullanımı ile kırsal bölgelerle kentsel bölgeler arasında haberleşme ağı kurulmaktadır. Bu araçlar yoluyla büyük kentlerde görülen tutum ve davranışlar önceleri taklit edilmekte, bir süre sonra da -kırsal halk tarafından- benimsenmektedir. Bundan dolayı kitle iletişim araçlarına duyulan yakınlık, kırsal topluluk ile kent arasında dolaylı yoldan ilişkiyi sağlayan bağıntılardan biri olmaktadır.

Araştırmada dış dünya ile haberleşme sıklığı ölçütleri olarak, aile başkanlarının gazete okuma, radyo dinleme ve televizyon izleme sıklıkları ele alınmıştır.

- Gazete okuma sıklığı

Kırsal alanda yaşayan bireylerin dış dünya ile ilişki kurmalarını sağlayan gazete; radyo ve televizyon kadar olmasa da önemli bir iletişim aracı olarak kabul edilmektedir. Bireyler, üzerinde yaşadığı ülkesi ve dünyaya ilişkin olayları izleme ve çeşitli konularda fikir sahibi olabilmek için gazete okuma gereksinimi duyarlar.

Tablo: 5.29. Aile Başkanlarının Gazete Okuma Sıklığına Göre Dağılımı

Gazete Okuma Sıklığı	Sayı	%
Hergün	7	5.51
Haftada 1-2	9	7.09
Ayda 1-2	18	14.17
Eline geçtikçe	17	13.39
Hiç Okumayan	36	28.34
Okuma-yazma yok	40	31.50
Toplam	127	100.00

Tablo 5.29'da görüldüğü gibi hergün gazete okuyan aile başkalarının oranı % 5.51'dir. Haftada 1 veya 2 defa gazete okuyanların oranı % 7.09, ayda 1 veya 2 defa okuyanların oranı ise % 14.17'dir. Aile başkanlarının % 28.34'ü ise hiç gazete okumamaktadır. Hergün gazete okuyan 7 kişiden 5'inin günde bir gazete aldıklarını belirtmişlerdir.

Kırsal kesimde günlük yaşam içinde okur-yazarlığa fazla gereksinim duyulmaması yâni okur-yazarlığın işlevsel olmamasından dolayı okuma alışkanlığının kazanılmamış olması, gazeteyi sürekli elde etmenin zorluğu yanında bireyin çalışma koşullarının onu toplumdaki çok doğaya yöneltmesi gibi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir(Aziz,1982).

Ülkemiz koşulları dikkate alındığında köylere sürekli ve düzenli gazete dağıtımının olanaksız olduğu görülebilir. Diğer yandan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim düzeyinin ve okuma alışkanlığının düşük olması nedeniyle, kırsal alanda bireylerin basılı yayınlardan daha az yararlandığı da kaçınılmaz bir sonuçtur. Araştırma bölgesinde de bu nedenlerden ötürü bireylerin basılı yayınlardan oldukça az yararlandığı -yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi- belirlenmiştir.

- Radyo dinleme sıklığı

Üreticilerin, içinde yaşadığı toplumun dışındaki dünya ile ilişki kurmasını sağlayan kitle haberleşme araçları arasında radyonun, özellikle gelişmekte olan ülkelerde özel bir yeri bulunmaktadır(Van den Ban 1981).

Dünyada ilk düzenli radyo yayınlarının 1920 yılında, Türkiye'de ise bundan yalnızca 7 yıl sonra başladığı dikkate alınırsa, diğer kitle haberleşme araçlarına göre radyonun ülkenize çok erken girmiş olduğu görülmektedir (Tatlidil 1984). Bu nedenle halkımızın radyo dinleme alışkanlığı konusunda eski ve köklü bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmada eski bir kitle iletişim aracı olan radyodan deneklerin ne derecede ve hangi amaçla yararlandığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle deneklere radyo dinleme sıklığı ve en çok dinledikleri programlar sorulmuştur.

Tablo: 5.30. Aile Başkanlarının Radyo Dinleme Sıklığına Göre Dağılımı

Radyo Dinleme Sıklığı	Sayı	%
Hergün	61	45.03
Haftada 2-3	14	11.02
Zaman buldukça	21	16.54
Hiç dinlemeyen	8	6.30
Radyosu olmayan	23	18.11
Toplam	127	100.00

Tablo 5.30'da görüldüğü gibi, aile başkanlarının % 48.03'ünün hergün radyo dinledikleri buna karşılık % 6.30'unun çeşitli nedenlerle hiç radyo dinlemedikleri belirlenmiştir.

Radyosu olan deneklere, radyo dinleme sıklıklarının yanısıra, daha önce belirtildiği gibi dinledikleri programlar da sorulmuştur. Soruya alınan yanıtlar tablo 5.31'de verilmiştir.

Tablo: 5.31. Radyoda Dinlenen Programlar

Program Türleri	Sayı	%
Haberler	43	41.35
Eğlence programları	5	4.81
Tarımsal programlar	6	5.77
Haberler+eğlence programları	31	29.81
Spor programları	2	1.92
Ayırım yok	9	8.65
Hiç dinlemeyen	8	7.69
Toplam	104	100.00

Tablo 5.31'de görüldüğü gibi, deneklerin % 41.35'i radyoda en çok haberleri, % 29.81'i haberler ile eğlence programlarını dinlemektedirler. Yalnızca spor programlarını dinleyen deneklerin oranı ise % 1.92'dir.

Aziz(1982), tarafından yapılan bir araştırmaya göre, ülkemizde radyo dinleme nedenlerinin başında % 33 ile haber (alma) dinleme gelmektedir. Daha sonra, % 22.5 ile eğlenme ve öğrenme ikinci sırayı alırken onu % 19.5 ile zaman geçirmek için radyo dinleme izlemektedir. Araştırmada edinilen bulgulara göre de radyo dinleme nedenlerinin başında haber alma, ikinci sırada eğlence amacı güdülmektedir. Ele alınan aile başkanlarının radyodan haber alma amacı ile yararlanma oranlarının (% 41.35), Türkiye ortalamasından (% 33) daha yüksek olması, aile başkanlarının radyodan daha ziyade haber alma amacı ile yararlandıklarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu duruma etkide bulunan önemli bir neden de

radyonun her ortamda bulunabilirliği ve kolay taşınabilirliğidir. Aile başkanları, radyoyu beraberinde taşıyabildiklerini ve olayları zamanında daha rahat izleyebildiklerini belirtmişlerdir. Bu arada tarımsal programları dinleyenlerin oranının az olmasına başlıca neden olarak, radyoda antepfıstığı yetiştiriciliği ve bölge ile yayınlara hemen hemen hiç yer verilmemesi gösterilmiştir.

- Televizyon izleme sıklığı

Radio, gazete gibi haberleşme araçlarının yanısıra televizyon da bir kitle haberleşme aracı olarak bireylerin mevcut tutum ve davranışlarına çeşitli yönlerden etkide bulunabilmektedir. Ülkemizde radyo kadar eski olmayan televizyon yayınları, elektrifikasyonun her alana yayılması ile bütün halk kesimleri tarafından izlenmekte ve kırsal alanda yaşayan halkın yaşadığı toplum dışındaki dünya ile ilişki kurmasında büyük rol almaktadır.

Araştırma kapsamında bulunan ailelerin % 92.70'inde televizyon bulunmaktadır.

Tablo : 5.32. Aile Başkanlarının Televizyon İzleme Sıklığına Göre Dağılımı

Televizyon İzleme Sıklığı	Sayı	%
Hergün	87	68.50
Haftada 2-3 gün	12	9.45
Zaman buldukça	9	7.09
Hiç dinlemeyen	11	8.66
Televizyonu olmayan	8	6.30
Toplam	127	100.00

Tablo 5.32'de görüldüğü gibi, aile başkanlarının % 68.50'si hergün televizyon izlemekte, buna karşılık % 8.66'sı ise hiç izlememektedir. Hergün veya haftada 2-3 gün televizyon izleyen aile başkanlarının hemen hemen hepsi yalnızca bazı programları izlemekte, yani bütün programları tam olarak izlememektedirler.

Tablo: 5.33. Televizyonda İzlenen Programlar

Program Türleri	Sayı	%
Haberler	28	23.53
Haberler ve eğlence programları	37	31.09
Haberler, eğlence programları ve filmler	19	15.97
Haberler ve tarım programları	9	7.56
Ayırım yok	15	12.61
Hiç izlemeyen	11	9.24
Toplam	119	100.00

Tablo 5.33'de görüldüğü gibi aile başkanlarının % 31.09'u haberler ve eğlence programlarını, % 23.53'ü yalnızca haberleri izlemektedirler. Televizyondaki tarıma yönelik programları izleyen aile başkanlarının oranı ise % 7.56'dır. Bu arada televizyonları olduğu halde hiç televizyon izlemeyen aile başkanlarının oranı % 9.24'dür.

Genel olarak kırsal alanda uğraşında bulunanlar arasında görülen kitle haberleşme araçlarından ve özellikle

yazılı basından düşük oranda yararlanma, geleneksel yapının bir göstergesi olarak, araştırma alanı için de söz konusudur. Araştırmada da, üreticilerin antepfıstığı tarımında tesisten-meyve vermeye ve daha sonraki yıllar için yapılan işler konusunda teknik bilgi sahibi olabilecekleri yazılı kaynaklardan oldukça düşük düzeyde yararlandıkları belirlenmiştir.

5.1.6.6. Ailelerde sosyal ilişkiler

Bilindiği gibi kırsal topluluklar ekonomik yapısı önemli ölçüde tarıma dayalı ve kendine özgü toplumsal ilişkileri olan topluluklardır. Bu nedenle genelde köy toplumu, dışa kapalı bir özellik gösterir. Köy yaşamında sosyal ilişkiler, bireylerin yalnız başlarına yapamayacakları işler ve köy toplumu dışına karşı daha güçlü görünlebilmeleri açısından (yardımlaşma, işbirliği ve dayanışma gibi) köylü için vazgeçilmez önem taşımaktadır. Bu nedenlerden dolayı aile yaşamında sosyal ilişkiler önemli bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Köy toplumunu oluşturanlar, birbirleriyle karşılıklı olarak yardımlaşır, dayanışma gösterir ve ilişkide bulunurlar. Ancak bu ilişkiler belirli bir ölçüde tutulur. Karşılıklı dostluğa ve yardımseverliğe karşın herkes yaşamını kendi ölçüleri içinde sürdürmek ister. Sosyal ilişkiler daha çok, kendi olanakları ve sayıca az komşuları ile sınırlıdır. Bunlarda genelde kişisel ilişkiler olup, oldukça yoğun ve samimidir (Yıldırak, 1982).

Köylerde yaşayan insanlar arasındaki ilişkilerin daha çok yüzyüze olması, kişiler arasında güçlü toplumsal bağların oluşmasını sağlamaktadır. Örneğin, köyün ortak sorunları; köy halkının birlikte karar alışları ve çabalarıyla çözümlenmeye çalışılır. Bu konu, halkın içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullara, işbirliği ve dayanışma isteğinin yoğunluğu gibi ölçütlere bağlı bulunmaktadır.

Kırsal alanda aile içi sosyal ilişkiler daha çok, üretim aşamalarında gerçekleşir. Araştırma kapsamına alınan ailelerde üretim tamamen pazara yönelik yapılmaktadır. İşletmelerin büyük bir bölümünde - arazi topoğrafyasının gereği de olarak- geri kalmış ve geleneksel bir üretim teknolojisinin bulunduğu belirlenmiştir. İşletmelerde aile işgücü ön plânda olmakla birlikte, yabancı işgücü de kullanılmaktadır. Aile bireyleri arasında yoğun bir dayanışma görülmesine karşın, geleneksel üretim yöntemleri nedeniyle gelişmiş bir iş bölümüne tam olarak rastlanılmamıştır. Satınalma, ürünün pazarlanması gibi işler tamamen erkekler tarafından yerine getirilmektedir. Ürünün yetiştirilmesi, hasat, harman, tasnif gibi işlemler ise cinsiyet ayrımı yapılmaksızın erkek ve kadınlar tarafından bölüşülmektedir. Kadınlara bunun yanı sıra ev işlerinin tamamı yüklenmiş olup, erkeklerin bu işlerde yer alması sözkonusu değildir. Ailelerde, erkek çocukların babaları gibi üretimin hemen her aşamasında yoğun olarak çalıştığı, kız çocuklarının ise anneleri gibi sürekli bir biçimde her tür işi yaptıkları görülmüştür.

Köy yaşamı çoğu kez, ailelerin üstesinden gelemeyeceği zorluklarla doludur. Üretim işlemlerinden sağlık, eğitim ve benzer konulara kadar, birey çeşitli alanlarda ikinci ve üçüncü kişilerden belirli düzeyde olmak üzere yardıma gereksinme duyabilir. Köy yaşamı gereği, kişinin bu konularda başvuracağı birey ve kurumlar arasında komşular ön sırada yer almaktadır (Yıldırak, 1982).

Araştırmada aile başkanlarına yöneltilen "üstesinden gelemeyeceğiniz veya önemli sorunlar karşısında kimlerle ilişki kurarsınız veya dayanışma gösterirsiniz?" sorusuna karşılık alınan yanıtlar tablo 5.34'de verilmiştir.

Tablo: 5.34. Aile Başkanlarının İşbirliği ve Dayanışmada Bulunduğu Kişi ve Kurumlar

Kişi ve Kurumlar	Adet	%
Komşular	42	33.08
Akrabalar	35	27.56
Köy halkı	14	11.02
Muhtar	12	9.45
Arkadaşlar	11	8.66
Devlet görevlileri	6	4.72
Diğer	7	5.51
Toplam	127	100.00

Tablo 5.34'de görüldüğü gibi aile başkanlarının % 33.08'i ilk planda komşuları, % 27.56'sı akrabaları,

% 11.02'si köy halkından yakın olduğu birisi, % 9.45'i muhtar, % 8.66'sı yakın arkadaşları, % 4.72'si ise Devlet görevlileri ile işbirliği ve dayanışma içine girdiklerini belirtmiştir.

Burada en fazla komşuya rastlanması, köy yaşamında komşuların içiçe olması, ilişkilerinin yoğun olması ve karşılıklı güven duygusundan kaynaklanmaktadır. İnsanlar arasındaki bağlılık köy toplumunda kent toplumuna göre daha iyi ve daha samimi durumdadır. Araştırma alanında da gözlemlendiği gibi, köylerde özellikle köy yararına yapılacak -yol, kanal, köprü, okul v.b- işlerde halk arasında yoğun birlik ve dayanışma sözkonusudur. Ayrıca doğum, ölüm, düğün gibi sosyal içerikli konularda da işbirliği yapılmaktadır. Bu işbirliği durumlarında köyün ileri gelenlerinin düşünce ve davranışları etkili olabilmektedir. Bu arada araştırma kapsamında bulunan köylerde öncelikle yaşlıların, sonra muhtarın, imamın ve öğretmenin işbirliği ve dayanışma konusunda etkili oldukları gözlenmiştir.

Araştırmada ayrıca aile başkanlarına antepfıstığı tarımı nedeniyle, diğer üreticilerle herhangi bir işbirliği içerisinde olup olmadıkları sorulmuştur. Aile başkanlarının % 82.68'i diğer üreticilerle çeşitli konularda işbirliği yaptıklarını, % 17.32'si ise herhangi bir işbirliğine gerek duyulmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 5.35'de görülebileceği gibi gerçekleştirilen işbirliği en çok ücret karşılığı tarımsal araç ve gereçlerin birlikte kullanımı şeklinde olmaktadır.

Tablo: 5.35. Aile Başkanlarının Yaptığı İşbirliğinin İçeriği

İşbirliğinin Türü	Sayı	%
-Ücret karşılığı işgücü temini	23	18.11
-Tarımsal araç ve gereçlerin birlikte kullanımı	18	14.17
-Ücret karşılığı tarımsal araç ve gereçlerin birlikte kullanımı	29	22.84
-Maddi yönden işbirliği	16	12.60
-Yalnızca bilgi alışverişi	11	8.66
-Düğün, cenaze v.s.günlerde	8	6.30
-Herhangi bir işbirliği yok	22	17.32
Toplam	127	100.00

5.1.6.7. Sosyal güvenlik

Sosyal güvenlik, kişilerin devamlı istihdam ve gelir olanaklarına kavuşturulmaları ve toplumsal düzen içinde, yaşamlarının ve geleneklerinin, çeşitli irade dışı belirsizliklere karşı korunmalarını sağlayan programların bütünü olarak tanımlanabilir. Sosyal güvenlikte, hiçbir ayırım gözetilmemesi esasından hareketle, herkesin sosyal ve ekonomik gereksinmelerinin karşılanmasının güvence altına alınması sözkonusudur(Tufan,1986).

Tarım sektöründe çalışanların en önemli sorunu genel anlamda bir sosyal güvenlikten yoksun olmalarıdır. Şehirsel-endüstriyel anlamda sosyal güvenlik henüz tarım kesimine girmemiştir. İş ve gelir güveni ile sürekliliği sağlanamamıştır(Eraktan,1983).

İnsanlığın en eski ve en derin bir ihtiyacı olan "yarından emin olma arzusu"nun somut bir belirtisi olarak ortaya çıkan "Sosyal Güvenlik" kavramı günümüzde insanlara daha mutlu bir dünya oluşturma amacıyla büyük gelişmeler sağlanmasına neden olmuştur. Ne yazık ki ülkelerin büyük çoğunluğunda olduğu gibi ülkemizde de tarım kesiminde çalışanların yasal güvenceye kavuşturularak sosyal haklardan yararlandırılmaları, sanayi ve ticaret kesimlerine göre çok geri kalmıştır.

Toplumda varolan sosyal grupların, sosyal güvenlik ihtiyaçları aynı derecede değildir. Örneğin, varlıklı gruplarla yoksul grupların sosyal güvenlik ihtiyaçları farklı farklıdır. Toplumda sosyal güvenliğe en fazla gereksinim duyan sosyal gruplardan biri de, tarımsal üretici kesimidir. Araştırmada ele alınan ailelerde, aile başkanlarının sosyal güvenlikle ilgili durumlarının ortaya konulması amacıyla, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olup olmadıkları sorulmuştur.

Tablo: 5.36. Aile Başkanlarının Kayıtlı Oldukları Sosyal Güvenlik Kurumuna Göre Dağılımları

Sosyal Güvenlik Kurumu	Sayı	%
S.S.K.	19	14.96
Emekli sandığı	-	-
Bağ-Kur	23	18.11
Kayıtlı değil	85	66.93
Toplam	127	100.00

Tablo 5.36'da görüldüğü gibi, aile başkanlarının % 14.96'sı Sosyal Sigortalar Kurumu'na, % 18.11'i Bağ-kur'a kayıtlı bulunmaktadır. % 66.93 oranında aile başkanı ise herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir. Bu arada, herhangi bir sosyal güvencesi olanların da, bir bölümünün tarımdışı meslekler nedeniyle (bakkal, şoför, fabrika işçisi) sigortalı oldukları belirlenmiştir.

Kırsal kesimde sosyal güvenliği garanti altına alınan başlıca öğeler olarak, akrabalık ve komşuluk ilişkileri ile toprak ve çeşitli mal varlığı sayılabilir. Bunların en önemlisi toprak varlığıdır. Toprak, tarım sektöründe birey için tükenmez bir gelir kaynağı ve onun prestijini yükselten, sosyal güvenliğini sağlayan bir varlıktır. Bunların yanısıra, sosyal güvenliğini garanti altına alan bir önemli öge de sahip olunan erkek çocuklardır. Köylü erkek çocuklarını yaşlandığında, kendisine ekonomik olanaklar yaratan bir araç olarak görür. Eğer çocukları yoksa, bu görev yakın akrabalara ve çocuklarına yüklenir (Yıldırak, 1974).

Gerçekten araştırma kapsamına alınan ailelerde de, sosyal güvenlik aracı olarak toprak ve çocuklar ön plandadır. Yaşlılar kendilerini ya toprağını satarak, ya kiraya-ortığa vererek ya da çocuklarının yanında kalarak güvenceye almaktadırlar. Doğaldır ki, bu durum, kırsal kesimde sosyal güvenliğin bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak, bu konuda yapılması gereken, tarım kesimine uygulanacak sosyal güvenlik sistemlerine hız kazandırılması, genel amaç olarak da endüstride uygulanmakta olan sigorta normlarının altına inilmemesine dikkat edilmesidir.

5.2. Tarımsal Yapı

Tarımsal yapı kavramı içinde işlenen konular, inceleme ve araştırma amacına göre değişiklik göstermekte ise de, genellikle tarımda üretim sürecinin başından sonuna değin tüm faktörleri içeren geniş bir alanı kapsamaktadır(Yıldırak,1982). Araştırma konusu sosyo-ekonomik amaçlı olduğu için, genel anlamda tarımsal yapının içerdiği tüm öğeler araştırma kapsamına alınmamıştır.

Bundan dolayı araştırma kapsamına alınan ailelerin, tarımsal üretim içerisindeki ele alınan konu için önemli faktörleri incelenmiştir. Tarımsal yapı kavramı içinde, tarımsal işletme büyüklükleri, işletmelerin mülkiyet ve tasarruf şekilleri, işgücü varlığı ve kullanım durumu, tarımsal araç ve gereç varlığı, bitkisel üretim durumu, hayvan varlığı, girdi kullanımı ve işletmelerin gelirleri ele alınmıştır.

5.2.1. Tarımsal işletme büyüklükleri

Köy yaşamında zenginlik, genellikle toprak ve hayvan varlığına dayalıdır. Bu nedenle bireyin zenginliği çoğu kez sahip bulunduğu arazi miktarı ile ölçülür. Köylünün gözünde toprak dışındaki zenginliği oluşturacak her mal, geçici zenginliği veya refahı oluşturur(Yıldırak-Tatlıdil,1988).

Araştırma bölgesi işletme büyüklüğü yönünden genel tarımsal yapıdan farklılık göstermektedir. Bilindiği gibi

işletme büyüklüğü genellikle dekar olarak ifade edilirken, araştırmada antepfıstığı ve zeytin tarımının özelliğinden dolayı işletme büyüklüğü ölçütü olarak ağaç sayısı kullanılmıştır. Bunun yanısıra antepfıstığı ve zeytin dışındaki üretim faaliyetlerinde, arazi büyüklüğü dekar olarak değerlendirmeye alınmıştır.

5.2.1.1. İşletmelerin tarla arazisi varlığı

Tarım işletmelerinde işletme büyüklükleri; mülk arazi ile birlikte kira veya ortakçılık yoluyla işletmeye katılan arazi varlığından, kiraya veya ortağa verilen arazi varlığının çıkarılmasından sonra geriye kalan arazi miktarıyla ölçülür (Açıl, 1980).

Araştırmada ele alınan işletmelerin tarla arazisi varlığı bu şekilde belirlenmiş ve bulunan değerler tablo 5.37'de verilmiştir.

Tablo: 5.37. İşletmelerin Tarla Arazisi Varlığı

Arazi Varlığı (da)	Sayı	%
Arazisi yok	64	50.40
1 - 10	26	20.47
11 - 30	16	12.60
31 - 50	8	6.30
51 - 75	2	1.57
76 -100	3	2.36
101 -200	5	3.94
201 - +	3	2.36
Toplam	127	100.00

Ülkemizde bulunan tarım işletmelerinin % 99.18'i 500 dekardan küçük olup, ancak % 0,82'si 500 dekarın üzerinde. İşletmelerin % 28'den fazlası 20 dekardan, % 62'si 50 dekardan daha küçüktür. 100 dekardan küçük işletmelerin oranı ise % 82'dir (Anonymous, 1980). Tablo 5.37'de görüldüğü gibi işletmelerin yaklaşık yarısı tarla arazisine sahip değildir. Tarla arazisine sahip işletmelerin % 87.30'u 100 da. dan daha küçük arazi varlığına sahiptir. İşletmelerin % 65.45'i de 30 da. dan daha küçük arazi varlığına sahiptir. Görüldüğü gibi, araştırma bölgesinde de ülkemizde olduğu gibi küçük tarım işletmeleri egemendir. İşletmelerin sahip olduğu tarla arazisinin % 96.26'sı kuru tarım arazisi, % 3.74'ü sulu tarım arazisidir. Sulu tarım arazilerinin de % 71.43'ü 10 da. dan daha küçüktür.

Buradan çıkarılabilecek sonuç, araştırma bölgesi için tarla arazisinin fazla önem taşımadığıdır. Çünkü daha önce belirtildiği gibi, ele alınan ailelerin yaklaşık yarısının hiç tarla arazisi bulunmamakta, % 32.07'si ise 30 veya 30 da. dan daha az tarla arazisine sahiptir. Araştırma bölgesi için birinci derecede önemli olan üretim kolu antepfıstığı ile zeytin yetiştiriciliğidir.

5.2.1.2. İşletmelerin antepfıstığı ağaç varlığı

Araştırma bölgesinin tarımsal yapısı büyük ölçüde antepfıstığı yetiştiriciliğine dayandığından antepfıstığı ağaç sayısı önem taşımaktadır. Bu nedenle de ailelerin antepfıstığı ağaç varlığı ile ekonomik durumları arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu varsayılmıştır.

Tablo: 5.38. İşletmelerin Toplam Antepfıstığı Ağaç Varlığı

Ağaç Sayısı (Adet)	Toplam	
	Sayı	%
1 - 100	10	7.87
101 - 300	43	33.86
301 - 500	17	13.39
501 - 750	18	14.17
751 -1000	16	12.60
1001 -2000	17	13.39
2001 - +	6	4.72
Toplam	127	100.00

Tablo 5.38'de görüldüğü gibi, ailelerin tamamı meyve veren veya vermeyen yaşta antepfıstığı ağacına sahip olup, yine ailelerin yarısından fazlası 500 veya daha az sayıda antepfıstığı ağacına sahiptir. Araştırma kapsamında bulunan aileler ortalama 747.2 adet antepfıstığı ağacına sahip olup, bunun 433.5'i meyve veren yaşta, 313.7'si meyve vermeyen yaşta'dır. Diğer bir ifadeyle, sahip olunan antepfıstığı ağaçlarının % 58'i meyve veren yaşta, % 42'si meyve vermeyen yaşta'dır.

5.2.1.3. İşletmelerin zeytin ağacı varlığı

Araştırma bölgesinde antepfıstığından sonra tarımı yapılan başlıca ürün zeytindir. Gerçekten de zeytin, gerek araştırma alanının gerekse tüm bölge halkının önemli bir

bölümünün vazgeçemeyeceği bir diğer geçim kaynağıdır. Ekonomik durumun analizi, tüm gelir kaynaklarının incelenmesini zorunlu kıldığından zeytinin aile ekonomisindeki yerinin bilinmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle işletmelerin zeytin ağacı varlığı da belirlenmiştir.

Tablo: 5.39. İşletmelerin Zeytin Ağacı Varlığı

Ağaç Varlığı (Adet)	Sayı	%
Yok	61	48.03
1 - 100	33	25.98
101 - 300	18	14.18
301 - 500	8	6.30
501 -1000	3	2.36
1001 - +	4	3.15
Toplam	127	100.00

Tablo 5.39'da görüldüğü gibi, ailelerin yarısına yakınının zeytin ağacı bulunmaktadır. Zeytin ağacına sahip ailelerin de % 89.40'u, 500 veya 500 den daha az sayıda zeytin ağacına sahiptir. Aile başına düşen zeytin ağacı sayısı 125.7 dir. Mevcut zeytin ağaçlarının % 93.15'i meyve veren yaşta, % 6.85'i ise meyve vermeyen yaştaadır.

5.2.2. İşletmelerin mülkiyet ve tasarruf şekilleri

Bilindiği gibi, tarımsal üretimin temel unsuru olan arazi, kıt ve çoğaltılamaz özelliğe sahiptir. Nüfus artışı

ile, araziye karşı olan talep artmakta, bunun sonucunda tarımsal üretimde arazi mülkiyeti ve tasarruf şekli gittikçe önem kazanmaktadır.

Tarımsal işletmelerin hangi hukuki biçime ve dayanağa göre işletildiğini ve işletme arazilerinin işletme sahibi ile sahiplilik yönünden ilişkilerini yansıtan eğenim biçimi, tarımsal yapının incelenmesi açısından büyük öneme sahiptir(Yıldırak-Tatlıdil,1988).

Ele alınan ailelerin yaklaşık % 90'ı kendi adlarına tapulu arazileri işlemektedir. Özellikle tarla konumundaki arazilerin tamamı tapuya kayıtlıdır. Antepfıstığı ve zeytin yetiştirilen alanların topoğrafik özelliklerinden dolayı(kayalık, taşlık v.b.), bu durumdaki alanların tapu kütüğünde kayda geçirilmesi işlemine ancak son iki-üç yıldan beri başlanmış ve önemli bir bölümünün tapu-kadaastro işlemi tamamlanmıştır.

Araştırmada, kiracılıkla antepfıstığı yetiştiren aileye rastlanılmamıştır. Ailelerin % 6.30'u kendi antepfıstığı bahçelerine ilaveten, ortakçılıkla antepfıstığı yetiştiriciliğinde bulunmaktadır. Bahçelerini ortağa verenlerin büyük bir bölümünü yalnız yaşayan, köyde çocuğu veya yeterli işgücü ile sermayeye sahip olmayan kadın aile başkanları oluşturmaktadır. Diğerleri ise mevcut bahçe ve/veya tarlalarının kendilerini geçindiremeyecek düzeyde olması nedeniyle köy dışında bulunan ailelerdir. Ortakçılıkla antepfıstığı üretiminde bulunan ailelerin ekonomik nedenlerden ötürü bu şekilde üretimde buldukları belirlenmiştir.

Araştırma bölgesinde "ortakçılık" şu şekilde yapılmaktadır: Eğer ortağa verilen antepfıstığı bahçelerindeki mevcut ağaçlar meyve veren yaşta ise, masraflar ortakçılıkla işletene ait olup, ürünün 1/4'ünü alır ve iki yıl bahçeye bakım yapmak zorundadır (periyodisiteden dolayı). Yeni bir antepfıstığı bahçesi ortakçılık biçiminde tesis edilecekse, araziyi ortağa alan ortakçı tesis yılından itibaren her türlü masrafı ve işçiliği yapar ve ağaçlar meyve verir duruma geldiği zaman tarla ile birlikte ağaçlar yarıya paylaşılmaktadır.

Aile başkanlarına "antepfıstığı yetiştiriciliğini hangi bahçelerde yapıyorsunuz?" şeklinde yöneltilen soruya alınan yanıtlara göre, ailelerin % 81.10'u kendi mülk arazilerinde, % 6.30'u ortakçılıkla tutulan arazilerde, % 12.60'ı da kendi mülk arazisi ile birlikte ortağa tuttuğu arazilerde antepfıstığı yetiştiriciliği yapmaktadır. Diğer yandan aile başkanlarının % 79.53'ü antepfıstığı bahçelerinin kendilerine miras olarak kaldığını, geriye kalanlar ise ya satın aldıklarını ya da kendileri tesis ettiklerini belirtmiştir.

Araştırmada ele alınan aile başkanlarının yaşı ile mülk arazi varlığı arasında yapılan korelasyon analizinde (0.732) anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Mevcut arazilerin önemli bölümünün ailelere miras olarak kalması burada önemli bir etmendir. Diğer yandan, mülk arazi genişliği ile işletme arazisi varlığı arasında yapılan korelasyon analizinde de (0.887) iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunda en önemli etmen ise, antepfıstığının çok yıllık bir bitki olması, ortakçılık ve kiracılıkla yetiştirmenin ekonomik güç gerektirmesidir.

5.2.3. İşletmelerde işgücü varlığı ve antepfıstığı yetiştiriciliğinde işgücü kullanımı

İncelenen işletmelerde işgücü varlığı, "araştırmada kullanılan yöntem" bölümünde verilen katsayılar kullanılarak erkek işgücü birimi (E.İ.B) olarak saptanmıştır.

Daha önce belirtildiği gibi, araştırma bölgesinde bulunan ailelerin, tarımsal gelirlerinin büyük bölümünü antepfıstığı oluşturmaktadır. Bu nedenle ele alınan işletmelerin işgücü varlığı antepfıstığı ağaç sayısına göre, belirlenmiş ve değerlendirme yapılmıştır.

Tablo: 5.40. İncelenen İşletmelerde Ortalama İşgücü Varlığı (E.İ.B)

A. Fıstığı Ağaç Sayısı (Adet)	Yaş Grupları							
	7-14		15-49		50-+		Toplam	
	E.İ.B	%	E.İ.B	%	E.İ.B	%	E.İ.B	%
1 - 300	0.73	17.14	2.86	67.14	0.67	15.62	4.26	100.00
301 - 500	0.70	16.79	2.84	68.10	0.63	15.11	4.17	100.00
501 -1000	0.69	16.87	2.72	66.50	0.68	16.63	4.09	100.00
1001 -2000	0.70	17.03	2.78	67.64	0.63	15.33	4.11	100.00
2001 - +	0.67	16.14	2.76	66.51	0.72	17.35	4.15	100.00
Bütün İşletmeler Ortalaması	0.71	16.95	2.83	67.54	0.65	15.51	4.19	100.00

Tablo 5.40'da görüldüğü gibi, ortalama olarak aile başına düşen toplam E.İ.B'nin(4.19) yaşlar itibariyle 0.71'i 7-14, 2.83'ü 15-49, 0.65'i 50 ve daha yukarı yaş grubunda bulunmaktadır. Ayrıca mevcut işgücü varlığının % 56.75'ini erkek, % 43.25'ini kadın işgücü oluşturmaktadır.

İşletmelerin sahip oldukları antepfıstığı ağaç sayısı birbirinden farklı olmasına karşın, sahip olunan E.İ.B. birbirine benzer bir değerdedir. Bunun nedeni, ailelerin birey sayılarının birbirine yakın olması yani ailelerin antepfıstığı ağaç varlığı ile işgücü varlığı arasında doğrudan bir ilişki olamayacağındandır.

Ayrıca araştırmada ailelerin gelir düzeyleri ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında yapılan korelasyon analizinde iki değişken arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

İncelenen işletmelerde mevcut işgücü varlığından eğitim, askerlik, sürekli hastalık, yaşlılık, ev işleri v.b. nedenlerden ötürü işletme başına 0.43 E.İ.B.nin çalışmadığı dolayısıyla kullanılabilir işgücü varlığının, işletmelerde ortalama 3.76 E.İ.B.(4.19-0.43) olarak kaldığı belirlenmiştir. Tablo 5.41'de görülebileceği gibi, işletme başına kullanılabilir en fazla aile işgücüne 1-300 adet arasında antepfıstığı ağacına sahip işletmelerde (3.80 E.İ.B), en az aile işgücüne ise 501-1000 adet arasında antepfıstığı ağacına sahip işletmelerde (3.68 E.İ.B) rastlanılmıştır.

Ele alınan ailelerde 3.76 olarak bulunan ortalama E.İ.B, yılda 300 gün çalışılabileceği kabul edilerek 300 ile çarpılarak işletmelerde kullanılabilir aile işgücü hesaplanmış ve ortalama 1128 E.İ.B. olarak bulunmuştur (tablo 5.41). İşletmelerde fiilen kullanılan aile işgücü ile ücretle dışarıdan tutulan işgücü miktarı toplanarak,

Tablo : 5-41. İncelenen işletmelerde işgücü varlığı ve kullanım durumu (Erkek işgücü)

Antepristiğe Açık Sayısı (Adet)	İşletmede Kullanılabilir Güç ve İşbirimi		İşletmede Kullanılan İşgücü				İşletme Dışında Çalışan Aile İş- gücü		İşletme ve İşletme Dışında Kullanılan İşgücü		Kullanılmayan(Atil) Aile İşgücü			
	E.i.B.	E.i.G.	E.i.G.	%	E.i.G.	%	E.i.G.	%(x)	E.i.G.	%	E.i.G.	%		
													Toplam	Toplam
1 - 300	3.80	1140	414.18	79.34	107.90	20.16	522.50	100.00	196.00	18.15	610.6	53.56	529.40	46.44
301 - 500	3.73	1119	432.40	78.39	119.20	21.61	551.60	100.00	198.00	17.69	630.4	56.33	528.60	43.67
501 -1000	3.68	1104	521.40	76.82	157.30	23.18	678.70	100.00	194.00	17.57	715.4	64.80	388.60	35.20
1001 -2000	3.70	1110	639.30	74.68	216.70	25.32	856.00	100.00	203.00	18.29	842.3	75.88	367.60	24.12
2001 - +	3.74	1122	667.30	68.78	302.90	31.22	970.2	100.00	210.00	18.72	877.3	78.19	244.70	21.81
Ortalama	3.76	1128	484.38	76.81	146.26	23.19	630.64	100.00	197.6	17.52	681.98	60.46	446.02	39.54

(x) İşletmede kullanılabilir aile işgücüne oranı (E.i.B. cinsinden)

toplam E.İ.G. hesaplanmıştır. Buna göre işletmelerde toplam olarak ortalama 630.64 E.İ.G. kullanılmaktadır. Daha sonra işletmede kullanılan aile işgücü (484.38) ile işletme dışında kullanılan aile işgücü miktarı (197.6) toplanarak bulunan sonuç (681.98) işletmede kullanılabilir E.İ.G. den çıkartılmış (1128-681.98) ve bu suretle işletmelerde kullanılmayan (atıl) işgücü belirlenmiştir. Tabloda da (5.41) görüldüğü gibi, verilere göre işletmelerde mevcut aile işgücünün % 39.54'ü kullanılamamaktadır. İşletmelerin sahip olduğu antepfıstığı ağaç sayısı (ve diğer arazi varlığı), coğrafi yapı ve uygulanan tarım tekniği ailelerdeki işgücü potansiyelinin gereğince değerlendirilmesini olanaksızlaştırmaktadır. Bu nedenle Türkiye genelinde olduğu gibi, ele alınan işletmelerde de gizli ve açık işsizlik ortaya çıkmaktadır.

İşletmelerde önemli ölçüde kullanılmayan aile işgücü bulunmasına karşın, antepfıstığı yetiştiriciliğinde toprak işleme ve bakım işlerinin arazi topoğrafyasından dolayı daha çok hayvan işgücü ile yapılması, bazı bakım işlemlerinin bilgi, beceri istemesi ve hasat döneminde yoğun işgücüne gereksinim duyulması yabancı işgücü kullanımını zorunlu kılmaktadır. Deneklerin % 42.30'u yabancı işgücüne gereksinim duyduklarını belirtmiştir. Araştırmada, işletmelerde kullanılan ortalama işgücünün % 75.46'sının antepfıstığı, % 13.37'sinin zeytin, geri kalan % 11.17'sinin ise diğer tarım ürünleri ve hayvan yetiştiriciliğinde kullanıldığı ortaya konmuştur. Ayrıca antepfıstığı yetiştiriciliğinde kullanılan işgücünün yaklaşık % 40'ı bakım (toprak işleme, budama, belleme, ilaçlama), % 60'ı ise hasat, harman ve taşıma işlemlerinde kullanılmaktadır.

Araştırma bölgesinde, işçilere ücret nakit olarak ödenmektedir. Yabancı işgücü kullanan işletmelerin % 14.86'sı hergün iş saati bitiminde, % 63.51'i yapılan işin tamamı bittiğinde, % 21.63'ü ise ürünü sattıktan sonra işçilerin ücretini ödedikleri belirlenmiştir. Araştırmanın yapıldığı 1990 yılında bir erkek işçinin günlük ücreti 15.000 TL., kadın işçinin ücreti 10.000 TL., çocuk işçinin ücreti ise işin çeşidine göre 7.000-10.000 TL. arasında değişmektedir. Götürü usulde işçi çalıştırılmasına ise rastlanılmamıştır.

Ülkemiz tarımsal yapısı içerisinde, sürekli tarım işçiliği pek yaygın değildir. Sürekli tarım işçiliğinin önemli işvereni kamu kesimidir (Devlet Tarım İşletmeleri). Araştırma bölgesinde de sürekli tarım işçiliğine rastlanılmamıştır. Bunun en önemli nedeni, ürün çeşitliliğinin az olması ve antepfıstığının periyodisite özelliğinden dolayı sürekli işçi kullanımının olanaksızlığıdır. Bundan dolayı geçici işgücü tercih edilmektedir.

İşletmelerin geçici işgücü kullanımı ile sahip olunan antepfıstığı varlığı arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Tablo 5.41'den de görülebileceği gibi ücretli işgücü kullanımına en fazla 2001-+ sayıda antepfıstığı ağacına sahip işletmelerde rastlanılmaktadır (% 31.22).

Ele alınan işletmelerde, ücretli kadın ve çocuk işgücü kullanımına sıkça başvurulmakta olduğu görülmüştür.

Kadın ve çocuklar, daha çok hasat ve harman işlerinde çalışmaktadır. Kadın işçiler çoğu zaman, en az erkekler kadar çalıştığı halde, günlük ücretleri daha az olarak verilmektedir. Uluslararası çalışma örgütü'nün (I.L.O), ilkelerine göre çocuk yaştakilerin (12 yaşından küçük) çalıştırılmaları yasaklandığı halde, ülke genelinde olduğu gibi araştırma bölgesinde de çocuk işgücü kullanılmaktadır. İşçilerin örgütsüz olması aynı zamanda yasal haklardan da yoksun olmasına neden olmakta ve çoğu kez bu durum ücret anlaşmazlıklarına yol açmaktadır. Ancak, sonuçta işverenin koşulları kabul edilmektedir. Bu durumda, gereğinden fazla çalıştırma, emeğin karşılığını alamama gibi sosyal olaylar ortaya çıkmaktadır. Daha çok tarımda iş yasalarının tam olarak uygulanmamasından doğan bu anlaşmazlıkların önlenebilmesi için iş yasalarının tarımsal koşullar gözönünde bulundurulması yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

5.2.4. İşletmelerde tarımsal araç ve gereç varlığı

Tarımsal mekanizasyonu, tarımsal işlemleri zamanında, hızlı ve ekonomik yöntemlere dayanan modern araçlarla gerçekleştiren ve temel tarım girdilerini etkin bir biçimde tarıma vererek tarımsal üretimin bütününde verimliliği artıran eylemler olarak tanımlayabiliriz (Anonymous, 1988).

Tarımsal mekanizasyon, sadece makina varlığından oluşan teknolojik girdi olmayıp, aynı zamanda insan işgücü,

Not: T.O.K.B., Şanlıurfa Zirai Araştırma Enstitüsünce saptanan "yeni bir antepfıstığı bahçesi tesisi ve verim yılında bulunan bir antepfıstığı bahçesi için gerekli işgücü miktarı"na ilişkin değerler araştırmanın sonunda ek: 1'de verilmiştir.

toprak, bitki, iklim ögelerini de içeren ve gerek bu ögeler arasında gerekse çevre faktörlerinin etkileşimi olan teknik, ekonomik ve hatta istihdam ilişkileri nedeniyle, sosyal yönleri de bulunan bir bütündür (Evcim-Ulusoy, 1987).

Tarım kesiminde makinalaşmanın, ekonomik ve sosyal birçok sonuçları vardır. Makina kullanımı ile toprak işlemede iş süresi azalmakta, işler zamanında yapılmakta ve kullanılan işgücünün ağırlığı insandan makinaya geçmektedir. Bunlara karşılık işsizlik ortaya çıkmakta, kentlere göç hızlanmaktadır.

İşletmelerin sahip olduğu tarımsal araç ve gereç varlığı, tarımsal faaliyette önem taşıyan konulardan birisidir. Tarımda istenilen verimi ve kaliteyi ekonomik şekilde sağlayabilmek ve yeter gelir düzeyine ulaşabilmek, işletmelerde uygun alet ve makina kullanımını gerektirir. İşletmelerde kullanılan alet ve makinanın miktarı ve çeşidi; işletmenin faaliyet şekline, büyüklüğüne, üretiminde bulunulan ürünün çeşidine ve finansman olanaklarına bağlı olarak değişmektedir.

Ele alınan işletmelerin sahip oldukları alet ve makina varlığına ilişkin değerler tablo 5.42'de verilmiştir.

Araştırma bölgesinde antepfıstığı yetiştiriciliğinin daha çok traktörün giremediği alanlarda yapılması nedeniyle, tarımsal alet ve makina kullanımını düşük düzeydedir. Tablo 5.42'de görülebileceği gibi ele alınan toplam 127 işletmenin yalnızca 32'sinde (% 25.2) traktör bulunmaktadır.

Aile başkanlarının % 32.4'ü alım güçlerinin yetersiz olması nedeniyle, % 42.4'ü ise birinci derecede traktörün kendileri için ekonomik olmayacağı, ikinci derecede alım güçlerinin yetersiz olması nedenleriyle traktöre sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma yöresinde kullanılan traktörler çoğunlukla 35-50 B.G. arasındadır.

Tablo:5.42. İncelenen İşletmelerde Tarımsal Alet ve Makina Varlığı (Adet)

Alet ve Makinanın Cinsi	Adet
Traktör	32
Traktör Pulluğu	21
Kültivatör	5
Mibzer	3
Römork	32
Gübre Makinası	3
Tarla Pülverizatörü	9
Sırt Pülverizatörü	47
Karasaban	66

Bütün tarımsal işletmelerde olduğu gibi, incelenen işletmelerde de işletmenin büyüklüğüne ve ekonomik durumuna göre tarımsal alet ve makina varlığı değişmektedir. Genel bir kanı olarak, alet ve makina varlığının, işletme büyüdükçe arttığı düşünülür. Fakat araştırma bölgesinde işletmenin sahip olduğu traktörün girebileceği alanın topoğrafik yapısına göre alet ve makina varlığı değişmektedir.

Tablo : 5.43. İncelenen İşletmelerde Traktör Başına Düşen Tarım Makinaları Sayısı (Adet)

Alet ve Makina Sayısı	Türkiye (*)	İncelenen İşletmeler
Kulaklı Pulluk	0.90	0.66
Kültivatör	0.40	0.16
Mibzer	0.11	0.09
Tarla Pülverizatörü	0.14	0.28
Gübre Makinası	0.24	0.09
Römork	0.93	1.00

* Kaynak: Bşb., D.İ.E., Tarımsal Yapı ve Üretim 1988, Ankara.

Tablo 5.43'de görüldüğü gibi, incelenen işletmelerde traktör başına düşen ekipman sayısı, 0.66 kulaklı pulluk, 0.16 kültivatör, 0.09 gübre makinası, 0.09 mibzer olup Türkiye ortalamasının altındadır. Diğer yandan işletme başına düşen tarla pülverizatörü sayısı 0.28, römork sayısı ise 1.00 olup Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Araştırmada işletmelerin antepfıstığı yetiştiriciliği nedeniyle sahip oldukları başlıca tarımsal alet ve makinaların sırt pülverizatörü ve karasaban olduğu belirlenmiştir.

Günümüzde tarımda geri kalmışlığın singesi olan karasaban, bölgede yaygın olarak kullanılmaktadır.

Araştırma kapsamında bulunan ailelerde traktör başına düşen arazi miktarı 391 dekar (*) olup, Türkiye ortalamasına (392 dekar) oldukça yakın bir değerdedir.

(*) Bu değer, araştırmaya alınan 127 işletmenin sahip olduğu toplam 12511.5 da. alanın, traktör sayısına (32) bölünmesiyle bulunmuştur. Toplam arazi miktarı, işletmelerin sahip olduğu tarla arazisi varlığı ile antepfıstığı ve zeytin ağaçlarının dekada 12 adet olduğu varsayılarak hesaplanmıştır.

Elde edilen bu değer (391 da) toplam arazi miktarına göre saptanmıştır. Traktörün girebildiği düz alanlar dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, traktör başına düşen arazi miktarı 172 dekar (*) olarak bulunmakta bu değer ise Türkiye ortalamasının altında bulunmaktadır.

Araştırma bölgesinde, antepfıstığı yetiştiriciliğinin önemli ölçüde toprağa ve insan emeğine dayalı bir üretim tekniği ile devam ettirildiği görülmüştür. Bölgede makinalaşma -arazi koşullarının nedeniyle de- istenilen düzeyin çok altındadır. İşletmelerin mümkün olabilecek gerekli alet ve makina ile donatılması, yeni teknolojilerin üretici tarafından benimsenmesi ile mümkündür. Bilindiği gibi tarımda istenilen verim düzeyine ulaşabilme de tarım tekniklerine uygun alet ve makinelerin çalıştırılması önemli bir unsurdur. Bunun için tarımsal alet ve makinelerin, bakım-kullanım tekniklerinin ve yeni modern tarım tekniğinin eğitim ve yayım programları ile üreticiye benimsetilmesi gerekir. Böylece, hem verimde artış sağlanmış olabilecek hem de üretim zevkli hale gelecektir.

Kırsal alanda en önemli mekanizasyon aracı olan traktör, çiftçinin tarlasında tarımsal işleri yapan bir makina, taşıma ve ulaşımı sağlayan bir araçtır. Ayrıca traktörü olmayan çiftçilerin sürme, ekim ve işleri ücretle yapıldığında ek bir gelir sağlar. Diğer taraftan bir sosyal statü unsurudur (Yalçın, 1990).

Ülkemizin genelinde olduğu gibi, araştırma bölgesinde de traktör yalnız tarımsal amaçla kullanılmamakta, aynı zamanda taşıma ve ulaştırma amacı ile de kullanılmaktadır.

(*) Bu değer işletmelerin sahip olduğu toplam tarla arazi miktarı ile düz alanda tarımı yapılan antepfıstığı ve zeytin alanlarının toplam miktarının (5504 da) sahip olunan traktör sayısına (32) bölünmesiyle elde edilmiştir.

5.2.5. Bitkisel üretim durumu

Ele alınan araştırma bölgesi, polikültür^{tarımın} / fazla gelişmediği bir bölgedir. Bölgede antepfıstığı ve zeytin yetiştiriciliği egemen durumdadır. Aile başkanları, gerek antepfıstığı gerekse zeytin yetiştiriciliğini birinci derecede ailenin geçimini sağlamak için yaptıklarını belirtmişlerdir. Tarla ürünleri olarak bölgede yetiştirilen ürünlerin başında tahıllar gelmektedir. Tahıl üretimde bulunan ailelerin % 82.50'si kendi öz tüketimlerini karşılamak amacıyla üretimde bulunmaktadır.

Tablo : 5.44. İşletme Başına Düşen Bitkisel Ürünlerin Ekiliş Miktarları ve Oranları

Yetiştirilen Ürün Grupları	Ürün Çeşitleri	Ekiliş Miktarı (Adet veya dekar)	Toplam Ekiliş Oranı (%)
Bahçe Bitkileri (Adet)	Antepfıstığı	747.2	84.01
	Zeytin	125.7	14.13
	Diğerleri	16.5	1.86
	Toplam	889.4	100.00
Tarla Bitkileri (dekar)	Tahıllar	25.27	90.30
	Baklagiller	2.50	9.70
	Toplam	27.77	100.00

Tablo 5.44'de görüldüğü gibi ele alınan işletmelerde bahçe bitkileri ürünleri ön sırada yer almaktadır. Bunun içerisinde de % 84.01'lik oranla antepfıstığı başta

gelmektedir. Tarla bitkilerinde ise birinci sırayı % 90.30'luk oranla tahıllar almaktadır. Ayrıca, ele alınan ailelerin % 7.9'unda ara ziraati şeklinde üzüm yetiştiriciliği yapılmaktadır.

İncelenen ailelerde, aile başkanlarına "kaç yıldır tarımla uğraşıyorsunuz?" sorusuna alınan yanıtlar tablo 5.45'de verilmiştir. Bununla ailelerde aile başkanlarının mesleki hareketlilik durumlarının belirlenmesine çalışılmıştır.

Tablo : 5.45. Aile Başkanlarının Kaç Yıldır Tarımla Uğraştıkları

Uğraşılan Süre	Sayı	%
10 veya 10 yıldan az	19	14.96
11-20 yıl	18	14.17
21-30 yıl	30	23.62
31-40 yıl	33	25.98
41-50 yıl	17	13.39
50 yıldan fazla	5	3.94
Kendisi uğraşmayan	3	2.96
Bilmiyorum	2	1.57
Toplam	127	100.00

Kırsal kesimde aile ekonomisi büyük ölçüde tarıma bağlı olduğundan, aile bireyleri daha çok tarımsal faaliyetlerle uğraşmak zorundadır. Tarımla uğraşan insanların, bir başka sektöre geçerek çalışmalarını pek mümkün olmadığından mesleki hareketlilik çok düşük düzeydedir. Ülkemizde

tarım kesiminde çalışan nüfus oranının gelişmiş ülkelere oranla yüksek olması bu durumun bir göstergesidir. Bu nedenle araştırma bölgesinde de enaz 20 yıl ve daha fazla süre tarımla uğraşanların oranı yüksek çıkmıştır. Araştırmada antepfıstığının çok yıllık bir bitki olması nedeniyle, aile başkanlarının tarımla uğraştıkları süre ile, antepfıstığı ile uğraştıkları sürenin hemen hemen birbirine eşdeğer olduğu belirlenmiştir.

5.2.6. İncelenen işletmelerde hayvan varlığı

Daha önce de doğal ve coğrafi nitelikleri belirtilen araştırma bölgesi, tarım ürünleri yetiştiriciliğinde olduğu gibi hayvan yetiştiriciliğine de pek elverişli değildir. Bundan dolayı, ele alınan ailelerde hayvansal üretim öz tüketime yönelik yapılmakta, pazara yönelik üretimde bulunan aile sayısı ise 3-4'ü geçmemektedir. Bölgede hayvansal üretim faaliyeti daha çok mer'aya dayalı olarak gerçekleştirilmekte, hayvan besleme tekniği ve bakımı da geri durumdadır. Ele alınan ailelerde hem iş ve binek, hem de irat hayvanları bulunmaktadır.

Tablo :5.46. İncelenen İşletmelerde Hayvan Varlığı

Hayvan Türleri	Hayvan Sayısı (Adet)	İşletme Başına Düşen Hayvan sayısı (Adet)
<u>İrat Hayvanları</u>		
Sığır	52	0.41
Koyun	551	4.34
Keçi	408	3.21
Kümes hayvanları	1355	10.67
<u>İş ve Binek Hayvanları</u>		
At	56	0.44
Öküz	53	0.42
Eşek	41	0.32

Tabloda da görüldüğü gibi işletme başına düşen irat hayvanı olarak en fazla kümes hayvanlarına ve koyuna, iş ve binek hayvanı olarak at'a rastlanılmaktadır. İşletmelerde az sayıda sığır yetiştiriciliği de yapılmakta olup sığırların % 87'si yerli, % 13'ü melez veya kültür ırkı sığırlardır.

Araştırma bölgesinde antepfıstığı yetiştirilen alanların doğal konumu nedeniyle tarımsal işlerin bir bölümünün iş hayvanlarıncaya yapılması zorunlu olmaktadır. Öküz iş hayvanı olarak kullanılırken, at hem iş hem de binek hayvanı olarak kullanılmaktadır. Hemen her köy grubunda bulunmaktaysa da en çok dağ köylerinde bulunan eşek, binek hayvanı olarak kullanıldığı gibi, tarlaya tohum taşımak, tarladan eve ürün taşımak gibi tarımsal faaliyetlerde de kullanılmaktadır.

Hayvancılık, az miktarda ele alındığından asıl olarak evin kadın ve çocukları için işgücünü ve zamanını değerlendirmede önemli bir uğraştır. Tablo 5.46'da görüldüğü gibi ailelerde kümes hayvanları yeteri kadar bulunmaktadır. İrat hayvanlarının hepsi kırsal kesimde tarımsal uğraşın ayrılmaz ögesi olmasının yanısıra, ailenin temel besin maddesini de sağlamak durumundadır. Araştırma bölgesinde, az da olsa elde edilen hayvansal ürünlerin işlenip tüketilecek duruma getirilmesi, özellikle kadınların işgücünün değerlendirilmesinde temel bir ekonomik faaliyet olarak ortaya çıkmaktadır.

5.2.7. İşletmelerde antepfıstığı üretimi için girdi kullanımı ve başlıca gider türleri

Bilindiği gibi, tarımsal üretimde birim alandan elde edilen ürün miktarını artıran en önemli girdilerden birisi gübredir. Yapılan araştırmalara göre gübre kullanımının üretimi % 50 oranında arttırdığı belirtilmektedir.

Ele alınan işletmeler içinde gübre kullanan işletmelerin yaklaşık % 70'inde kimyevi gübre % 30'unda ise çiftlik gübresi ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Hayvan yetiştiriciliğinin az olması nedeniyle, işletmelerin çoğunluğu çiftlik gübresi gereksinimini işletme dışından karşılamaktadır. Gübre kullanan işletmelerin, olanak olduğunda kimyevi gübre kullanımından çok çiftlik gübresi kullanmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Üreticiler genelde yeterli düzeyde gübre kullanamadıklarını veya aşırı ve bilgisiz gübreleme yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu arada aile başkanlarının % 32.28'i maddi olanaksızlıklar nedeniyle son 2-3 yıldan beri gübre kullanamadıklarını belirtmişlerdir.

Nizip Tarım İlçe Müdürlüğünce(1987), bölge köylerinde yapılan bir araştırmaya göre, antepfıstığı yetiştiriciliğinin yapıldığı topraklarda genelde fosfor ve çinko oranının düşük olduğu azot, demir ve potasyomun da kısmen eksik olduğu belirlenmiştir. Düzenli gübreleme yapan aile başkanları iki yılda bir gübreleme yaptıklarını belirtmişlerdir. Üreticiler önceden beri alışlagelmiş bir

biçimde genellikle kompoze gübreleri (20-20-0) (18-46-0), sonbaharda toprağın yüzeyine serpmek suretiyle kullanılmaktadırlar. Aile başkanları her ağaç için ortalama 40-50 kg çiftlik, 1-4 kg. kimyevi gübre kullandıklarını belirtmişlerdir.

Tekin ve arkadaşları(1985), tarafından yapılan bir anket çalışmasında, çiftlik gübresi kullanılan antepfıstığı bahçelerinin diğerlerinden daha iyi ürün verdiği ve daha az periyodisite gösterdikleri belirtilerek, diğer gübrelerle birlikte çiftlik gübresinin mutlaka kullanılması gereği vurgulanmaktadır. Bunun için optimal gübre kullanımının ve tüketiminin artırılması amacıyla, üreticilere gübrenin kullanımının ve tekniğinin öğretilmesi ve benimsetilmesi gerekmektedir.

Antepfıstığı yetiştiriciliğinde önemli olan bir konu da hastalık ve zararlılara karşı mücadeledir. Ele alınan işletmelerin % 74.52'sinde hastalık ve zararlılara karşı düzenli olarak ilaçlama yapılmaktadır. Geri kalan işletmelerin ise son iki yıldan beri ilaçlama yapmadıkları belirlenmiştir. Özellikle dağ köylerinde bulunan bu işletmelerin sahipleri, üç yıl önce beyaz sinek zararlısına karşı yaptıkları ilaçlamanın olumsuz sonuç vermesi nedeniyle ilaçlamadan vazgeçtiklerini belirtmişlerdir. Antepfıstığı yetiştiriciliğinde ilaçların çeşidine göre değişmekle birlikte, ağaç başına 0.5-2 kg ilaç kullanılmaktadır. Bölgede üreticiler tarafından ilaçlamanın tam olarak bilinçli bir biçimde yapılmadığı görülmüştür. Bilinçli

olarak yapılmayan ilaçlama ürün kaybına, ağaç kurumasına neden olduğundan, üreticilere bu konudaki teknik bilgilerin verilerek, uygulamaya konulması gerekmektedir.

Tarımsal Üretimde : girdi masraflarından olan kredi ve işgücü kullanımı konularına, ayrıca değinildiği için, burada ele alınmamıştır. İşletmelerin sahip olduğu ağaç sayısı ile gübre ve ilaç kullanımı arasında yapılan korelasyon analizinde (0.714) anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Yani, işletmelerin antepfıstığı ağaç varlığı arttıkça doğal olarak gübre ve ilaç kullanımında artmaktadır.

Antepfıstığı yetiştiriciliğinde tesis yılı, tesis yılından verim yılına kadar olan ve verime yatmış bahçelerde yapılan başlıca gider türleri çizelge-1'de verilmiştir. Ayrıca, Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliğinin, araştırmanın yapıldığı yılda (1990), antepfıstığı için belirlediği 1 dekarın ve 1 kg ürünün maliyet bedeli çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge - 1.

Bir antepfıstığı bahçesinin tesis yılı gider türleri(*)

- Toprak işleme (2 defa),
- Çizgi açma,
- Çukur açma,
- Çöğür temini ve nakli (1 da. için 14-15 adet),
- Temel Gübreleme
- Çöğür dikimi

- Evcik yapılması,
- Sulama,
- Yıllık arazi kirası,
- İdari ve genel giderler.

Verim Yılına kadar bahçenin yıllık genel gider türleri(⌘)

- Tutmayan çöğürlerin yerine yenisinin dikilmesi (yalnız 1. yıl),
- Toprak işleme (her yıl 2 defa),
- Çapalama ve belleme,
- Aşı (1. yıl hariç),
- Mücadele,
- Gübreleme,
- Yıllık arazi kirası,
- İdari ve genel giderler.

Verime yatmış bir antepfıstığı bahçesinde gider türleri(⌘)

- Toprak işleme (4 defa),
- Çapalama ve belleme,
- Budama-ayıklama,
- Hasat-harman,
- Nakliye,
- Mücadele ilacı ve işçiliği,
- Gübreleme ve işçiliği,
- Yıllık arazi kirası,
- İdari ve genel giderler.

(⌘)Kaynak: Zirai Araştırma Enstitüsü, Gaziantep-1990.

Çizelge-2. Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Merkez Birliğince 1990 Yılı Ürünü İçin 1 dekar Antepfıstığı Bahçesi ve 1 Kg. Antepfıstığının Maliyet Bedeli

<u>Gider Türleri</u>	<u>Maliyet Bedeli (TL/da)</u>
1. Sürüm	22.000
2. Belleme	10.000
3. Budama ve ayıklama	10.000
4. Çit tamiri	10.000
5. Zirai mücadele ilaç bedeli	9.000
6. Zirai mücadele işçiliği	5.000
7. Gübre bedeli	5.000
8. Gübreleme işçiliği	3.000
9. Hasat işçiliği	6.500
10. Sergi yerine taşıma ve kurutma	3.000
11. Salkım ve yaprak ayırma	4.500
12. Ambalaj masrafı	1.500
13. Ambara ve pazara nakil	2.000
14. Bekçilik ve koruma	7.500
15. Diğer giderler	7.000
	<hr/>
	Toplam 106.000 TL/da
16. Yapılan giderlerin faiz karşılığı (% 25)106.000 x 0.25	26.500
17. Genel idare giderleri (toplam giderlerin % 3'ü)106.000 x 0.03	3.180
18. Çıplak arazi kıymetinin % 5'ten normal faizi 250.000 x 0.05	12.500
19. Tesis giderlerinin amortisman payı	19.330
	<hr/>
	Toplam 167.510 TL/da
20. Bir kg antepfıstığının maliyeti	
$\frac{\text{Giderler genel toplamı}}{\text{Alınan ürün miktarı}} = \frac{167.510}{30 \text{ kg/da}}$	5.585 TL/kg
21. Maliyet Bedeline % 30 üretici kârı	+ 1.675 TL/kg
22. 1 kg Antepfıstığının maliyeti	<hr/> <hr/> 7.260 TL/kg

5.2.8. İşletmelerde kredi kullanımı ve kooperatifleşme

Tarım ekonomisi yönünden ulaşılmak istenilen hedefler arasında bulunan; birim alandan elde edilen verimin arttırılması, birim alana düşen maliyetin azaltılması, tarım ürünlerinde çeşitlerin geliştirilmesi, ekim ya da dikimden pazarlamaya kadar üreticinin ekonomik olarak desteklenmesi, ancak üreticinin gerek kendisi gerekse devlet tarafından örgütlenmesi ve kurumlaşması ile gerçekleşir. Belirtmeye çalıştığımız destekleme ve örgütlenme aracı olarak başta kooperatifler önerilmektedir.

Tarımsal kooperatifçilik, özellikle küçük tarım işletmelerinin egemen olduğu ülkelerde büyük önem taşır. Türk tarımında da bu tür işletmeler egemen olduğundan, kooperatifçilik yaşamsal önem taşımaktadır. Çünkü küçük tarım işletmelerinin bazı sakıncaları ancak kooperatiflerle giderilebilir (Mülayim, 1990).

Kooperatifçilik, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere önemli bir sosyal ve ekonomik hareket olup, genel gelişme sürecinde önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Bilindiği gibi üreticiler tek başlarına çözümleyemeyecekleri birçok girişimde, ekonomik örgütler biçiminde birleşmek suretiyle, kooperatifçilikten büyük ölçüde yararlanabilmektedirler. Ülkemizde faaliyetleri oldukça eskilere dayanan kooperatifçilik hareketi, ülke genelinde olduğu gibi araştırma bölgesinde de istenilen düzeyde değildir.

Araştırma kapsamına alınan köylerden yalnızca birinde Tarım Kredi Kooperatifi (T.K.K) bulunmaktadır. Köylerin üçü Nizip ilçe merkezinde, geri kalan iki köy ise komşu köyde bulunan T.K.K.'ne bağlı olup, buralardan yararlanmaktadırlar. Ayrıca araştırma bölgesinde Nizip ilçe merkezinde ve Arıl kasabasında Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliğine bağlı birim kooperatifler bulunmaktadır.

Araştırma bölgesinde, ürün çeşitliliğinin az olması, üreticilerin çoğunluğunun ekonomik anlamda kredi kullanabilecek büyüklükte arazi varlığına sahip olmaması ve bölge halkının kredi koşullarını ağır bulması nedeniyle kooperatifçilik hareketlerinin yetersiz düzeyde olduğu gözlenmiştir. Ayrıca araştırma bölgesinde üreticilerle kredi kurumları arasındaki ilişkilerin yetersiz düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bunun başlıca nedeni, kredi kurumlarının (T.K.K.'leri ve T.C.Ziraat Bankası) üreticilerin kredi isteklerini tam olarak karşılayamamasıdır. Tarım Kredi Kooperatiflerinin sınırlı olanaklarla üreticiye destekte bulunmaya çalışması, T.C.Ziraat Bankasının az sayıda üreticiye kredi sağlaması -sahip olunan arazi varlığından dolayı- bölge halkı ile kredi kurumları arasında kopukluğa neden olmaktadır.

Araştırmada aile başkanlarının kooperatiflere üyelik durumları ve kooperatiflere ilişkin görüşleri alınmış ve ayrı ayrı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tablo : 5.47. Aile Başkanlarının Üye Oldukları Kooperatifler

Üye Olunan Kooperatif	Sayı	%
Herhangi bir kooperatife üye olmayan	73	57.48
Tarım Kredi Kooperatifi üyesi	42	33.07
Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri üyesi	12	9.45
Toplam	127	100.00

Tabloda da görüldüğü gibi aile başkanlarının yarısından fazlası herhangi bir kooperatife üye değildir. Bu aile başkanlarının, % 45.46'sı köylerinde kooperatif bulunmaması, % 33.33'ü faiz oranının yüksekliği ve tapu istenmesi, % 12.12'si verilen kredi miktarının yetersiz olması, % 9.09'u ise kooperatiflerin yeterince yararlı olmadığına inanmaları gerekçesiyle üye olmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan araştırma sırasında birden fazla kooperatife üye olan aile başkanına rastlanmamıştır.

Araştırmada ele alınan aile başkanlarının % 48.23'ünün (61 kişi) kredi kullanmakta olduğu belirlenmiştir. Bu oranın herhangi bir kooperatife üye olan aile başkanları oranından (% 42.52) yüksek olması, bazı üreticilerin başka üreticiler aracılığı ile kredi kullanmaları nedeniyledir.

Tablo: 5.48. Kullanılan Kredinin Kaynakları

Kredi Kaynağı	Sayı	%
T.K.K.'den	39	63.93
T.C.Ziraat Bankası'ndan	21	34.43
Tefeciden	1	1.64
Toplam	61	100.00

Tablo 5.48'de görüldüğü gibi aile başkanlarının (kredi kullanan) % 63.93'ü Tarım Kredi Kooperatiflerinden, % 34.43'ü T.C.Ziraat Bankasından, % 1.64'ü de tefeciden kredi sağlamaktadır. T.C. Ziraat Bankasından kredi sağlayanlar, daha çok traktör alımı amacıyla bunu gerçekleştirmiştir. Söz konusu bankanın, üreticiden 300 da. işlenebilir arazi karşılık gösterilerek traktör alımı için kredi vermesi, bankadan kredi kullananların oranını düşürmektedir. Aile başkanları, gerek nakit gerekse gübre, ilaç v.s. girdi gereksinmesinde daha rahat kredi sağlanması (formaliteler ve ulaşım nedeniyle) nedeniyle T.K.K.'nden yararlanma yoluna gittiklerini belirtmişlerdir.

Tablo: 5.49. Kredinin Kullanılma Amaçları

	Kullanılma Amaçları	Sayı	%
Tarımsal Amaçlar için	Traktör alımında	18	29.51
	Girdi kullanımında (ilaç, gübre, tohum, v.s.)	17	27.57
Tarımdışı Amaçlar için	Aile gereksinmelerini veya düğün masraflarını karşılamak amacıyla	23	37.70
	Borç ödeme amacıyla	3	4.97
	Toplam	61	100.00

Tablo 5.49'da görüldüğü gibi kredi kullanan aile başkanlarının yarısına yakın bölümü aldıkları krediyi tarımdışı amaçlar için kullanmışlardır. Bu durum daha çok

Üreticilerin tarımdan sağlanan gelirin yeterli olmaması nedenine bağlanabilir. Kredi kullanan aile başkanlarının % 37.87'si ipotek, % 62.13'ünün ise senet karşılığı kredi kullandıkları saptanmıştır. Yine bu aile başkanlarının % 67.21'i kredi borcunu öderken güçlük çektiklerini, % 8.20'si arasına güçlük çektiklerini, % 4.92'si bu konuda sorunları bulunmadığını, % 16.39'u ise henüz ödeme zamanının gelmediğini belirtmişlerdir. Kredi kullanan aile başkanlarına göre kredi gerek tarımsal üretimde gerekse günlük yaşamda bir güvence kaynağıdır.

Tablo: 5.50. Aile Başkanlarının Kredi Kullanmama Nedenleri

Kullanmama Nedenleri	Sayı	%
-Faiz oranının yüksek olması ve ipotek sorunu	16	24.24
-Gereksinim duymayan	12	18.18
-Kredi miktarının yetersiz ve faiz oranının yüksek olması	11	16.67
-İpotek sorunu	10	15.15
-Faiz oranının yüksek olması	9	13.64
-Verilen kredi miktarının yetersiz olması	5	7.57
-Formalitetlerin fazla olması	3	4.55
Toplam	66	100.00

Tablo 5.50'de görüldüğü gibi kredi kullanmayan aile başkanlarının büyük çoğunluğu buna neden olarak; faiz oranının yüksek olmasını ve/veya ipotek sorununun

bulunmasını göstermişlerdir. Antepfıstığı yetiştiriciliği için T.K.K.'leri üreticiye 80.000 TL/da kredi vermektedir. Üreticiye göre bu kredi limiti gereksinimleri karşılayamamakta ve üretici bu nedenle çoğu defa kredi kullanmamayı tercih etmektedir. Diğer yandan üreticiler, kredilere uygulanan faiz oranının antepfıstığı fiyatındaki artışlardan daha yüksek bir durum gösterdiğini **bu** da kredi kullanımına engel olan bir diğer faktör olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada dinsel kuralları neden göstererek kredi kullanmayan aile başkanına rastlanılmamıştır.

Aile başkanlarının kooperatiflerin üreticilere kredi dışında sağladığı olanaklara ilişkin görüşleri tablo 5.51'de verilmiştir.

Tablo: 5.51. Aile Başkanlarının, Kooperatiflerin Sağladığı Olanaklar Hakkındaki Görüşleri

Sağladığı Olanaklar	Sayı	%
Nakit temini sağlıyor	21	38.89
Girdi temini sağlıyor	13	24.07
Ürün alımını sağlıyor	12	22.22
Hem girdi, hemde nakit temini sağlıyor	8	14.82
Toplam	54	100.00

Tabloda da görüldüğü gibi kooperatiflere üye olan aile başkanlarının % 38.89'u kooperatiflerin kendilerine nakit, % 24.07'si girdi, % 14.82'si hem girdi hem de nakit

sağladığı, % 22.22'si ise ürün alımında bulunduğunu belirtmişlerdir. Bölgede ürün alımında bulunan G.T.S.K.B'ne üye olan 12 aile başkanından - zorunlu olduğu halde- 5'i ürününü doğrudan kooperatife satmaktadır. Aile başkanları sözkonusu birliğin zamanında alımda bulunmadığı ve/veya düşük fiyatlarda alımda bulunduğu için bu yolu seçtiklerini belirtmişlerdir.

Araştırma bölgesinde bulunan üreticiler ürünlerini genellikle ya tüccara satmakta ya da komisyoncu aracılığıyla pazarlamaktadır. Buna neden olarak, üreticilerin ürününü yıl içinde edindiği borçlardan dolayı hemen satmak istemeleri (tüccara veya komisyoncu aracılığıyla) ve yukarıda da belirtildiği gibi G.T.S.K.B.'nin çoğu yıllar geç alımlarda bulunması veya piyasaya göre düşük fiyatlarda alımda bulunması gösterilebilir.

Ele alınan aile başkanlarının büyük çoğunluğu kooperatifleri kendileri için, bir ekonomik yardım kaynağı ve köyün kalkınmasını sağlayacak başlıca kurumlardan biri olarak görmektedir. Aile başkanları genelde kooperatifler hakkında doğru fakat eksik bilgiye sahiptir. Bu durum, köylerde kooperatifçilik eğitiminin eksikliğini ortaya koymaktadır. Kooperatif bulunan veya bulunmayan köylerdeki aile başkanlarının hemen hepsi, köylerinde kooperatif bulunmasını olumlu karşılamaktadır. Fakat aile başkanlarının çoğunluğu aynı zamanda, kooperatiflerin faaliyetlerinin yeterli düzeyde olmadığını, kendilerine gereken desteğin verilmediğini ve kooperatiflerden yararlanma koşullarının ağır olduğunu da belirtmişlerdir.

Tarımsal kooperatifçiliğin temel amacı, küçük köylü işletmelerinin kooperatifler aracılığı ile kendi haklarını savunmaları olduğuna göre, bu işletmelerin var olan fonksiyonları da bu sayede sağlamlaştırılır (Mülâyim, 1975). Araştırma bölgesinde de ailelerin gerek araç, gerek arazi, gerekse ekonomik güçleri itibarıyla küçük işletmeler olduğu dikkate alınır, tarımsal kooperatiflerin bölgede daha yoğun faaliyet göstermelerinin yararları kendiliğinden ortaya çıkar.

5.2.9. İşletmelerin gelir durumları

Hemen hemen tüm sosyo-ekonomik amaçlı araştırmalarda en zor olan konu, bireyin gelirine ilişkin konularda sağlıklı bilgi almaktır (Yıldırak-Tatlıdil, 1988).

İşletmelerin gelirinin hesaplanmasında, bireyin araştırmacıya doğru olarak bilgilendirip bilgilendirmediği her zaman tartışılabilmektedir. Diğer yandan işletmelerin yıllık gelirlerinin hangi kaynaklardan elde edildiğinin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde tam bilgi alınamaması nedeniyle, konunun tam olarak ortaya konmasında zorluk çekilmektedir. Bundan dolayı işletmelerin gelir miktarları yıl üzerinden toplam olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

5.2.9.1. Tarımsal ve tarımdışı gelirler

Bilindiği gibi, antepfıstığı ve zeytin periyodisite gösteren bitkilerdir. Dolayısıyla üretici bir yıl ürün

almakta, ertesi yıl çok az ya da hiç ürün alamamaktadır. Bu nedenle işletmelerin yıllık tarımsal gelirleri hesaplanırken, antepfıstığı ile zeytinin iki yılda bir ürün verdiği için, ürün verdiği yılın geliri ile tek yıllık bitkiler ve diğer meyvelerin ise (kayısı, erik, nar) iki yıllık toplam gelirleri alınmış (masraflar düşüldükten sonra) ve tek yıla indirgenmiştir. Ayrıca hayvan yetiştiriciliği yapan işletmelerde de hayvansal üretim geliri aynı şekilde hesaplanmıştır. Bunlara, yine aynı biçimde işletme dışı tarımsal gelirler de eklenerek işletmelerin yıllık toplam tarımsal gelirleri bulunmuştur. İşletmelerin geliri saptanırken, işletme masraflarının da iki yıllık toplamı ele alınarak tek yıla indirgenmesine özen gösterilmiştir.

İşletmelerin yıllık toplam tarımsal gelirleri içinde; antepfıstığı % 73.36, zeytin % 12.40, tahıllar % 7.8, baklagil ve diğer meyveler (kayısı, erik, nar) % 1.2, hayvancılık % 0.4, işletme dışı tarımsal gelirler ise % 4.84 oranında pay almaktadır. İşletme dışı tarımsal gelirler, işgücü veya traktör kullanımı sonucu oluşmaktadır. Ayrıca işletmelerin % 59'unun tarımsal gelir kaynağı sadece antepfıstığına, geriye kalan ve birden fazla üretim faaliyetlerinde bulunan (% 41 oranında) işletmelerin ise % 92'sinin gelir kaynağı birinci derecede antepfıstığına bağlıdır.

Ele alınan işletmelerde tarımdışı gelirleri; esnafın (bakkal, kahveci, değirmenci v.b) ve geçici olarak tarımdışı beden işçiliği veya fabrika işçiliği ya-

penların elde ettikleri gelirler oluşturmaktadır. Tarımdışından gelir elde eden % 33.07 oranındaki işletmenin gelir kaynaklarının % 43.54'ü esnaflıktan, % 35.19'u fabrika işçiliğinden, % 21.27'si beden işçiliğinden oluşmaktadır. Tarımdışı gelir elde edenlere en fazla dere köylerinde, en az dağ köylerinde rastlanmıştır. Dere köylerinde, tarımdışı gelirler daha çok, köy yakınında bulunan fabrikalarda geçici olarak çalışma sonucu elde edilmektedir. Araştırmada tarımdışından elde edilen yıllık gelirin, toplam yıllık gelir içindeki payının % 5'ten daha az olduğu saptanmıştır.

5.2.9.2. Toplam aile gelirleri

Ailenin bir yıl içinde gerçekleştirdiği tarımsal gelir ile tarımdışı gelirlerin toplam aile gelirini oluşturmaktadır. Araştırmada buna göre ailelerin yıllık toplam gelirleri hesaplanmış ve bulunan değerler tablo 5.52'de verilmiştir.

Tablo 5.52'de görülebileceği gibi aileler yıllık toplam gelirlerine göre altı basamakta toplanmıştır. Ailelerin % 25.20'si 5.000.000 veya daha az, % 32.28'i 5.000.001-10.000.000 TL., % 15.75'i 10.000.001-15.000.000 TL., % 5.51'i 15.000.001-20.000.000 TL., % 13.39'u 20.000.001-30.000.000 TL. arasında % 7.87'si ise 30.000.000 TL'den daha fazla yıllık gelire sahip bulunmaktadır.

Ailelerin yıllık toplam gelirleri ise antepfıstığı ve zeytin ağaç sayısı ve tarla arazisi varlığı arasında

Tablo : 5.52. Ailelerin Yıllık Toplam Gelirlerine Göre Dağılımları (TL/Yıl)

Yıllık Gelir Basamağı (TL)	Sayı	%	Ortalama	Endüğük	Enyüksek
5 milyon veya daha az	32	25.20	3.101.250	1.650.000	5.000.000
5.000.001-10.000.000	41	32.28	8.038.205	5.500.000	10.000.000
10.000.001-15.000.000	20	15.75	12.690.500	10.250.000	14.800.000
15.000.001-20.000.000	7	5.51	18.290.000	17.400.000	19.400.000
20.000.001-30.000.000	17	13.39	23.849.118	20.775.000	29.400.000
30.000.000'dan yukarısl	10	7.87	44.090.000	32.300.000	60.050.000
Toplam	127	100.00			

bir ilişki yapılan korelasyon analizinde(0.930) anlamlı/bulunmuştur. Beklenildiği gibi işletmelerin antepfıstığı ve zeytin ağacı sayısı ile tarla arazisi varlığı arttıkça gelirleri de artmaktadır.

Araştırma sırasında toplam yıllık geliri ortalama 3.101.250 TL. olan(5.000.000 veya daha az gelir grubunda) % 25.20 oranındaki ailelerin geçim koşulları yönünden oldukça zor durumda oldukları gözlenmiştir. Bu ailelerin büyük çoğunluğunun kente göç arzusu içinde buldukları ve daha rahat bir yaşam düzeyine erişebilmek için bulabilecekleri her işi yapma eğiliminde oldukları saptanmıştır. Ortalama olarak en alt gelir basamağında bulunan aileler ile en fazla gelir basamağında bulunan aileler arasında yaklaşık 14 kat gelir farkı bulunmasına karşın, bu aileler arasında yaşam biçimi, eğitim düzeyi ve birey sayısı bakımından önemli farklar olmadığı gözlenmiştir.

Eğitim düzeyi açısından geri durumda olan toplumlarda -olduğu gibi araştırma gölgesinde de- aileler ekonomik durumlarına henüz yaşam biçimlerine yansıtacak bilinç düzeyine erişememişlerdir(Yıldırak,1987).

Tablo:5.53. Köy Gruplarına Göre Aile Başına Düşen Ortalama Yıllık Toplam Gelir Miktarı

Köy Grubu	Ele Alınan Aile Sayısı	Aile Başına Düşen Yıllık Toplam Gelir Miktarı (TL/Yıl)
Dağ köyleri	40	10.364.000
Fıratkenarı köyleri	22	12.109.000
Barak köyleri	40	14.313.250
Dere köyleri	25	15.776.000

Araştırma kapsamına alınan köylerde, buldukları köy gruplarına göre tarımsal gelir yönünden farklılık bulunmaktadır. Tablo 5.53'de görüldüğü gibi ortalama yıllık en fazla toplam gelire Dere köylerinde, en az toplam gelire ise Dağ köylerinde rastlanılmaktadır. Dere köylerinde arazi yapısından dolayı antepfıstığının yanı sıra zeytin, tahıl ve çeşitleri meyve türlerinin yetiştirilmesi aile başına düşen yıllık toplam gelirin yüksek olmasını sağlamaktadır. Buna karşın, aile başına en az yıllık toplam gelire sahip bulunan dağ köylerinde ise antepfıstığı ve çok az miktarda zeytin yetiştiriciliği yapılmaktadır.

5.2.10. İşletmelerde Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin ve Zirai Araştırma Enstitüsü'nün yeri ve önemi

Üreticilerin yetiştiricilikle ilgili sorunlarının çözümlenmesinde, yayım hizmetlerinin ve teknik konulardaki bilgilerin zamanında götürülmesinde, bölgedeki tarımsal kuruluşlar en önemli bilgi kaynağıdır. Bu kuruluşlar üreticilerin köylerine veya işletmelerine gelerek onlara çeşitli konularda bilgi verirken, üreticilerde gereksinimleri olduğunda bu kuruluşlara giderek bilgi sağlayabilmektedir.

Araştırma bölgesinde antepfıstığı konusunda sürekli çalışma ve araştırma içinde bulunan Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (G.T.S.K.B.), ürünlerin satın alınması, işlenmesi, pazarlanması gibi daha çok ekonomik

ağırlıklı konularda, Ziraî Araştırma Enstitüsü (Z.A.E.) ise yetiştiricilik ve mücadele konularında üreticiye hizmet götürmekle yükümlüdür. Diğer yandan Gaziantep Tarım İl Müdürlüğü ile Nizip Tarım İlçe Müdürlüğünde üreticilere yenilikleri ulaştırmakla yükümlüdürler.

G.T.S.K.B. kurulduğu 1940 yılından beri onbinlerce ortağına ve üretici ailesine hizmet vermektedir. Birlik; antepfıstığı, zeytin, kırmızı biber, üzüm ve bakliyat ürünlerinde bölge üreticisine hizmet etmekte ve desteklemektedir. Üreticilerin ürünlerini değerlendirmekte, işlemekte ve pazarlama işlemlerini gerçekleştirmekte olan birlik, faaliyetlerini daha çok antepfıstığında yoğunlaştırmaktadır. 1987/88 üretim sezonuna kadar (çeşitli yıllar olmamakla beraber) destekleme alımlarında bulunan birlik, Türkiye antepfıstığı üretiminin % 60-70'ini satın alıp işlemekte ve ürünü gerek iç gerekse dış pazara hazırlamaktaydı. 1988/89 üretim sezonundan itibaren bu üründe destekleme alımlarının kaldırılmasından sonra Birlik tüccar gibi piyasaya girip alımlarda bulunmakta ve antepfıstığı işleyip, pazarlamaktadır. Fakat Birliğin satın aldığı antepfıstığı miktarında son yıllarda oldukça azalma olmuştur. Bunda en büyük neden, devletin birliğe sağladığı desteğin azalması ve finansman kaynaklarının daralmasıdır.

Araştırma bölgesinde birliğe bağlı olarak, Nizip ilçe merkezinde ve Arıl kasabasında birim kooperatif bulunmaktadır. Temel amacı, üreticinin bireysel olarak

gerçekleştiremeyeceği tarım endüstrisini kurmak, bölge üreticisine yararlı olmak ve tüketiciye sağlık koşullarına uygun biçimde temiz ve ucuz malı verebilmek olan G.T.S.K.B. hakkında, araştırmada ele alınan aile başkanlarının büyük çoğunluğu bilgi sahibi iken, ancak % 9.45'i birliğe üye durumdadır.

Gaziantep'te bulunan Ziraî Araştırma Enstitüsü, 1939 yılından beri antepfıstığında yetiştiricilik, mücadele, ürün muhafazası ve işleme konusunda çalışmalar yapmakta ve bunu üreticilere ulaştırmaktadır. Enstitü, ayrıca üreticilere fidan ve çöğür temininde yardımcı olmaktadır. Fakat aile başkanları, enstitünün kendilerine yeteri kadar yayım ve teknik hizmeti vermediğini belirtmişlerdir. Aile başkanları bu hizmetlerin daha sık ve zamanında gerçekleştirilmesi arzusundadırlar.

Üreticilerin tarımsal konularda en çok ilişkide buldukları kuruluş Tarım İlçe Müdürlüğüdür. Tarım İlçe Müdürlüğü ile ilişkiler, daha çok karşılıklı ziyaret biçiminde yapılmaktadır. Aile başkanlarının % 79.53'ü yetiştiricilik konusunda gereksinim duydukları bilgileri Tarım İlçe Müdürlüğünden edinmektedirler. Geriye kalan üreticiler ise kendi bilgilerinin yeterli olduğunu veya tecrübeli üreticilerden bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. Tarım İlçe Müdürlüğünden bilgi alan aile başkanlarının % 87.90'ı bilgileri sözlü, % 3.23'ü uygulamalı, geri kalanlar ise her iki biçimde almaktadır.

Gerek muhtarlarla gerekse üreticilerle yapılan görüşmelerde, tarımsal yayım hizmetlerinin yeterli olmadığı belirtilmiş ve Tarım İlçe Müdürlüğü elemanlarının daha sık ziyaretleri istenmektedir. Bunun ile üreticiler yetiştirme teknikleri ve mücadele konusundaki son gelişmeler hakkında daha fazla bilgi edinebileceklerini belirtmişlerdir. Tarım İlçe Müdürlüğü yetkilileri ise araç ve personel bakımından oldukça sınırlı olanaklara sahip olduklarını ve bu nedenle üreticilerle ilişki kuramadıklarını öne sürmüşlerdir.

Üreticilerin gereksinim duydukları tarımsal yayım hizmetlerine gereken önem verilerek, üreticilerin hem ekonomik durumları olumlu yönde değiştirilebilir hem de modern tarıma geçişleri hızlandırılabilir. Tarımsal yayıma düşen bu görevin yerine getirilmesi kalkınmayı başlatan ilk hareket olarak sayılabilir.

5.3. Araştırma Bölgesinde Sosyal Değerler ve Toplumsal Değişme

5.3.1. Köylerde boş zamanların değerlendirilmesi

Boş zaman, bireyin hem kendisi ve hem de başkaları için bütün zorunluluklardan ya da bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir etkinlikle uğraşacağı zamandır. Bireyin kesin olarak bağımsız ve özgür olduğu iş yaşamının dışındaki bir zamandır. Boş zamanların değerlendirilmesi ise bireyin istediği bir uğraşı ile zevk ve doyum sağlamak amacıyla boş zamanını geçirmesidir (Tezcan, 1982).

Köysel yaşamda işlerin daha çok mevsimlik olması, özellikle kış mevsimlerinde köy halkının büyük bölümünün zamanını boşa geçirmesine neden olmaktadır. Araştırma bölgesinde antepfıstığı yetiştiriciliğinin daha çok dağlık, kayalık, taşlık yani traktörün giremediği alanlarda yapılması, ulaşım ve toprak işlemeden kaynaklanan güçlükler nedeniyle çalışma süresini uzatmaktadır. Bundan dolayı çoğu zaman kış aylarında bile antepfıstığı bahçelerinde karasaban ile sürüm işlemi yapılmaktadır. Fakat buna karşın, üreticilerin özellikle kış mevsimlerinde oldukça fazla miktarda boş zamanının bulunduğu saptanmıştır.

Ele alınan aile başkanlarına göre boş zaman; hiçbir biçimde faaliyette bulunulmayan zamandır. Aile başkanlarının bu düşüncelerinden dolayı, boş zamanda hiçbir uğraşı da bulunmadıkları gözlenmiştir. Araştırmada aile başkanlarına boş zamanlarının nasıl değerlendirildiği sorulmuş ve alınan yanıtlar değerlendirilerek tablo 5.54'de verilmiştir.

Tablo:5.54. Aile Başkanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri

Değerlendirme Biçimi	Sayı	%
- Köy odalarında, komşularda v.b. yerlerde sohbet, gezme v.b.	67	52.76
- Tarımsal faaliyetler	14	11.02
- İş bulursa çalışan	12	9.45
- Kahvede oyun, sohbet	11	8.66
- Esnaf olarak (bakkal, değirmen, kahve) çalışan	9	7.09
- Boş zamanı olmayan	8	6.30
- İl ve ilçede oturan yakınları ziyaret	6	4.72
Toplam	127	100.00

Tablo 5.54.'de görüldüğü gibi aile başkanlarının büyük çoğunluğu (% 88.98) boş zamanlarında herhangi bir ekonomik uğraşta bulunmamaktadır. Köylü halkın eğitilerek, bireyin boş zamanını akılcı bir biçimde değerlendirilmesi ile birey birşeyler üretebilen, yaratabilen duruma getirilebilir. Bunun için bölgede dikiş-nakiş, halıcılık gibi çeşitli kurslar düzenlenerek ve küçük işletmeler şeklinde antepfıstığı işleme tesisleri kurularak köy halkının boş zamanını en iyi biçimde değerlendirilmesi sağlanabilir. Ne yazık ki, bu tür faaliyetler bölgede ya çok az düzenlenmekte ya da hiç yapılmamaktadır.

5.3.2. Aile başkanlarının geleceğe yönelik tercihleri ve beklentileri

Her insan yaşamında daha fazla olanak sahibi olmak ve çeşitli özlemlerini gerçekleştirmek ister veya daima

bunların özlemi içerisinde, ayrıca her konuşmasında da bunu dile getirir. Bunlar dikkate alınarak araştırmada, aile başkanlarına daha fazla olanak sahibi olunması durumunda, geleceğe yönelik tercihlerinin neler olduğu sorulmuştur.

Tablo: 5.55. Aile Başkanlarının Olanak Sahibi Olmaları Durumunda Geleceğe Yönelik Tercihleri

Yapılmak İstenen İşler	Sayı	%
- Şehre göçüp, fabrika kurmak, ticaretle uğraşmak (böylece çocukların geleceğini garanti altına almak)	69	54.34
- Çocuklarını okutmak	26	20.47
- Daha fazla antepfıstığı yetiştirmek, arazi satın almak	15	11.81
- Köyde iş kurmak, ticaretle uğraşmak	6	4.72
- Bir şey yapmak istemeyen	6	4.72
- Yanıtsız, bilmiyorum	5	3.94
Toplam	127	100.00

Tablo 5.55'de görüldüğü gibi aile başkanlarının yarısından fazlası olanak sahibi olmaları durumunda, şehre göç edip fabrika kurmayı, ticaretle uğraşmayı arzulamakta ve böylece çocuklarının geleceğini garanti altına almak istemektedirler.

Bu soruya verilen yanıtlar kırsal alanda yaşayan ailelerin sosyal değerlerini yansıtmaması yönünden ilginçtir. Aile başkanlarının en fazla istekleri olan şehre göç

edip fabrika kurmak, ticaretle uğraşmak biçimindeki istekler, maddi durumlarının yetersizliğinden ve bugüne kadar sahip olamadıkları zengin olma arzusunun bilinçaltı özlemini yansıtmaktadır. Burada dikkati çeken bir konu da daha fazla antepfıstığı yetiştirmek ve arazi satın almak isteyenlerin oranının (% 11.81) düşük olmasıdır. Bu durum halkın tarımsal üretimden beklediğini bulamamasının bir sonucu olarak kabul edilebilir.

Ayrıca aile başkanlarına yöneltilen "yaşantınızdaki en büyük özleminiz nedir?" sorusuna, aile başkanlarının % 59.84'ü zengin olmak, % 12.59'u çocuklarını okutmak ve iyi bir gelecek sağlamak, % 10.24'ü Hac'ca gitmek, % 4.74'ü ise okul, yol, hastane yaptırmak biçiminde yanıt vermektedir. Burada da aile başkanlarının zengin olmak arzusu ve özlemi içinde oldukları görülmektedir.

5.4. Aile Başkanlarının Antepfıstığı Yetiştiriciliğine İlişkin Düşünceleri

Bu bölümde, yıllardır antepfıstığı yetiştiriciliğinde bulunan aile başkanlarının yetiştiriciliğe ilişkin düşünceleri ele alınmıştır. Bunun ile aile başkanlarının antepfıstığı yetiştiriciliğinden memnun olup-olmadıkları ve buna etki eden unsurların yanısıra, antepfıstığı yetiştiriciliğinin zor yönlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Burada öncelikle aile başkanlarına "antepfıstığı ile uğraşmaktan memnun musunuz?" biçiminde bir soru yöneltilmiştir. Soruya aile başkanlarının % 61,42'si evet, % 34,64'ü hayır biçiminde yanıt vermişlerdir. % 3,94'ü ise soruyu yanıtlamamışlardır. Diğer yandan antepfıstığı ile uğraşmaktan memnun olan ve olmayan aile başkanlarına bunların nedenleri sorulmuştur. Sorulara alınan yanıtlar tablo 5.56. ve 5.57.'de verilmiştir.

Tablo: 5.56. Aile Başkanlarının Antepfıstığı Yetiştiriciliğinden Memnun Olma Nedenleri

Nedenler	Sayı	%
Başka seçenek olmaması	37	47,44
Verimsiz alanları değerlendirebilmesi	14	17,95
Fiyatının yüksek ve satışının kolay olması	9	11,54
Yetiştiriciliğin kolay olması	6	7,69
Masrafının az olması	4	5,13
Yanıtsız	8	10,25
Toplam	78	100,00

Tablo 5.56.'de görüldüğü gibi aile başkanlarının -memnun olan- % 47,44'lük bir kısmı başka seçenek olmaması

nedeniyle zorunlu olarak antepfıstığı yetiştiriciliğinde bulunmaktadır. Burada ,bu aile başkanlarının,hoşnutlukla zorunluluğu birbirine karıştırdığı anlaşılmaktadır.

Tablo:5.57.Aile Başkanlarının Antepfıstığı Yetiştiriciliğinden Memnun Olmama Nedenleri

Nedenler	Sayı	%
Gelirinin az olması ve emeğin karşılığının alınamaması	21	47.73
Tesis yılından uzun süre sonra meyveye yatması	9	20.46
Dağlık,kayalık alanlarda yetişmesi, mücadelesinin zor olması	5	11.36
Devamlı bakım istemesi	5	11.36
Yanıtsız	4	9.09
Toplam	44	100.00

Tablo 5.57 'de görüldüğü gibi antepfıstığı yetiştiriciliğinden memnun olmayan aile başkanlarının çoğunluğu buna neden olarak,ürünün gelirinin az ve meyveye yatma süresinin uzun olmasını ileri sürmüşlerdir.

Araştırmada ayrıca,aile başkanlarına antepfıstığından elde edilen gelirin yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Soruya alınan yanıtlar tablo 5.58'de verilmiştir.

Tablo: 5.58. Antepfıstığından Elde Edilen Gelirin Yeterlilik Durumu

Yeterlilik Durumu	Sayı	%
Yeterli	24	18.90
Yeterli değil	67	52.76
Ürünün bol olduğu yıllarda yeterli	34	26.77
Yanıtsız	2	1.57
Toplam	127	100.00

Tabloda görüldüğü gibi aile başkanlarının büyük çoğunluğu, elde ettikleri gelirin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, araştırmada aile başkanlarının % 36.22'sinin alternatif bir ürün bulunduğu veya sulama olanağına kavuşulduğunda (düz alanlarda arazisi olanlar) antepfıstığı yetiştiriciliğinden ayrılacakları belirlenmiştir. Antepfıstığı yerine yetiştirilmek istenilen ürünlerin başında, pamuk ve sebze çeşitleri yer almaktadır.

Buraya kadar belirtildiği gibi, aile başkanlarının büyük çoğunluğu yetiştiricilikte mutlaka bir zorluk bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum, aile başkanlarının zorunlu olarak yetiştiricilik yaptıklarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

5.5. Antepfıstığı Üreticilerinin Sorunları

Bütün sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de bir takım sorunlar bulunmaktadır. Fakat, tarım sektörünün sorunları, sektörün kendine özgü özellikleri nedeniyle, diğer üretim kollarına göre daha karmaşık yapıdadır. Bilindiği gibi, tarımsal üretim büyük ölçüde doğa koşullarına bağlıdır. Bu bağımlılık (sera yapımı, ilaçlama, sulama v.b) bazı önlemlerle azaltılabilmekle birlikte kesinlikle ortadan kaldırılamamaktadır.

Hemen hemen bütün tarım ürünlerinde olduğu gibi antepfıstığında da bir takım sorunlar bulunmaktadır. Sorunların çözüme kavuşturulması ile ürünün değeri daha da artacak aynı zamanda üretici daha fazla üretim ve ^{daha iyi} yaşama olanağın kavuşmuş olacaktır. Bu bölümde antepfıstığı üreticilerinin sorunlarının çeşitli açılardan ortaya konulmasına çalışılmıştır.

5.5.1. Eğitim ve sağlık sorunları

Daha öncede belirtildiği gibi araştırma kapsamına alınan köylerde ilkokul sonrası eğitime devam eden birey sayısı oldukça azdır. Bu daha çok köylerde ilkokul sonrası eğitim veren okulların ya hiç bulunmaması ya da yetersiz işlevde bulunmasındandır. Ele alınan aile başkanları özellikle dağ köylerinde bulunan köylerinde eğitim hizmetlerinin yetersiz olmasından dolayı çocuklarını ancak belirli bir düzeye kadar okutabildiklerini bildirmişlerdir. Diğer yandan köylerde mesleki eğitime yönelik faali-

yetler hiç yoktur. Araştırmada, aile başkanlarının, hem genel hem de mesleki eğitim hizmetlerinin daha kapsamlı olarak ele alınması arzusu içinde oldukları gözlenmiştir.

Sağlık konusunda da araştırma bölgesinde sorunların bulunduğu aile başkanlarıca belirtilmiştir. Edinilen gözlemlere göre de bölgede sağlık hizmetleri çok yetersiz bir durumda bulunmaktadır. Köylerinde sağlık ocağı bulunan aile başkanları bile, yetersiz personel ve donanımdan dolayı, bu kurumların yeteri kadar işlerlik kazanamadığını öne sürmüşlerdir. Köylerinde herhangi bir sağlık kurumu bulunmayan aile başkanları, özellikle acil durumlarda sağlık sorunlarının istenmeyen durumlarla (sakatlık, ölüm) sonuçlandığını ve bu sorunlarının biran önce çözümlenmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

5.5.2. Teknik Sorunlar

Antepfıstığı yetiştiriciliğinde karşılaşılan en önemli teknik sorun periyodisitedir. Periyodisiteden dolayı üreticiler bir yıl çok ürün almakta, ertesi yıl çok az ya da hiç ürün alamamaktadır. İki yılda bir defa ürün alabilen antepfıstığı üreticisi, iki yılın masrafları için bir yılın gelirini beklemektedir. Bu durum üreticiyi ekonomik yönden de zor durumda bırakan önemli bir sorundur. Ele alınan aile başkanlarının % 39.85'i de en başta gelen teknik sorunların periyodisite olduğunu belirtmiştir. Bu sorun köy grupları arasında fark olmaksızın hemen ön planda yer almaktadır.

Ülkemizde antepfıstığı yetiştiriciliğinde bakım ve mücadele işlemleri tam yapılmamaktadır. Bunun sonucunda yeni tesis edilen bahçelerde meyveye yatma süresi uzamakta, ürün kaybı olmakta ve kalitede bozulmalar görülmektedir. Bunlardan dolayı, toprak işleme ve gübreleme dahil bütün bakım önlemlerinin yeterince yapılması gerekir. Burada karşılaşılan bir sorun da dişi çeşitlerin arasında yeter miktarda erkek ağaç bulundurulmamasıdır. Çeşitleme gereği gibi yapılmazsa yani dişi ağaçlar arasında yeteri kadar erkek ağaç bulundurulmazsa, dölleme yetersizliğinden boş meyve oluşumu ortaya çıkmaktadır. Ele alınan aile başkanlarının % 30.47'si en önemli teknik sorunlarının gübreleme ve/veya çeşitleme olduğunu belirtmiştir. Gübreleme sorunu özellikle ekonomik yönden zor durumda bulunan Fıratkenarı ve Dağ köylerinde ön planda gelmektedir.

Antepfıstığında önemli bir diğer sorun ilaçlamadır. Genelde belirli bir zaman periyodu içerisinde yapılması gereken ilaçlama, üreticilerin zamanında yapmaması veya maddi olanaksızlıklar nedeniyle hiç yapılmaması özellikle yanyana olan bahçelerde tozlanmadan dolayı olumsuz etki yaratabilmektedir. Üründe kalite ve miktar kaybına neden olan bu sorunun giderilmesi için, üreticilerin bilgilendirilmesi ile ilgili çalışmaların bir an önce başlatılmasına gereksinim vardır. Bu sorun özellikle farklı zamanlarda ilaçlama yapılan Barak köylerinde kendisini göstermektedir. Ele alınan aile başkanlarının % 20.47'si en önemli teknik sorunların ilaçlama olduğunu belirtmiştir.

Bir antepfıstığı bahçesi tesis edildikten ancak 14-15 yıl sonra meyveye yatmaktadır. Tesis yılından iti-

baren, tutmayan çöğürlerin yerine yenisinin dikilmesi (tutmadığı her yıl), sürme, belleme, budama, aşı, gübreleme v.b nedenlerle yapılan masraflar üreticiye her yıl için ekonomik yük getirmektedir. Üretici çoğu defa bundan dolayı, yeni bahçe tesisinden kaçınmaktadır. İlgili kurum ve kuruluşların tesis yılının kısaltılması çalışmaları ve bu masrafların hafifletilmesi için sağlanabilecek kredi gübre ileç v.b. yardımlar ile üretici daha fazla ve düzenli antepfıstığı üretimine yönlendirilebilecektir. Ele alınan aile başkanlarının % 11.81'i en önemli teknik sorunlarının, tesis yılından, meyve vermeye kadar geçen sürenin uzun olmasını belirtmişlerdir.

Buraya kadar anlatıldığı gibi, birçok sorunla karşı karşıya bulunulan teknik konularda, ülkemizde yetişmiş elemanlara gereksinim duyulmaktadır. Yetiştiricilik konusunda ileri düzeylerde bulunan İran ve A.B.D.'deki gelişmelerin çok yakından izlenmesi için yapılacak çalışmalar ile bu konuda aşama kaydedilmiş olunacaktır.

5.5.3. Ekonomik sorunlar

Üretimin gerçek değerini bulabilmesi, ürünlerin tüketici eğilimlerine uygun bir biçimde ambalajlanıp pazarlanması ile olur. Ayrıca burada zaman ve koşullarına bağlı bulunması da gerekir.

Antepfıstığında pazarlama sorunları, daha ürünün hasadı sırasında başlamaktadır. Hasat el ile yapıldıktan sonra toplanan ürün sergi yerlerine taşınıp su içine

atılmakta, içi boş ve dolu olanlar ayrılmağa ve güneşte kurumaya bırakılmaktadır. Kurutulan bu fıstıklar, daha sonra pazara sunulmak üzere, işlenmek için (kavlatma, çıtlatma ve kavurma gibi işlemler) bir defa daha suya atılıp kırmızı dış kabuğun soyulması sağlanmakta ve kurutma işlemine geçilmektedir. Bu işlemler sırasında ürünün besin değeri bozulmakta ve ürünün değerinde kayıplar meydana gelmektedir. Üreticilerin bu konularda bilgilendirilmesi ile ürünün daha iyi değerlendirilmesi sağlanmış olacaktır.

Ülkemizde antepfıstığı ile ilgili standartlar 1974 yılında belirlenmiş ve halen buna göre yürütülmektedir. Günümüzün pazar isteklerine yanıt veremeyen bu standartlara bile, uyulmamaktadır. Çünkü antepfıstığının dışsatımı herhangi bir sınıflandırmaya tutulmadan ve kalite kontrolü yapılmadan gerçekleştirilmektedir. Bu biçimde yapılan pazarlama pazar kaybına neden olmaktadır. Gerek yurtdışında gerekse yurtiçinde görülen pazar kaybı, fiyatlarda dalgalanmaya neden olmakta, üreticide bundan dolayı olarak etkilenmektedir.

Kredi kullanımı, antepfıstığı üreticilerinin karşılaştığı diğer bir ekonomik sorundur. Üreticiye en fazla kredi sağlayan kurum olan, Tarım Kredi Kooperatiflerinin sınırlı miktarlarda kredi sağlaması, üreticiye gereksinimi kadar kredi kullanma olanağı vermemektedir. Diğer yandan T.C. Ziraat Bankası'nın az sayıda üreticiye kredi sağlaması -sahip olunan arazi varlığından dolayı- üreticilerin büyük çoğunluğunun buradan kredi alamamasına neden olmaktadır.

Antepfıstığında maliyetleri; işçilik ücretleri, gübre, ilaç v.b. girdi fiyatlarının yükselmesinden dolayı yıldan yıla artmaktadır. Üreticiyi fiyat yükselmelerine karşı korumada önemli bir unsur olan destekleme politikaları antepfıstığında düzenli olarak uygulanmamaktadır. Antepfıstığı 1968/69 üretim sezonundan 1987/88 üretim sezonuna kadar (1981/82, 1984/85, 1986/87 üretim sezonları hariç) destekleme alımları kapsamına alınmış, 1988/89 üretim sezonunda destekleme kapsamı dışında tutulmuş, 1990/91 yılında yeniden destekleme kapsamına alınmıştır. Üreticinin güvence olarak hak ettiği destekleme alımlarının düzenlenmesi ve destekleme fiyatlarının net ve gerçekçi bir biçimde belirlenmesi üretici üzerinde olumlu etki ve güven bırakacak, aynı zamanda üretimin devamlılığını sağlayacaktır.

Bugün dünya antepfıstığı ticaretinde İran fıstıkları büyük yer almaktadır. İran ve A.B.D. pazarlama ve tanıtım işlemlerini ekonomik koşullara uygun bir biçimde gerçekleştirdiklerinden piyasalarda etkin rol oynamaktadırlar. Ülkemizde yetişen antepfıstığı daha çok Anadolu kökenlidir. Dış piyasalarda İran fıstık çeşitleri geniş pazar alanı bulduğundan, ülkemiz antepfıstıklarının da pazarlarda daha fazla yer alabilmesi için etkin bir biçimde tanıtımı yapılmalı ve ürünün daha iyi değerlendirilmesine çalışılmalıdır. Araştırmada ele alınan aile başkanlarının % 61.42'sinin İran çeşidi fıstık yetiştirmeyi istemedikleri, % 17.32'sinin istediği, % 21.26'sının bu konuda bilgisi olmadığı belirlenmiştir. İran çeşidi fıstık yetiş-

tirmek istemeyen aile başkanlarının % 73.67'si neden olarak, bu fıstıkların lezzetsiz ve ağaç başına veriminin düşük olmasını, % 26.33'ü ürünün iç piyasada rağbet görmemesi ve fiyatının düşük olmasını, öne sürmüşlerdir. Gerçekten de lezzet, yeşil iç rengi ve kabuğunu tam doldurması gibi kalite özellikleri İran fıstıklarından daha üstün olan Anadolu kökenli antepfıstıklarının ülkede daha yaygın bir biçimde yetiştirilmeye çalışılması üreticileri daha da özendirici bir hareket olacaktır.

Ülke genelinde olduğu gibi, araştırma bölgesinde de kooperatifçilik hareketi istenilen düzeyde değildir. Kooperatifçilik konusuna gereken önemin verilmesi, üreticiler arasında birliklerin kurulması, örgütlenmenin sağlanması üreticilerin hem ekonomik sorunlarının çözümünü kolaylaştıracak hem de dayanışmalarını kuvvetlendirecektir.

5.5.4. Diğer sorunlar

Antepfıstığı ülkemizin genellikle geri kalmış yörelerinde yetiştirilmektedir. İl ve İlçelerle ilişkileri oldukça az olan bu köylerdeki üreticilerin özellikle teknik bilgiye gereksinimi vardır. Bunun için antepfıstığı üreticisine yönelik tarımsal yayım konusuna ağırlık verilmelidir. Diğer yandan üretici ile tarımsal kurum ve kuruluşlar arasında iletişim eksikliği bulunmaktadır. Üretici çoğu defa sorunları karşısında nereye başvuracağını, nereden bilgi alabileceğini bilmemektedir. Bu sorunların giderilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarının üreticiye yönelik çalışmalarının hızlandırılması ve yoğunlaştırılması gereklidir.

Antepfıstığı üreticisi ürettiği ürününü genellikle ya mahalli pazarda satışa sunmakta ya da (az sayıda da olsa) G.T.S.K.B.'ne satmaktadır. Üretici henüz örgütlenmediğinden pazarla ilgili gelişmelerden yoksun kalmakta, bundan dolayı tüccarların fiyat spekülasyonlarına boyun eğmekte ve ürününü düşük fiyatlarda satma durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Bölgede düzenli bir pazarlama organizasyonu olmadığından ürünün satışı zorlaşmakta ve üretici fiyat hareketlerine karşı yalnız bulunmaktadır. Üreticinin örgütlenmesinin sağlanması ile üreticinin piyasada daha etkin rol olabilmesi sağlanacak ve ürünlerinin gerçek değerlerinin karşılığını almaları gerçekleşmiş olacaktır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile Gaziantep İli, Nizip İlçesinin köylerinde bulunan antepfıstığı üreticilerinin sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde ele alınan araştırma bölgesinde, topoğrafik yapıya göre dört ayrı köy grubunda bulunan antepfıstığı üreticilerinin sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin sorunların maddeler halinde verilmesine çalışılmıştır.

1°. Ailelerde, aile başkanlığı statüsü genelde erkeklerde bulunmaktadır. Aile başkanları içinde "kadın" olanların hepsi, eşlerinin ölümü nedeniyle bu statüye sahiptir. Yaş ortalaması yaklaşık 50 olan aile başkanlarının, yaş ilerledikçe sosyal statülerinin daha da güçlendiği belirlenmiştir.

2°. Ele alınan ailelerde ortalama birey sayısı (6.51), Türkiye ortalamasının (5.5) üstünde bulunmaktadır. Tüm aileler ortalamasında okur-yazarlık oranı % 77.27 olup, çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına alınan 6 köyde birer ilkokul, 3'ünde de birer ortaokul bulunmaktadır. İlkokul sonrası eğitime devam edenlerin oranı oldukça düşüktür. Mesleki eğitim kurumları köylere kadar dağılmadığından, köylerde mesleki eğitim gören bireye rastlanılmamıştır.

3°. Bölgede ekonomik sektörlerin başında tarımın yer alması, nüfusun büyük bir bölümünün tarım sektöründe

toplannasına neden olmaktadır. Araştırmada ele alınan aile başkanlarının da büyük bir bölümü (% 90.55'i) asıl iş olarak tarımsal uğraşı da bulunmaktadır. Aile başkanlarının çoğunluğu tarımla uğraşırken, bunlar çocuklarının köy ve tarımsal uğraşılardan dışında kalan mesleklere sahip olmalarını istemektedir. Bunun başlıca nedeni, sosyo-ekonomik koşullardan dolayı aile başkanlarının devamlı bir şehir özlemi içerisinde bulunmalarındadır.

4°. Araştırma kapsamında bulunan köyler sağlık durumu bakımından geri durumdadır. İncelenen 6 köyden 4'ünde sağlık ocağı bulunmasına karşın yalnız 2'sinde personel bulunmaktadır. Çok acil bir durum olmadıkça aile başkanlarının doktora gitmedikleri belirlenmiştir.

Aile başkanlarının eğitim ve gelir düzeyi ile doktora gitme sıklığı arasında yapılan korelasyon analizinde, anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bunda en büyük etmen, doktora gitmenin tamamen sağlık durumuyla ilgili olarak ele alınmasındandır.

5°. Ele alınan ailelerde **bilimsel** temellere dayanan bir beslenme alışkanlığından söz etmek güçtür. Beslenme daha çok karın doyurma şeklinde anlaşıldığından zengin ve fakir aileler arasında dikkate alınacak düzeyde, ekonomik olanaklara dayanan bir beslenme alışkanlığı farklılığına rastlanılmamıştır. Karbonhidratça zengin besin maddeleri gerek köy grupları, gerekse zengin ve fakir halk arasında pek fark olmaksızın yeterinden fazla tüketilmektedir.

6°. Ailelerde aile başkanlığı görevini genelde babalar üstlenmiştir. Aile başkanı olarak baba, ailenin çevre ile ilişkilerini düzenler ve aile ekonomisi ile ilgili konularda karar verir. Bu, onun toplumsal ve ekonomik fonksiyonlarından dolayıdır. Anneler ise hiçbir zaman yalnız başına bir otorite olmayıp, babanın yardımcısı rolündedir. Kırsal kesimin genelinde olduğu gibi araştırma bölgesinde de aile içinde babanın mutlak otoriter durumda bulunduğu görülmüştür.

7°. Ele alınan ailelerde erkekler için ortalama evlenme yaşı 18-22, kadınlar için 15-19 olarak bulunmuştur. Kırsal yaşamın kendine özgü bir niteliği olan, anne-babanın çocukların evlendirilmesinde (eş seçimi, evlenme yaşının belirlenmesi) etkin rol almasına, araştırma bölgesinde de rastlanılmaktadır. Evlilikte başlık geleneği geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Bölgede evliliklerde resmi nikah yapılmakta olup, ayrıca imam nikahı yaptıranlarda bulunmaktadır. Araştırmada aile başkanlarının % 54.34'ünün akraba evliliği yaptıkları belirlenmiştir.

Aile başkanlarının yarısından fazlası görücü usulde ve kendi köyünden evlenmişlerdir. Aile başkanlarının yaşı ile görücü usulde yapılan evlilikler arasında yapılan korelasyon analizinde iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Yani, yaşı büyük olan aile başkanları arasında görücü usulde yapılan evliliklere daha çok rastlanılmaktadır

8°. Köylerde yönetime katılım istenilen düzeyde değildir. Ele alınan aile başkanlarının % 12.6'sı çeşitli biçimlerde (muhtar, aza v.b) yönetime katılmaktadır. Eğitim düzeyi ile yönetime katılma durumu arasında yapılan korelasyon analizinde (0.1099) iki değişken arasında bir ilişkinin bulunmadığı, buna karşın gelir düzeyi ile yönetime katılma durumu arasında yapılan korelasyon analizinde iki değişken arasında (0.845) anlamlı bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Bu durum, köylerde saygınlık, soyluluk kavramlarının günümüzde yerini artık zenginliğe bıraktığının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

9°. Ailelerde kitle haberleşme araçlarından olan radyo ve televizyondan daha çok haber edinmek amacıyla yararlanılmaktadır. Tarımsal amaçlı programlar ise çok az düzeyde dinlenmekte ve/veya izlenmektedir. Bunun en büyük nedeni, antepfıstığı yetiştiriciliğine yönelik yayınların olmamasıdır. Diğer bir kitle haberleşme aracı olan gazeteden, kırsal kesimin genelinde olduğu gibi araştırma bölgesinde de çok az yararlanılmaktadır. Aile başkanlarının ancak % 5.51'i hergün bir gazete okumaktadır. Aile başkanlarına göre radyo dinleme, televizyon izleme daha çok boş zaman değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır.

10°. Araştırma bölgesinin en önemli sosyal sorunlarından birisi, sosyal güvenlik konusudur. Ülkemizde kırsal kesimde eksikliği görülen sosyal güvenlik konusuna araştırma bölgesinde de rastlanılmaktadır. Aile başkanları kendilerine sosyal güvence olarak, devletten çok çocuklarını ve yakın akrabalarını seçmektedir.

11°. Araştırma bölgesinde bitkisel üretimde birinci sırayı antepfıstığı almaktadır. Ele alınan ailelerin hepsi değişik miktarlarda antepfıstığı ağacına sahiptir. Gerek aile ekonomisinin kaynağı olması gerekse işgücünün değerlendirilmesi yönünden antepfıstığı bölgenin başlıca üretim dalını oluşturmaktadır. Toplam arazi miktarı gözönüne alındığında, ele alınan işletmelerin küçük işletme boyutlarında kaldığı görülmektedir.

12°. Ülkemiz genelinde olduğu gibi küçük arazi mülkiyetinin yoğun olduğu araştırma bölgesinde, sadece kendi arazisinde çalışanlar yanında çok az oranda da olsa kendi arazisine ek olarak ortakçılıkla tutulan arazileri işleyen aileler de bulunmaktadır. Araştırma sırasında, kiracılıkla antepfıstığı yetiştiriciliğinde bulunan aileye rastlanılmamıştır. Bunun en önemli nedeni, antepfıstığının hem çok yıllık bir bitki olması, hem de periyodisite göstermesidir.

13°. İncelenen ailelerde işgücü varlığının yarısından fazlasını 19-49 yaş grubunda bulunan bireyler oluşturmaktadır. Ailelerin sahip oldukları antepfıstığı ağaç sayısı farklı olmasına karşın, sahip olunan E.İ.B. açısından benzer yapıda oldukları belirlenmiştir. Bunun başlıca nedeni, ailelerin birey sayısının birbirine yakın olmasıdır.

Ailelerin antepfıstığı ağaç varlığı ile sahip olduğu işgücü varlığı arasında yapılan korelasyon analizinde de iki değişken arasında bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiştir.

Ailelerde mevcut işgücünün % 39.54'ü kullanılmamaktadır (Atılışgücü). Bunun nedeni, tarımsal işlerin mevsimlik olması, nüfusun fazlalığı ve kadın işgücünün her aşamada kullanılmamasıdır.

14°. Genel olarak, alet ve makina varlığının, işletme büyüdükçe arttığı düşünülür. Fakat araştırma bölgesinin kendine özgü topoğrafik yapısı nedeniyle işletme büyüklüğünden çok traktörün girebileceği alanların durumuna göre alet ve makina varlığı değişmektedir. Ele alınan 127 işletmeden 32'sinde (% 25.20) traktör bulunmaktadır. Bir traktöre düşen işlenebilir arazi miktarı, Türkiye ortalamasının altında olup, traktör yalnız tarımsal amaçla değil, aynı zamanda binek ve nakil aracı olarak da kullanılmaktadır.

15°. Ailelerin hemen hemen hepsinin tek geçim kaynağını oluşturan tarımsal uğraşlar içinde antepfıstığı üretimi ön sırada yer almaktadır. Antepfıstığından sonra bölgede en önemli geçim kaynağı zeytin yetiştiriciliğidir.

Araştırma bölgesinde koşulların uygun olmaması nedeniyle, hayvan yetiştiriciliği büyük oranda ailenin öz tüketimini karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Hayvan besleme tekniği ve bakımı da geri durumdadır.

16°. Ele alınan işletmelerde gübre kullanımını gerek miktar gerekse teknik yönden yetersiz bir durumdadır. Hayvan yetiştiriciliği az olduğundan, işletmelerin yarısından

fazlası kimyevi gübre kullanmaktadır. İşletmelerin % 32.28'inin maddi olanaksızlıklar nedeniyle son iki-üç yıldan beri gübre kullanamadıkları belirlenmiştir. Bu, üründe hem miktar hem de kalite kaybına neden olmaktadır.

Ayrıca, izlenimlere göre tarımsal mücadele işlemleri de üreticiler tarafından tam anlamıyla bilinçli bir şekilde yapılmamaktadır.

17°. Kooperatif faaliyetleri yetersiz olup, bölge halkı kooperatif eğitimi yönünden istenilen düzeyde değildir. Bölgede faaliyette bulunan Tarım Kredi Kooperatifleri (T.K.K) ve Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (G.T.S.K.B.) üretici isteklerine tam yanıt verememekte, bu üretici ile kooperatifler arasında kopukluğa neden olmaktadır. Aile başkanlarının yarısından fazlası, T.K.K. den kredi aldıklarını belirtmiştir. Kredi kullananların % 57.38'i ekonomik güçlükler içinde olduklarını belirtmiş ve bu nedenle krediyi tarımdışı amaçlar için kullanmışlardır.

Ailelerin yıllık gelir miktarı ile kredi kullanımı ve kooperatife üyelik durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Gelir miktarı az olan ailelerde tarımdışı amaçlar için kredi kullanımına daha sık rastlanılmıştır. Ayrıca gelir miktarı arttıkça kooperatife üye olan aile başkanı sayısı da artmaktadır. Bunun nedeni sahip olunan arazi varlığına göre kredi verilmesidir.

18°. Ailenin yıllık ortalama tarımsal gelirinde, en büyük payı antepfıstığı (% 73.76) almaktadır. Yıllık

geliri 5.000.000 TL. veya daha az olan % 25.20 oranındaki ailelerin geçim koşulları yönünden çok güç durumda oldukları gözlenmiştir. Ortalama olarak en az gelir basamağında bulunan aileler ile en fazla gelir basamağında bulunan aileler arasında 14 kat gelir farkı bulunmaktadır. Bu sonuç, ailelerin sahip olduğu arazi miktarı dağılımındaki dengesizliği ortaya koyması bakımından önemlidir. Diğer yandan, ailelerde gelir düzeyi henüz yaşam biçimine yansımadığından, zengin ile fakir aileler arasında eğitim, beslenme, sağlık bakımından önemli bir fark görülmemiştir.

19°. Araştırma bölgesinde antepfıstığına yönelik faaliyette bulunan başlıca kuruluşlar, G.T.S.K.B. ve Zirai Araştırma Enstitüsüdür. G.T.S.K.B. ürün alımı, işleme, pazarlama gibi daha çok ekonomik konularda, Zirai Araştırma Enstitüsü ise yetiştiricilik ve mücadele konularında üreticiye hizmet amacındadır. Fakat bu kuruluşlarla üreticiler arasındaki ilişkiler oldukça yetersiz olup, üreticiler daha çok Tarım İlçe Müdürlüğü ile ilişki halindedir.

Üreticiye götürülen tarımsal yayım hizmetleri yeterli değildir. Bundan dolayı, başta Tarım İlçe Müdürlüğü olmak üzere kurum ve kuruluşların daha sık ziyaretleri istenmektedir.

20°. Bitkisel üretimde işler daha çok mevsimlik olduğundan, özellikle kış mevsimlerinde uğraşıda bulunulamakta ve bu durum, köy halkının büyük bölümünün zamanını

boşa geçirmesine neden olmaktadır. Ele alınan aile başkanlarının % 88.98'i boş zamanlarında herhangi bir ekonomik uğraşda bulunmamaktadır.

21°. Kırsal kesimdeki sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı, bireylerde görülen şehre göç isteği araştırma bölgesinde de kendisini yoğun ölçüde göstermektedir. Temeli daha rahat yaşama arzusunun kavuşmak olan bu istek, aile başkanlarının bugüne kadar sahip olamadıkları zengin olma arzusunun bilinçaltı özlemlerini yansıtmaktadır.

Bu araştırmada elde olunan bulguların ışığında şu öneriler geliştirilmiştir.

1°. Ele alınan ailelerde nüfusun fazla olması, ailelere hem ekonomik hem de sosyal yönlerden yükümlülükler ve sorunlar getirmektedir. Bundan dolayı bölgede yoğun bir biçimde aile planlaması çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

2°. Araştırma kapsamında bulunan köylerde genel eğitim düzeyi (özellikle ilkokul sonrası eğitim) oldukça düşük düzeydedir. Cinsiyet ayrımı yapılmaksızın eğitim düzeyinin yükseltilmesi için, en azından temel eğitimin hem nitel hem de nicel açılardan kentsel düzeye getirilmesi amacıyla eğitim hizmetlerine yönelik çalışmalara hız verilmelidir.

3°. Kurumlarca üreticilere yönelik mesleki eğitim faaliyetlerine başlanılmalı, bu amaçla köylerde gösteri ve

kursların düzenlenmesine çalışılmalıdır. Ayrıca kadınların aile ekonomisine daha fazla katkısının sağlanması için dikiş-nakış, halıcılık v.b. kurslar düzenlenmelidir.

4°. Araştırma bölgesindeki halk, beslenme yönünden geri durumdadır. Beslenme genelde karbonhidratça zengin besin maddeleri ile fazla miktarda ve bilinçsizce yapılmaktadır. Halka, beslenmenin dengeli ve düzenli bir şekilde yapılmasının sağlık yönünden önemi anlatılması ve bilinçlendirilmelidir.

5°. Bölge halkının hem sosyal yönden gelişmesi hem de dünyada (tarım ve tarımdışı) meydana gelen teknolojik değişimleri düzenli olarak izleyebilmesi için, halkın kitle iletişim araçlarından daha fazla yararlanmalarının çözüm yolları aranmalıdır. Bunun için üreticilere uğraştıkları ürünle ilgili yayınlara yönelik çalışmalara başlanmalıdır.

6°. En önemli sosyal sorunlardan birisi olan sosyal güvenlik sistemlerinin geliştirilmesine çalışılmalı, genel amaç olarak da endüstride uygulanmakta olan sigorta normlarının altına inilmemesine çalışılmalıdır.

7°. Antepfıstığı yetiştiriciliğinde karşılaşılan en önemli teknik sorun olan periyodisitenin etkisinin en aza indirilmesi için gereken teknik çalışmaların daha titiz ve dikkatli bir biçimde yürütülmesine çalışılmalıdır. Bu sorunun çözülmesi ile hem daha fazla antepfıstığı üretimi sağlanacak hem de üretici ekonomik yönden daha iyi bir düzeye gelecektir.

8°. Diğer bir yetiştiricilik sorunu olan ilaçlama ve gübreleme konusunda üreticiler bilinçlendirilmelidir. Çünkü zamanında ve gerektiği biçimde yapılmayan ilaçlama ve gübreleme hem **kalite**, hem de miktar kaybına neden olmaktadır.

9°. Bir antepfıstığı bahçesi tesis edildikten sonra, ancak 14-15 yıl içerisinde meyve vermeye başlamaktadır. Bu sürenin uzunluğu nedeniyle üretici ekonomik yönden zorluklarla karşılaşmaktadır. Sorunun giderilmesi amacıyla üreticinin ekonomik yönden daha fazla desteklenmesi gereklidir. Diğer yandan araştırma bölgesinde ailelerin gerek araç, gerek arazi, gerekse ekonomik güçleri itibarıyla küçük işletmeler olduğu düşünülerek, tarımsal kooperatiflerin bölgede daha yoğun faaliyet göstermelerine çalışılmalıdır.

10°. Ülkemiz gerek aşılabilen yabancı ağaç, gerekse antepfıstığı ile değerlendirilebilecek arazi varlığı yönünden büyük potansiyele sahiptir. Halen 65 milyonu aşan aşılabilir yabancı ağaç varlığı ve ayrıca 60 milyon ağaç kaplayabilecek büyüklükte boş alan potansiyeli vardır. Gerek aşılabilir ağaç varlığının gerekse boş alanların değerlendirilmesi ile hem üreticilere yeni gelir kaynakları yaratılmış olacak hem de yeni istihdam olanakları oluşturulmuş olacaktır.

11°. Antepfıstığı için 1974 yılında belirlenen standartlar günümüzün pazar isteklerine yanıt vermemektedir. Yurtiçi ve yurtdışında pazar kayıplarına neden standartların yeniden düzenlenmesine biran önce girişilmelidir.

12°. Antepfıstığı ülkemizin hangi bölgesinde olursa olsun, genellikle bu bölgelerin en geri kalan yörelerinde yetiştirilmektedir. Bu yörelerin çoğunun yolları bile yoktur. Teknik bilgiler açısından yetersiz durumda bulunan, antepfıstığı üreticisine yönelik tarımsal yayım konusuna ve çalışmalarına yeterince ağırlık verilmelidir.

K A Y N A K L A R

- AÇIL, A.F. 1980, Tarım Ekonomisi, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları 741, Ders Kitabı No: 213, Ankara: 378.
- AÇIL, A.-DEMİRCİ, R. 1984, Tarım Ekonomisi Dersleri, A.Ü. Ziraat Fakültesi-880, Ders Kitabı 245, Ankara.
- AKSOY, S. 1984, Tarım Hukuku, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları 907, Ders Kitabı 254, Ankara.
- AKŞİT, B. 1978, Kırsal Yörelere Eğitim Olanakları ve Eğitimsel Kazanımlar Arasındaki İlişkiler, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü'ne Sunulan Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara.
- ANONYMOUS, 1968, Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması, Rapor-I, Yayın No: DPT: 860-SPB: 198. DPT-Ankara.
- ANONYMOUS, 1971, Tarım İstatistikleri Özetleri, 1971-1988, Bşb., D.İ.E. Matbaası, Ankara.
- ANONYMOUS, 1980, Genel Tarım Sayımı Hane Halkı Sonuçları, D.İ.E. Yayın No: 1028-Ankara.
- ANONYMOUS, 1980, Bşb., Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, EBİM Kayıtları, 1980-1989-Ankara.
- ANONYMOUS, 1984, Bşb., Gaziantep, Köy Envanter Etüdü-1981, D.İ.E. Matbaası, Ankara.
- ANONYMOUS, 1985, Genel Nüfus Sayımı, Bşb., D.İ.E. Matbaası Yayın No: 1151, Ankara: 46-47.
- ANONYMOUS, 1986, Antepfıstığı Yetiştiriciliği ve Mücadelesi, Gaziantep Ziraat Araştırma Ens., Yayın No: 2, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1986, Sosyolojik ve Demografik Yapı ile İlgili Bulgular, Metodoloji ve Uygulama, TÜSİAD Cilt-1, Yayın No: TÜSİAD-T/86-12-92, İstanbul.

- ANONYMOUS,1988, Tarımsal Yapı ve Üretim,Bşb.,D.İ.E. Matbaası, Yayın No: 1416, Ankara: 15.
- ANONYMOUS,1989, Foodnews,Newyork-U.S.A.
- ANONYMOUS,1989, G.T.S.K.B.,Genel Müdürlüğü Kayıtları, Gaziantep.
- ANONYMOUS,1989, T.O.K.B.,Ş.Urfa Zirai Araştırma Enstitüsü Kayıtları, Ş.Urfa.
- ANONYMOUS,1990, Genel Nüfus Sayımı Geçici Sonuçları, Bşb.,D.İ.E. Matbaası,Ankara :19.
- ANONYMOUS,1990, Güneydoğu'da Sağlık Notları,Cumhuriyet Gazetesi, 15-20 Ocak,İstanbul.
- ANONYMOUS,1990,POKB,Nizip Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları,Nizip.
- ANWAR SEEMİN AND FAİZ BİLQUEES,1976,"The Environment Attitudes and Activities of Rural women- A Case Study of Jhok Sayal", Research Report Series No: 98, Pakistan Institute of Development Economics-Pakistan.
- AZİZ,A.,1981, Radyo ve Televizyona Giriş,A.Ü.Siyasal Bilgiler Fak., Yayın No: 160, Ankara.
- AZİZ,A.,1982, Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim, A.Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları No: 2, Ankara: 83.
- BAKIR,İ.,1987," Küçük Alanlı Konutlarda Mekan Kullanımı", Toplu Konutlarda Mekan Standartları Paneli, TÜBİTAK MAÇ 703, İstanbul: 62.
- BALAMİR,H.1981,Kırsal Türkiye'de Eğitimin Toplumsal-Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri,Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Yayınları,Ankara.
- BALAMİR,N.,1982, Kırsal Türkiye'de Eğitim ve Toplum Yapısı, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi,Ara Yayınları,Ankara.
- BOUDON,R.,1973,Education,Opportunity and Social Inequality, Newyork-U.S.A.
- CEYLAN,İ.C.,1988, Çubuk İlçesinde Televizyonun Tarımsal Programlarının İzlenmesi ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma,A.Ü.Ziraat Fakültesi,Yüksek Lisans Tezi,Ankara.

- DİNLER, Z. 1988, Tarım Ekonomisi, Uludağ Üniversitesi Basım-
evi, Bursa.
- EBERHARD, W. 1954. Change in Leading Families in Southern
Turkey, Antropops.
- ERAKTAN, G. 1983, Tarım Politikası-I, A.Ü.Z.F. Teksir No: 114.
Ankara: 250.
- ERKAL, M. 1984, Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme, Mayaş
Yayınları, Ankara.
- ERKUŞ, A. ve DEMİRCİ, R. 1983, Tarımsal İşletmecilik ve Plan-
lama, Ergün Matbaası, Ankara.
- EVCİM, H.Ü-ULUSOY, E. 1987, GAP ile İlgili Olarak Uygun Ta-
rımsal Mekanizasyon Sistemlerinin Belirlenmesi
İçin Bir Model Çalışması Önerisi, 3. Uluslararası
Tarımsal Mekanizasyon ve Enerji Simpozyumu, Ege
Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarımsal Mekani-
zasyon Bölümü, İzmir: 14.
- GERAY, C. 1974, Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar
(Sorunlar, Yaklaşımlar, Örgütlenmeler) Türkiye
Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:139,
Sevinç Matbaası, Ankara.
- GLANS, D.U. 1961, Education and Social Change in Modern
England, Newyork-U.S.A.
- GÖNEN, E. 1976, Gönen İlçesi Köylerindeki Ailelerin Sosyo-
Kültürel ve Ekonomik Durumlarına, Dış Ülkeye
Gitmiş Olmanın Etkileri Üzerine Bir Araştırma,
Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- GÜLÇUBUK, B. 1990, Antepfıstığının Ülke Ekonomisindeki Yeri
ve Önemi, A.Ü.Ziraat Fakültesi, Basılmamış Yüksek
Lisans Semineri, Ankara.
- HANCI, ve ARKADAŞLARI, 1986, Antepfıstığı Hastalık ve Za-
rarları, Antepfıstığı Ziraat Araştırma Enstitüsü
Yayınları, Gaziantep.
- HASİPEK, S. 1973, Çankırı İli Köylerindeki Ailelerin Yapısı,
Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Durumları Üzerinde
Bir Araştırma. A.Ü.Ziraat Fakültesi Basılmamış
Doçentlik Tezi, Ankara.

- KAŞKAOĞLU, A. 1987, Kadının Toplumsal Üretime Katılımında, T.O. ve K.B.'nin Politikası, Kadının Tarımsal Üretime Katkısı Paneli, Erzurum.
- KIRAL, T. 1987, Ankara İli Çubuk İlçesi Tarım İşletmelerinde Başlıca Üretim Faaliyetleri İçin Fiziki Üretim Girdileri Kullanım seviyelerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma, A.Ü.Z.F. Yayınları-1001, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler-543, Ankara.
- KIRAY, M. 1964, Ereğli "Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası" T.C. Bşb., D.P.T., Devlet Karayolları Matbaası, Ankara.
- KIRAY, M., 1971, Türkiye'de Köy ve Köylü Sorununa Kalkınma Planları Yaklaşımı, O.D.T.Ü., Gelişme Dergisi, Ankara.
- KONGAR, E. 1981, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi, İstanbul: 56.
- KURTKAN, A. 1972, Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- MURDOCK, G.P. 1949, Social Structure. New York, Mac Millan.
- MÜLAYİM, Z.G. 1975, Genel ve Tarımsal Kooperatifçilik, Cihan Matbaası, Ankara.
- MÜLAYİM, Z.G. 1990, Türk Kooperatifçiliğinin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.
- PITTS, R. 1964, "A Study of the Impact on Family Members of an Shift From Agricultural to Industrial Work in Serbia: 51.
- SALEEM, N.A. 1984, Some Socio-Economic and Communication Factors Related to Farmer's Extension and Television Programmes (in Iraq), Mosul Univ. (Iraq) Coll. of Agriculture and Forestry Thesis (Msc in Agricultural Extension).
- SAS, H.J. 1976, Characteristics of the Joint or Extended Family in Present - day Rural Societs in Hungary. Institute of Sociology Hungarian Academy of Science, Budapest.

- SCHRAME, W. 1954, The Process and Effects of Mass Communication, University of Illinois Press, Urbana, 6. Baskı: 104.
- ŞAHİNKAYA, R. 1967, Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 287, Ankara: 1-89.
- ŞAHİNKAYA, R. 1983, Diyarbakır İli Merkez Köylerinde Ailelerin Kültürel ve Ekonomik Durumları, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları-889, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler-524, Ankara.
- ŞEKER, M. 1986, Türkiye'de Tarım İşçilerinin Toplumsal Bütünleşmesi, Değişim Yayınları, Ankara.
- TATLIDİL, H. 1978, Konya-Ereğli İlçesinde Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Doktora Tezi, Ankara.
- TATLIDİL, H. 1984, Tarımsal Yayın Çalışmalarında Önder Çiftçi Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları-893, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler-526 Ankara.
- TEKELİ, İ. 1980, Dönüşüm ve Eğitim Tarihi Üzerine Konuşmalar, Mimarlar Odası Yayını, Ankara.
- TEKİN, H ve ARKADAŞLARI, 1985, Verim Çağındaki Antepfıstığında Yıllık Bakım İşleri, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü Yayınları, Gaziantep.
- TEKİN, H. 1984. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Ankara: 3
- TEZCAN, M. 1982, Sosyolojik Açından Boş Zamanların Değerlendirilmesi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 116, Ankara.
- TİMUR, S. 1972, Türkiye'de Aile Yapısı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları No: D-15, Ankara: 38.
- TUFAN, A. 1986, "Tarım İşçileri ile Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanların Sosyal Güvenlikleri", H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 4, Ankara.
- TUFAN, A. 1988, Türkiye Ekonomisinin Kaynakları ve Genel Ekonomik Gelişme Sürecinde Tarım Kesiminin Durumu, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları-1102, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler-600, Ankara: 61.

- TÜRKDOĞAN, O. 1977, Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları, Sebül Matbaacılık, İstanbul: 9-90.
- VAN DEN BAN, A.W. 1981 "Interpersonal Communication and the Diffusion of Innovations" Extension Education and Rural Development Volume 1. International Experience in Communication and Innovation Edited By. Bruce R. Crouch, Shanhariach Chamala, John Wiley and Sons Ltd. Chishester, New-York, Brisbane, Toronto: 293.
- VALLIER, O. 1981, Türkiye'de Gelir Dağılımını Belirleyen Etmeler, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- YALÇIN, Ö.F. 1979, Çukurova Bölgesinde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyo-Ekonomik Sorunları Üzerinde Araştırma, Basılmamış Doktora Tezi, A.Ü. Ziraat Fakültesi, Ankara: 58.
- YASA, İ. 1969, 25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü, Karşılaştırmalı Bir Toplum Bilimsel Araştırma, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 270, Ankara: 82.
- YILDIRAK, N. 1974, Muş Merkez İlçesi Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı, A.Ü. Ziraat Fakültesi, Ankara: 103-104-127-144.
- YILDIRAK, N. 1982, Keban Barajının Yapılması Nedeniyle, Göl Alanından Göç Eden ve Devlet Eliyle Yerleştirilen Aileler Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Z.F. Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara: 83-101-152.
- YILDIRAK, N. 1982, Köy Sosyolojisi-I., A.Ü. Ziraat Fakültesi, Teksir No: 90, Ankara.
- YILDIRAK, N. 1986, Sosyal ve Ekonomik Yönlerden Batıkent, Ayyıldız Matbaası, Ankara: 40.
- YILDIRAK, N. 1987, Köy Toplumunda Kadın, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- YILDIRAK, N-TATLIDİL, H. 1988, Kalecik İlçesi Üzüm Üreticilerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Z.F., Tarım Ekonomisi Bölümü, Ankara: 13-16.
- YILDIRAK, N. 1990, Türkiye'de Köy Çocukları, Ayyıldız Matbaası, Ankara: 180.

EK: 1. Şanlıurfa Ziraî Araştırma Enstitüsünün Gaziantep ve Ş.Urfa'da Kuru Tarım Alanlarında Antepfıstığı Üretimi İçin Belirledikleri Gereken İşgücü Miktarı (Sa/da)

Çizelge: 1. Yeni Bir Antepfıstığı Bahçesi Tesisi İçin Gerekli İşgücü Miktarı

Yapılan İşlemler	İşlem Zamanı ve Adedi	Harcanan İşgücü		Birim	Açıklama
		İnsangücü Sa/da	Makine Gücü Sa/da		
TOPRAK İŞLEME VE DİKİM					
Derin Sürüm	1.yıl(2)	3.40	3.40	da	3 soklu pulluk
İkileme	1.yıl(2)	0.39	0.39	da	Kültivatör
Hat çekme	1.yıl(1)	0.32	0.15	da	Tek soklu pulluk
Çukur açma	1.yıl(1)	0.15	0.32	sa	
Dikim	1.yıl(1)	3.40		sa	
Evcik yapıp yıkama	1.yıl(1)	6.20		sa	
Toplam		13.86	4.26		
BAKIM İŞLERİ					
Derin ara sürüm	2-15 yıl(4)	1.56	1.56	da	3 soklu pulluk
İkileme	2-15 yıl(90)	14.40	14.40	da	Kültivatör(G/yıl)
Aşıya hazırlama Budama	6.yıl(1)	4.32		sa	Budama makası
Aşılama	7.yıl(1)	4.00		sa	Göz aşısı
Şekil Budama	12.yıl(1)	4.32		sa	Budama makası
Belleme	2-15 yıl(30)	41.30		sa	Elle
Toplam		69.90	15.96		
Genel Toplam		83.76	20.22		

Kaynak: T.O.K.B., Şanlıurfa Ziraî Araştırma Enstitüsü, 1989.

Çizelge: 2. Verim Yılında Bir Antepfıstığı Bahçesi İçin Gerekli İşgücü Miktarı

Yapılan İşlemler	İşlem Zamanı ve Adedi	Harcanan İşgücü		Birim	Açıklama
		İnsangücü Sa/da	Makina Gücü Sa/da		
BAKIM İŞLERİ					
1.Sürüm	Kasım-Aralık(2)	0.31	0.31	da	Kültivatör
2.Sürüm	Şubat-Mart(2)	0.31	0.31	da	Kültivatör
3.Sürüm	Nisan-Mayıs(2)	0.31	0.31	da	Kültivatör
Budama	Ekim-Kasım	3.17		sa	El makası
Belleme	Mart-Nisan	2.43		sa	Pülverizatör
İlaçlama	Şubat-Mayıs	0.42		sa	
İlaçlama	Şubat-Mayıs	0.21	0.21	sa	
Toplam		7.16	1.14		
HASAT-HARMAN-TAŞIMA					
Hasat	Eylül (1)	12.78			
Harman	Eylül (1)	3.53			
Taşına	Eylül (1)	0.04	0.04		
Toplam		16.35	0.04		
Genel Toplam		23.51	1.18		

Kaynak: T.O.K.B. Şanlıurfa Ziraî Araştırma Enstitüsü, 1989.

